Elsa Finne

Bokutgåva

Stockholm. Albert Bonniers förlag. 1902

En dansk upplaga utkommer samtidigt.

———

I.

För mer än hundra år sedan blef en bonde ägare till herresätet Ryd. Denne Nils Troelsson skall ha varit en dugande man. Han hade vid unga år äktat en torparedotter från Finnbygden och som följd af sitt missgifte råkat i delo med sin släkt, därför kom han att odla utsocknes jord; men han hade lyckan med sig, hans kvinna födde honom åtta barn, och med hårdt arbete och klok förtänksamhet grundlade han välstånd åt dem alla.

Äldste sonen Troels löste till sig gården och tog fatt där fadern slutat. Moar och hult blefvo till åkrar under hans händer, stenar till bröd, trä till guld. Han tog namn efter sin mors hembygd, kallade sig patron Finne till Ryd och var en verklig herreman, med stort anseende för rikedom och gudsfruktan.

Vid fyllda fyrtio år gifte han sig med en stiftsjungfru, hvars blåa och frusna blod han icke synes ha varit man till att tina. Hon gaf sitt ja-ord i hastigt mod och följde honom till altaret på trots mot sin böjelse för en friherre, som icke haft mod att binda sig vid henne, då hon var fattig, fast han senare icke saknade mod att kränka henne med en bekännelse om sin kärlek. Detta tilldrog sig i hennes eget hem på Ryd, tre månader efter bröllopet, en dag då luften var kväfvande het och jasminerna doftade bedöfvande. Fönstren stodo öppna till förmaket, där hennes nåd mottog sin gäst, och trädgårdsmästaren, som sysslade i rosenlandet där nedanför, hörde hans lidelsefulla tal – – Det dröjde icke länge, innan han åter red bort från Ryd. Hennes nåd skall då ha hetsat hundarna efter sin ungdoms älskade.

Till sin make nämnde hon ingenting härom, men allt från den dagen var det som om hon fått ovilja för honom. Hon undandrog sig hans smekningar.

Troels Finne var en okonstlad natur utan hum om den högre analysen. För honom hade lifvet dittills varit ett enkelt räknestycke, hvars facit han funnit utan svårighet. Också på känslolifvets område höll han sig uteslutande till quatuor species. Skriften lärde att en hustru skall vara sin man underdånig; och där fanns intet undantag för det blå blodet. Då hans hustru icke dess mindre envist undandrog sig alla kraf, som han ställde på hennes person, sökte han i Guds namn tilltvinga sig sin rätt; därvid kom det till ett våldsamt uppträde, och hon slog honom till nödvärn.

Då förstod han, att här var olycka på färde och vände sig både till präst och läkare med bön om råd. Prosten manade honom, att med kristligt tålamod bära den pröfning, Försynen pålagt honom, då segerns krona utan tvifvel skulle komma honom till del i ett annat lif; men doktorn gaf hopp om, att segerns krona skulle tillfalla honom redan här på jorden, kanske snart nog, eftersom hennes nåds sinnesretlighet utan tvifvel berodde på vissa omständigheter ...

Nyheten öfverraskade Troels Finne så mycket mer, som han strax antog, att den eljes glädjande tilldragelsen skulle vara helt nära förestående, och på detta antagande grundade en beräkning, hvars facit han i förolämpande ton delgaf sin hustru. Hon blef mycket blek, men försvarade sig icke.

Tidpunkten för barnets födelse godtgjorde till fullo, att räknestycket var falskt i grunden, men därmed förändrades ingenting i förhållandet mellan makarna. Hennes nåd synes icke ens ha känt någon glädje af att bli mor, och Troels Finne friade allt sedan förgäfves till sin egen hustru.

Han förstod aldrig anledningen till hennes kallsinnighet, hur bittert han än grubblade däröfver; men bibelns berättelse om det första syndafallet föreföll honom dädanefter symbolisk och han sade sig själf, att förbannelsen ännu häftade vid frukterna från kunskapens träd. Icke dess mindre hungrade han alltjämt efter Evas äpple och kände det som en brännande skam att ha blifvit utdrifven ur paradiset. Af hungern och af skammen blef han småningom fräck till sinnet, fördes så in på lastens vägar, stal sig in i andras lustgårdar, blef en liderlig sälle och dryckesbroder, förföll på några år till en ruin.

Hvad hans barns mor än må ha känt därvid, aldrig klagade hon. Känslosvammel och pjunk föraktade hon, och den påflugna nyfikenheten höll hon sig förnämt från lifvet. Hon var för stolt att köpa sympati med förtroende.

Världen gaf henne ingen sympati. De flesta menade, att hon själf förvållat både sin egen olycka och sin mans förfall. Hon som ingen kärlek velat gifva, kunde ju ingen trohet fordra. — Hvem vet likväl, om icke också hon i själ och blod hungrat efter den stora ömheten, den hjärtats välsignelse, som aldrig kom henne till del. Starka kvinnor längta ofta efter att få vara svaga, och frusna efter att få smälta i vekhet.

Här var karg natur, och harfven hade gått tungt öfver jorden, billarna hade trängt så djupt, att alla spirande känslor exstirperats, och den grå myllan bar sedan hvarken blommor eller skördar.

Tiden, som ordnar allt utan hänsyn till enskilda små människors önskningar eller förhoppningar, gaf småningom häfd åt missförhållandet mellan omakarna. De lefde hvar för sig i hvar sin våning af herregården. Barnet, som skulle ha blifvit ett föreningsband mellan föräldrarna, blef i stället ett tvistefrö, ty också drinkaren älskade sitt eget blod i detta nya lif och kräfde genkärlek. Döden slet tvisten, visare än kung Salomo. Troels Finne afled plötsligt, vid fyrtioåtta års ålder, och lämnade Ryd åt sin änka och sin son.

II.

Hennes nåd var endast trettiosex år, när hon blef änka. Sin aflidne mans syskon kunde hon icke fördraga, själf hade hon inga närmare anhöriga, och genom sitt giftermål hade hon kommit bort från hela sin forna umgängeskrets. Aldrig tycks det ha fallit henne in att pröfva lyckan i ett nytt äktenskap. Agaven blommar en enda gång och vissnar sedan, fast de taggiga och styfva bladen sedan länge spöka ofvan jord i lifvets färger.

År efter år satt fru Finne på sin gård så orubblig som om hon haft rot i jorden. Hon reste aldrig och umgicks så godt som med ingen. Där stod en tung atmosfär omkring henne, och hon blef tidigt gammal.

Hon lefde för sina plikter, uppfostrade sin son och styrde sin gård med samma hårda hand, fruktad af sitt folk, men också vördad, ty hon var rättvis i all sin hårdhet.

Sonen, Gösta, var sju år, när fadern dog, och hon undervisade honom själf. Han hade lätt för att fatta, men hatade läxornas tvång. Det tygellösa i hans lynne uppenbarade sig tidigt och skrämde henne.

Mest af allt älskade han att sitta till häst, barbacka, som en liten centaur, störtande öfver stock och sten, med vilda ögon och fladdrande hår.

Gärna ströfvade han också omkring till fots i skog och mark, på jakt efter fågelbon eller harar, som han fångade i giller. Till jakt- och sällskapshundar brukade han ladugårds-Lasses pojkar, som han tyranniserade, ehuru de voro äldre än han.

En gång försvann han med dessa och blef borta i tre dagar. Han hade då plaskat omkring på sjön i en gammal, murken ökstock och lekt Robinson med Fredag och Tisdag. De hade landstigit på en af holmarna och lifnärt sig med jakt och fiske. Deras jaktredskap var en pilbåge, med den hade Gösta fällt en gräsand, och han såg ut som ett litet vilddjur, då han infångades.

Tio år gammal kom han till Tibbles femklassiga läroverk, men bodde alltjämt hemma på Ryd, åkte hvar morgon med mjölkvagnen in till staden och återvände om eftermiddagarna till fots; det var blott en half timmes väg, om han följde gångstigen öfver åsen. När snön låg högt i skogarna, och när regn gjort vägarna ofarbara, fick han rida både fram och tillbaka.

Han var den främste i hvarje upptåg och den nedersta i hvarje klass, men räddade sig alltid i sista stund upp i den nästa. Så genomgick han läroverket, jämnt efter ryggen och kom till gymnasiet i residensstaden. Där inackorderades han hos en lärare och sattes under sträng uppsikt, men vann icke dess mindre en sorglig ryktbarhet för sitt lefverne. Ofta var det tal om, att han skulle relegeras, fast han lyckades slingra sig undan. Mot allas förmodan blef han student, sökte sig sedan, med moderns samtycke, in vid ett husarregemente, kom till krigsskolan och utnämndes till kornett samtidigt med det han blef myndig.

Redan under sin skoltid hade han gjort skulder, som modern fått betala; därvid hade det växlats många hårda ord mellan mor och son, då han tillbringade sina ferier i hemmet. Nu bosatte han sig i garnisonsstaden och utkräfde, trots moderns föreställningar, hela sitt fädernearf, hvarigenom han tvang henne att skuldsätta gården till mer än hälften af dess värde.

Gösta Finne kom sedan sällan till Ryd; men tid efter annan nådde rykten dit om hans vilda upptåg. Än var det ett galant äfventyr, än en offentlig skandal, hvari han spelat hufvudrollen. Kamraterna kallade honom »Galna Finne», men han var mycket populär vid regementet, ehuru han drog stora växlar på sina förmäns långmodighet. Efter fem års tjänstgöring avancerade han till löjtnant; men strax därefter förgick han sig mot sin chef på ett sätt, som skulle ha ådragit honom afsked, om han icke valt att frivilligt lämna både sitt regemente och sitt land.

Han reste icke ensam. Hans sista streck var att enlevera en magyarisk sångerska, som under den månad, hon gasterat på teatern, förvridit hufvudet på alla garnisonens officerare. Lissnyai Etelka var hennes namn och hon skall ha varit en exotisk skönhet med eldiga, mörka ögon och svart silke till hår.

Gösta Finne gick i landsflykt utan att taga afsked från sin mor, och under sju år hade hon ingen underrättelse från honom själf, men af tidningarna såg hon att en främmande officer med namnet Finne blifvit sårad i slaget vid Szàsz-Sebes, och hon förstod att det måste ha varit han, som kämpat i magyarernas led. Så slöt sig åter mörkret omkring hans öden, och hon visste icke, om han lefde eller om han var död.

Men en afton i november 1853 kom den förlorade sonen åter till sin fädernegård, med gästgifvareskjuts från Tibble, i ösande regn; och vid sidan om sig i vagnssätet hade han ett litet genomvått bylte, som sedermera befanns innehålla en femårig flicka.

Fru Finne, som hört vagnsbullret, kom själf stigande utför trappan till andra våningen för att se efter, hvem det kunde vara som kommit till gården i detta Herrans väder. Då hon varseblef sin son, som stod i förstugan,

drypande våt, med blottadt hufvud, stannade hon plötsligt, och öfver hennes bleka ansikte flög en skiftning af öfverspänd känsla, af glädje eller af sorg, det var icke godt att säga hvilketdera, ty glädjens och sorgens yttersta gränser gå i ett som himmel och haf vid horisonten.

Hon sade ingenting; men med sin hand strök hon öfver hjärtetrakten, som om hon känt slitningar där inne, och hon såg på honom med en blick, som var mönstrande men icke hård. Hans drag voro härjade, de blå ögonen tindrade icke af hälsa och lefnadsmod, som förr, och det guldgula håret satt nu blott som en blek halmkrans från tinning till tinning; hela hjässan var kal. Och det fanns icke längre någon nerv i hans hållning; Gösta Finne kom som en bruten man hem från sin ungdoms Odysseia.

Där flög en stämning af bitterhet genom hennes själ. Ringa glädje hade hon haft af sitt lifs arbete. Hon hade velat uppfostra sin son till en dugande man; och där stod han nu som en tiggare framför henne. Hon hade velat lämna honom en blomstrande egendom i arf; och hon hade i stället sett den förfalla, sjunka djupare och djupare i skuld, sedan han ryckt den ekonomiska bärkraften ur hennes händer.

Han måtte ha haft någon förnimmelse af, i hvad riktning hennes tankar gingo, ty han lyfte plötsligt sina ögon och mötte hennes blick. Så nickade han vemodigt, han såg väl, att hon lidit. Hon liknade en människa, för hvilken allt slagit fel, men som ännu bär sitt hufvud högt. Mager och lång var hon, kantig i linjerna, men rak i ryggen. Kanonlockarna hade hvitnat framför öronen, ansiktets pergament hade fått många nya rynkor, och den karaktärsfullt böjda näsan hade blifvit skarpare i eggen, men de kloka ögonen voro lika klara och draget omkring munnen lika viljestarkt som förr.

Han stod och vred sin mössa mellan händerna, tystnaden började förefalla honom ohygglig. Då kom han att tänka på sin flicka. Han vecklade henne ut ur det våta svepet, lyfte henne upp och lade henne i sin mors famn.

— Detta är Elsa, sade han. — Etelka är död.

Den gamla förändrade icke en min, och barnet låg som ett vedträ i hennes armar. Det var en liten tattareunge med stripigt hår och läderbrun hy.

— Välkomna! sade hennes nåd ändtligen och räckte sin son handen, som han kysste. Så vände hon sig om och bar den lilla upp till sitt eget sofrum. Innan hon den natten gick till sängs, stod hon länge och såg på det sofvande barnet, med en känsla som om hon för andra gången blifvit mor, åter fått någonting att lefva och lida för.

III.

Fru Finne åtog sig själf att undervisa sin sondotter. Det var som att börja sin skolgång på nytt vid sextioett års ålder. Det var att leta fram de gamla läroböckerna och att läsa de gamla läxorna, som hon först läst för egen del i sin barndom och sedan med sin son. Därvid hägrade de flydda tiderna ofta fram i hennes minne, och hon tänkte med vemod på alla förhoppningar som hon då knutit först till sin egen, sedan till sin sons framtid. Hur de alla gäckats! Och hvad hela hennes lif tedde sig meningslöst, glädjefattigt och förfeladt, när hon såg tillbaka.

I ungdomen hade hon, som andra, gjort upp räkningen utan värden, med öfverspända fordringar, på hvilka hon ideligen måst slå af. Hon hade svärmat ut i månsken och fått trefva sig hem i mörker, hon hade älskat och sett sin känsla försmådd. Hon hade fått själfva minnet besudladt, efter det hon sökt ro för hjärta och sinne i ett giftermål utan illusioner. Hon hade dock hoppats att bli maka åt en hederlig man, mor åt ett barn, som hon skulle uppfostra till en duglig människa; men hon hade blifvit besviken på allt.

Eller var det så, att hon bedragit sig själf? Att hon misslyckats, både som maka och som mor därför, att hon icke varit sin heliga uppgift vuxen?

Gud visste, hur det förhöll sig därmed. Men om hon felat, hade hon också fått dyrt betala det.

Sitt lifs skolgång kunde hon tyvärr icke börja på nytt; men dess starkare kände hon behofvet att lämna sina erfarenheter i arf åt ett lefvande väsen, och Försynen hade nog haft sin mening med att sända henne detta barn, som dagligen blef henne mera kärt.

Under den hårda ytan, djupast inne i hennes frusna väsen, hade det alltid funnits en grundfond af bunden värme, som nog kunnat frigöras, om det fallit en smula solsken på hennes väg. Så som hennes lif gestaltat sig, hade den fått ligga som ett obrukadt kapital. Hon visste nu hvarför. Det kom sig af hennes själfviskhet, hennes hjärtas girighet. I främsta rummet hade hon alltid tänkt på sin egen lycka, alltid fordrat, innan hon gaf. Hon hade längtat efter, att en annans kärlek skulle öppna hennes hjärta och tillgodogöra sig dess skatter, men icke förstått att älska en sådan känsla fram. Därför hade hon misslyckats både som maka och mor.

Då nu lifvet för tredje gången ställt henne inför en uppgift af djupaste innebörd, föresatte hon sig att taga lärdom af det förflutna, att framför allt ingenting begära för egen del af detta barn, som hon skulle vara i mors ställe. Hon skulle icke klema med henne för att vinna hennes kärlek, icke uppfostra henne till balsamin åt sitt gamla ömhetshungriga hjärta, utan till en människa, som bättre än hon själf skulle förstå, att se sig lifvets glädje till godo och foga sig i eller böja sig för dess villkor.

I detta syfte sökte hon först och sist bekämpa Elsas medfödda själfviskhet, kufva hennes egensinne och tukta hennes stolthet, men också vingklippa hennes alltför lifliga fantasi, ty i den mänskliga inbillningens öfverspända kraf på lycka såg den gamla just grundorsaken till mänsklighetens olycka.

Så vände sig hennes uppfostringsprinciper på alla håll mot barnets djupaste böjelser och starkaste instinkter, och undervisningen präglades alltifrån början af ett sollöst allvar, som verkade nästan förlamande på Elsas förståndsverksamhet. Eljes hade hon lätt för att fatta, och med vänlighet och beröm kunde hon eggas till stora ansträngningar, men den metoden kom sällan till bruk. Af klander och hårdhet blef hon däremot alltid trotsig till sinnet.

Hon bodde i förmaket, näst intill farmors sofrum, men trifdes icke i den improviserade barnkammaren, där hon alltid stod under uppsikt af farmors allvarliga blick; så ofta det fanns någon möjlighet att undkomma den, smög hon sig ned till bottenvåningen, till pappa. Honom älskade hon, hos honom trifdes hon; han lappade hennes leksaker, när de gått sönder, och hennes fantasis vingar, som farmor klippt.

Pappa hade just ingenting annat att taga sig till. Han hade installerat sig i två rum, af hvilka det yttre kallades kontoret, och ville gärna gälla för gårdens förvaltare, men i själfva verket förvaltade han ingenting annat än sitt tobaksskrin. Han talade nog ofta om att söka sig en annan plats, men det stannade vid orden. År efter år blef han sittande som drönare på sin mors gård utan att uträtta någonting. Han läste romaner och rökte dagen i ända, företog sin reglementerade promenadridt före middagen och drack hvar kväll sin reglementerade toddy, som blef mörkare år från år.

På promenadridten medtog han alltid sin dotter, först på sadelknappen, senare på en särskild liten häst, som Elsa kallade sin; och det var hennes största glädje och stolthet att få skumpa öfver stock och sten vid den gamle husarens sida. Han var ännu alltjämt en oförvägen ryttare, och det bar af i sporrsträck genom skog och mark, vintertid också öfver sjön mellan de infrusna holmarna, och Elsa satt kavat i sadeln, och blodet sjöng i hennes ådror, och håret fladdrade och ögonen tindrade och tankarna gingo vida.

Om vinteraftnarna smög hon sig också alltid ner för att sitta med pappa framför brasan i skymningen. Då

kunde det hända, att han berättade för henne sagor så sorgliga, att tårarna runno utför hennes kinder; men när han icke var i lynne att berätta, stirrade Elsa in i glöden, där fantastiska byggnader och människor och djur togo gestalt för hennes inbillning. Då diktade hon själf sagor, men dem vågade hon icke berätta.

Och åren gingo, och farmor förstod att hon icke längre var sin uppgift som lärarinna vuxen; och så blef det bestämdt, att Elsa skulle få en lärare.

Därtill antogs en gammal student med små löneanspråk, magister Lindblom, som i sin ungdom studerat till präst och läst så ifrigt, att han blef yr i hufvudet och icke längre trodde på Gud, hvarpå han förfallit. Senast hade han förgäfves sökt sin utkomst som privatlärare i Tibble.

IV.

Elsa stod vid fönstret i skolsalen och speglade sig i rutan, bakom hvilken vintermorgonens grådis låg som kvicksilfver, så att glaset återgaf hennes omorgnade lilla fysionomi.

Julferierna voro tilländalupna, sent i går kväll hade magistern åter kommit till Ryd, och Elsa var glad att få honom tillbaka, det hade varit tomt efter honom under helgen. Hon längtade efter att få börja läsa igen för magistern, han visste så förfärligt mycket och talade som om allting vore sagor, och sagor var det roligaste hon visste.

Hvad det var lätt att lära på det viset! Historien, som var så svår att plöja för farmor, blef i magisterns mun en sammanhängande följd af märkliga och äfventyrliga tilldragelser från forna tider. Och naturlära var ingenting annat än lustiga beskrifningar på och anmärkningar om allt hvad hon dagligdags hade för ögonen: snön på marken, mossan på stenarna, djuren i ladugården och i skogen, flugorna, som surrade om i luften, blommorna på marken. Det var ingen konst att komma ihåg det.

Hon längtade alltid efter att lektionen skulle börja; men i dag var hon särskildt i spänning — hon undrade hvad magistern skulle tycka om hennes nya kläder, som hon fått till julklapp af pappa. Hon mönstrade sig själf och nickade: så fin hade hon aldrig varit i hela sitt lif. Hon var klädd i en pälsbrämad blå jacka med svarta snören, som husarerna, och hon hade röda stöflar, sådana som bondkvinnorna ha i Ungarn.

Ändtligen öppnades dörren till det inre rummet, och Elsa neg, med strålande ansikte. In steg magistern, lång och mager i sin gråa nattrock, med ett frånvarande uttryck i ögonen, lik en utsvulten björn, som tumlar yrvaken ur sitt ide. Han nickade och satte sig vid bordet och strök sina våta mustascher och sitt vattenkammade hår. Den stora näsan med sin hängande tipp gaf hans ansikte ett missnöjdt uttryck, och Elsa fick tårar i ögonen öfver att han ingenting sagt om hennes dräkt.

Han bläddrade tankspridt i läxboken och grymtade:

— Ja, hvar slutade vi nu? Jaså. Joho. Här var det. Ja vi skulle alltså ha litet reda på, hvad myror äro för slags passagerare och hvad som annars kan vara af intresse att veta om dem.

Elsa hade redan glömt sin missräkning. Hennes mörka ögon lyste af förväntansfull vetgirighet.

— Du vet hur en myra ser ut, du har trampat ihjäl många sådana små steklar på vägar och stigar, du har sett deras stackar i skogarna. De stackarna äro hvad vi människor kalla samhällen. Du minns, att människorna äro af olika ras, och att rasen i vår lärobok bestämmes af skinnets färg. Den sitter nog eljes djupare, men vill man använda samma indelningsgrund för myrorna, så finns det också bland dem både negrer och rödskinn och hvita. I alla samhällen finns det bättre och sämre folk. De bättre myrorna ha vingar, men det sämre

myrfolket har ingenting. Utan deras arbete skulle det bättre myrfolket icke kunna lefva, men lika fullt förakta herrarna och damerna de vinglösa arbetarna, som hvarken äro herrar eller damer, bara kloka små steklar.

Bland dem finnes det både ingenjörer, och byggmästare och uppfostrare för barnen. Det finns också knektar; myrorna föra nämligen krig, liksom människorna. De göra eröfringståg och taga fångar af andra raser och puppor, och krigsfångarna bli slafvar hos det främmande folket. Slafvarna få uträtta alla de lägsta sysslorna i stacken, de få bland annat sköta om kreaturen. Myrorna hålla sig nämligen också med husdjur. Liksom vi människor ha kor, som få gå på bete och som vi mjölka, så ha myrorna bladlöss, som beta i det gröna och låta mjölka sig på söt saft. Myrorna ha också andra husdjur, små skalbaggar, motsvarande våra hästar och får och höns. Förmodligen drifva myrorna landtbruk liksom människorna, men det veta vi icke mycket om, vi ha icke studerat deras samhällsinrättning tillräckligt, och vi kunna väl icke heller sätta oss riktigt in i deras världsåskådning. Vi kunna ju icke ens skilja den ena myran från den andra. Nå. Om vi tänka oss ett väsen, så mycket större och fullkomligare än människorna, som människorna äro större och fullkomligare än myrorna, så skulle detta väsen troligen ha lika svårt att uppfatta någon olikhet mellan dig och mig. Vi skulle vara som två myror för en sådan blick, som ser världarna kretsa om hvarandra i oändligheten. Om ett sådant väsen finns, ja, det vet jag icke. Men jag vågar icke förneka det, fast jag icke kan fatta det. En myra kan icke fatta, att ett väsen sådant som människan existerar, myrans blick når nämligen icke så långt som din näsa räcker, hon ser ingenting af hvad du ser. För henne är en småsten ett berg och ett gräs är som ett träd, hvars topp försvinner i det blå. Hon har ingen föreställning om hvad en människa kan se med sitt öga — skogar och berg, haf och himmel — — ja, en myra kan öfver hufvud taget icke tänka sig ett väsen sådant som människan — — och de klokaste och kvickaste myror förneka bestämdt människans existens – –

Så talade magistern från ämne till ämne. Elsa förstod icke alltid, hvad han menade, men hvad han sade fängslade alltid hennes intresse, och timmarna flögo till middagen. Då satt farmor, allvarlig och sträng, vid bordsändan, och pappa och magistern blefvo så förändrade i hennes närvaro, de blefvo så uppmärksamma och tystlåtna som barn och talade om ting, som icke intresserade dem, och sade aldrig riktigt hvad de tänkte. De tänkte nog, att det var tråkigt, när man måste sitta så där högtidligt uppspetad på en stol, rak i ryggen som farmor själf och äta vackert och vara snäll gosse. Elsa förstod det mycket väl, men när middagen var öfver, hade de båda gamla gossarna sin frihet, medan hon fick vara hela eftermiddagen hos farmor och läsa läxor i kristendom och språk och höra förmaningar, så långa som långkatekesen.

Likväl tog eftermiddagen också slut och kvällen kom, och Elsa smög sig ned i pappas rum. Där ringlade tobaksmoln öfver talgljusens glåmiga lågor, och toddybrickan stod på det lilla bordet framför utdragssoffan, där pappa satt med sin pipa i ena hörnet och magistern med sin pipa i gungstolen på andra sidan om bordet.

Oftast kom hon midt i en dispyt, och båda de gamla gossarna voro mycket högröstade och röda i kinderna. Men när hon kröp upp i pappas knä, slöts fred; i väsentligheterna voro de ense, fast de kunde ha olika meningar om enskildheterna, när det gällde att afgöra världens öden.

När löjtnant Finne fick blodet åt hufvudet, glömde han alltid det närvarande, glömde i synnerhet, att han åt nådebröd och drack nådetoddy på sin mors skuldsatta gård. Då erinrade han sig helst de tider, då han stått världshändelserna nära och — om lyckan varit god — kunde ha gifvit dem ett annat förlopp. Det var anno 48, då Elsa föddes och revolutionen på flammande vingar flög öfver Europa, och då friheten skulle ha segrat öfver tyranniet åtminstone i Ungarn, om de ledande männen hade velat lyssna till Gösta Finnes råd. I upprymdt lynne betraktade han sig själf som en man med en hart när genial intuition och trodde sig på fullt allvar ha förutsett både hvad som händt och hvad som möjligen kunnat ske. »Jag sade dem detta» och »jag rådde dem till det». Men vederbörande hade icke velat lyssna till hans ord.

Vandrings- och kärleksåren, hela hans ungdom steg fram för hans inbillning, och han målade i stora drag

med färger som nog fått glans af hans fantasi, men som dock täckte en bakgrund af upplefda äfventyr. Han var med i Wien under oktoberdagarna 1848 och deltog i försvaret af Sterngassebarrikaden under den tappre Bem, revolutionsgeneralen och frihetshjälten med sagans fläkt öfver sina bragder, sina segrar och nederlag, sitt lif och sin död. Gösta Finne var också med »pappa Bem» i Transsilvanien, där Bem med 4,000 trasiga och utsvultna bondsoldater jagade 30,000 man af den österrikiska armén framför sig, och med hälften af samma trasstyrka besegrade en armé på 16,000 man. Det var i slaget vid Szàsz-Sebes — Gösta Finne slet upp sin skjorta och visade ärret efter sitt sår.

Och han deklamerade på bruten magyariska dikter af Petöfi, som var hans kamrat i striderna och stupade i slaget vid Segesvár.

Det klingade likt den vackraste och vemodigaste musik, det främmande språket, det väckte hos Elsa ett dunkelt minne om en sjungande kvinnoröst och ett par strålande ögon, men det var så länge sedan, så länge sedan, för Elsa var så liten, när mamma dog, och hade aldrig lärt sig förstå hennes språk.

Barnets ögon hade så småningom fått en allt stelare blick, Elsa kämpade med sömnen, och allt som oftast lade hon, öfvervunnen, sitt hufvud till ro mot faderns axel.

Då dämpade de gamla gossarna instinktivt sina röster och modererade sina uttryck, som om själfva farmor varit i rummet. De lyfte sina glas och klingade tyst och höllo sig så stilla som råttor. De hviskade mildt och blidt, för att icke störa barnets ro, medan de hängde tyranner utan nåd och barmhärtighet.

Därvid hände det sig att Gösta Finnes pipa gick ut. Den oförvägne husaren kastade då en villrådig blick först mot tobaksskrinet borta vid fönstret, sedan på sin dotter, som glidit ned och hvilade i hans sköte, med hufvudet mot hans bröst.

Den röde republikanen på andra sidan om toddybrickan reste sig sakta och tassade som en katt öfver golfvet. Sanden gnisslade under hans stora fötter, och det var stor ängslan, att den lilla skulle vakna. Fadern vågade knappast andas. Ändtligen kom magistern tillbaka och stoppade behändigt löjtnantens pipa, fick eld med en fidibus och ställde tobaksskrinet på soffan. Så skrufvade han sig, triumferande, tillbaka till sin plats.

Den lilla sof tungt och drömde; men plötsligt slog hon ut med handen, så att tobaksskrinet föll till golfvet med en skräll, och hon själf for upp med förvildade ögon:

— Jag sof icke! mumlade hon, het i kinderna af blygsel. Fadern och magistern brusto i skratt.

— Jag säger ju, att jag icke sof! upprepade hon förtrytsamt. Ännu då hon, halfsofvande, blef buren till sängs, protesterade hon mot faktum och fordrade att bli trodd på sitt ord.

V.

Indianhöfdingen »Den smygande katten» stod med sitt kastspjut i handen och kisade upp mot himmeln, där vårmolnen jagade hvarandra. Nyss hade en skur fallit, gruset på gården var vått, och »Den smygande kattens» röda stöflar hade fläckar som om höfdingen vadat i blod. Den korta gröna kjolen var också både trasig och fläckig, och håret hängde i svarta stripor omkring det bruna ansiktet med de mörka, forskande ögonen. Indianhöfdingen undrade just på vädret, om det verkligen skulle klarna. Solen glittrade mellan molnen, och de blå sjöarna i himmelens berglandskap vidgades mer och mer.

Dufvor kuttrade på frontispisen öfver det gamla tornuret, som stannat klockan 12 en gång för mycket länge sedan, och rök steg från skorstenen på gårdens brutna tegeltak. Också från det öppna fönstret till kontoret

bolmade rök ut, och där inne satt pappa gungande fram och åter i ett moln, med sitt skalliga hufvud framför tidningen, som han höll utbredd mot ljuset. Hans långa, ljusa mustascher släpade mot pälsrockens pösande husarsnören, han lekte magyar och husar i freden på landsbygden och bar sin pälsfodrade dolman både vinter och sommar.

Lifvet var alltid sig likt här hemma på gården, antingen det nu var vinter eller sommar, och präriens vilda höfding längtade efter något annat än det enahanda, som alltid var. »Den smygande katten» var bara en liten flicka, som hette Elsa och kände sig som en fågelunge i bur, när vingarna börjat växa. Det ryckte i bröstets muskler, och hjärtat bultade inifrån: Jag vill ut! ut! ut! ut!

Hon såg sig omkring. Här var trångt. Bakom herregården sträckte sig trädgården i terrasser ned mot sjön, där de skogbevuxna holmarna trängdes. Sjön var bara sund. Granarna stod ännu i vinterdvala, men alla björkar hade fått slöjor öfver sitt okammade bruna hår och liknade vårbrudar med ljusgröna kronor. Två starar hvisslade en duett i den stora linden, som skuggade öfver ena flygeln.

Därinne satt nu magistern i sitt rum bakom skolsalen och hängde näsan öfver sina böcker. Elsas ögon fingo ett svärmiskt uttryck då hon tänkte på sin lärare. Alltid läste han, därför kunde han allting, men därför var han också ett blekansikte, och hvad hade han för glädje af allt sitt vetande! Han hade icke större lön, än hvad som gick åt till tobak, och intet annat nöje än att dricka toddy hvar kväll, liksom pappa. Men pappa hade haft många äfventyr, när han var ung, och det hade väl också magistern.

Hon vände sig om mot den andra flygeln och fick plötsligt ett spändt uttryck: ur brygghuset kom farmors svarta katt glidande på mjuka ben, med en hvit kyckling under mustascherna. Kycklingen hängde hopplöst med hufvudet och slöt sitt ena öga.

— Din svarta satan!

»Den smygande katten» störtade fram och kastade sitt spjut mot den svarta katten, som i förskräckelsen släppte sitt byte och skuttade bort. Kycklingen stod hufvudyr kvar på gården och vände sig i krets om sin egen stjärt.

— Elsa! Kom upp!

Det var farmor som kallade från sitt fönster i öfra våningen med sin bistraste röst, och Elsa kände det som om »Den smygande kattens» ben domnat under henne, medan hon med hängande hufvud som kycklingen snubblade uppför trapporna. Farmor väntade redan i dörren till kabinettet och skakade sitt hufvud. Kanonlockarna ringde som stormklockor framför hennes öron.

— Barn, barn! — sade farmor i olycksbådande ton — aldrig finner du på annat än spektakel! Hvarför slog du katten?

— Jag slog honom icke! svarade Elsa trotsigt.

— Ljuger du också? Jag såg ju själf att du kastade käppen efter katten!

— Jag kastade mitt spjut efter katten, men katten hade tagit en kyckling, som han ville äta upp.

— Jaså. Men du svor också! Och du vet, det är synd att nämna den ondes namn.

— Men katten *var* den onde, och han ville ju mörda!

Det hjälpte icke att argumentera, det slutade med mycket bannor och en liten släng af riset. Ris var ett skymfligt straff för en tolf års flicka, det kränkte Elsas själfkänsla och sårade hennes stolthet.

Het i hyn efter basningen tumlade hon utför trapporna, öfver gården, ut genom grindarna, genom allén framåt vägen, öfver diket och in i skogen. Hon måste vara ensam, kunde icke se någon människa i ansiktet efter detta, så stor var skammen och oförrätten, som hon lidit. Hon hade fått straff för det hon försvarat den stackars hvita kycklingen mot den svarta stygga katten — »satan! satan!» upprepade hon på trots — pappa skulle ha berömt henne för det! Men farmor var elak och dum och orättvis. Hennes blod sjöd af hat till den gamla kvinnan, som slagit henne, och förvirrade idéer flögo genom hennes hufvud, medan hon sprang utan att veta, hvart fötterna förde henne. Hon skulle sätta eld på gården! I inbillningen såg hon redan lågorna slå högt mot skyn och farmor kväfvas af röken. Men pappa — pappa? Och magistern? Hon tvärstannade, tog sig till hufvudet och drog sedan en suck af lättnad. Det var ju bara en inbillning.

Hon såg sig omkring för att komma underfund med, hvar hon befann sig, och fortsatte sedan, lugnare, uppåt åsen längs med en stig, som slingrade sig mellan hvita björkstammar in i mörka furuskogen.

Högt uppe på krönet stod slottet »Elsebo», byggdt af en jätte i forntiden. Sedan dess hade ingen mänsklig fot utom hennes egen trampat marken däromkring. Visst hade hon ofta tänkt på, att taga pappa och magistern med sig dit och visa dem alla slottets skatter, men hon fruktade att sedan icke få vara ostörd. Nu visste ingen hvar hon fanns, och ingen kunde finna vägen dit, för det fanns ingen väg, och slottet såg bara ut som två stora stenar med ett krypin emellan, så där var hon alldeles i fred.

Hunnen dit upp, stannade hon flämtande efter den ansträngande bergvandringen. Här uppe andades hon friare, där nere i dalen låg det alltid som en beklämning öfver henne.

Hon var född i en liten by på pusztan, och fast hon icke hade något klart minne däraf, slumrade dock ständigt inom henne en dunkel längtan efter slättens oändliga vidder och gränslösa himmel. Där nere i dalen var himmeln afskuren på alla håll af berg och taggad af granarna högst uppe på den närmsta åsen. Häruppifrån såg hon Ryd som ett dockhus med flyglar och uthuslängor vid en spegelglasdamm med hundra små leksaksöar; och vände hon sig åt andra hållet, västerut, såg hon djupt under sig bortom skogen själfva den tindrande blå oändligheten, hafvet, som blef ett med himmeln ytterst ute. Ditåt vette alla fönster i Elsebo slott.

Som en drottning stiger hon in i sin borg och mottages af tusen tjänande andar, som sätta guldkronan på hennes hufvud och lägga socker i hennes mun och bära henne i guldstol till en balkong, klädd med purpursammet, där hon tager plats. — Hon lade sig nämligen på magen mellan de två stenblocken, skrufvade sig som en fågel för att få det bekvämt i redet, stödde armbågarna mot den mjuka mossan och lät ansiktet sjunka i händerna som i en klyka. Så fördjupade hon sig med blicken i den sjunkande solen, tills svarta fläckar dansade för hennes ögon, och hon blef yr och kände en gråtande längtan att följa det flyende ljuset, lefva i en evig sommars aldrig bleknande dag.

Åh, vingar, vingar! Hon sträckte ut armarna, som om hon väntat, att luften skulle bära henne. Hur månde det vara där bortom det blå? Finns där skogar och sjöar och berg, som här, och små gårdar med gamla elaka farmödrar i? Hvar lefva hjältarna, som fyllt jorden med sina bragder? Hvar fanns allt vackert, som leker i drottning Elsas drömmar? Ack, guldkronan på hennes hår är en gammal skålla och hennes slott en lya utan tak!

Det pinglade i luften, det var vällingklockan från Ryd; och nu klang det doft och högtidligt, det var helgmålsringningen från Tibble. Nu brunno visst alla fönster i kyrkan djupt under skogen, fast hon ingenting kunde se. Det var mycket som fanns, fast man icke kunde se det och mycket som såg annorlunda ut, än det var. Där såg det nu ut som om solen gick ned, men det var icke sant. Det var bara jorden som vände sig bort från ljuset. En snabb häst, som sprang västerut öfver haf och land, skulle aldrig hinnas af natten. Den skulle komma tillbaka i morgon, österifrån, frustande i soluppgången. Men den som var liten och rädd fick skynda

sig hem nu, för det var redan mörkt under granarna, och Den Onde lurade öfverallt.

Elsa kände kalla kårar öfver ryggen och gaf sig till att springa utför sluttningen. Hon tyckte sig höra tassande ljud och tänkte på, att hon nyss velat tända eld på gården och bränna farmor. Då och då vände hon sig i flykten och såg sig tillbaka; och hvar gång det riktigt knastrade eller flaxade till i skogen, stannade hon, till trots för sin ångest, och lyssnade uppmärksamt för att utröna, hvarifrån ljudet kom.

Hunnen till allén, som ledde fram till grindarna, blef hon helt trygg och saktade sina steg. Det lyste från farmors fönster, och nere på gården såg hon en stor skugga som af en häxa med lång näsa aftecknad på den ljusa gardinen. Minnet om den orätt, hon lidit, flammade upp inom henne, och då hon plötsligt upptäckte två gröna eldkulor, som lyste skadegladt i vagnslidrets djupa mörker, greps hon af ett rasande begär att hämnas. Sitt spjut hade hon kastat, men lasson satt ännu knuten kring hennes midja, och hon var skicklig i konsten att bruka den. Hon lösgjorde den sakta, mättade efter de två gröntindrande ögonen och lät snaran hvina ut. Eldkloten beskrefvo en båge i luften, det fräste och spottade ur mörkret, och när hon drog åt, kände hon, att satan var fast. Utan att se sig om, störtade hon ned mot sjön, släpande sitt offer efter sig, band en sten i andra ändan af strecket och kastade alltsammans i vattnet från båtbryggan, där det var djupast.

Plums! lät det, och Augusts svarta kropp dök i djupet men kom strax upp till ytan igen. Lasson var för lång, stenen låg på botten, och August simmade mot stranden, men rycktes ideligen tillbaka af sitt tjuder. Halfstrypt, rosslande som i dödens käftar, sökte han med framtassarna lösgöra snaran från halsen.

Elsa stod framåtlutad öfver broräcket och stirrade ned i skymningen öfver vattnet, följde darrande af spänning djurets förtviflade ansträngningar. Hat kände hon icke längre, än mindre medlidande, blott ett feberaktigt intresse för utgången af denna kamp mellan lif och död.

Med några spasmodiska ryckningar lyckades August befria sitt hufvud och komma i land, så utmattad af ansträngningen, att han föll ihop som en trasa på stenarna. Då reste sig hatet åter inom den lilla vildinnan, och hon kastade sig öfver sitt offer och slog dess hufvud mot marken gång på gång; tills hon plötsligt greps af en isande skräck och störtade upp mot gården som om hon jagats af gastar.

— Herre Jesus! Hvad har händt? frågade hushållerskan, då barnet kom farande in i köket med vettskrämda ögon.

Elsa kastade sig rakt i famnen på mamsell Andersson och kramade henne så hårdt, att den gamla jungfruns hjärta fylldes af glädje. Hon återgäldade vänligheten med många lugnande smekningar, och Elsa fick sin kvällsvard och kom till sängs och somnade. Men farmor hörde henne hela natten kasta sig oroligt och tala högt och skära tänder i sömnen.

Hon vaknade tidigt: tanken på den ohyggliga gärning, hon begått, grep henne plötsligt med en förnimmelse som om håret styfnat på hennes hufvudsvål. Hennes rättfärdighetsinstinkt, som ännu icke hade blifvit begränsad af moralbudens bokstaf, anklagade henne för mord. Hon var lika fullt en mörderska, om August var död, som om hon slagit ihjäl mamsell Andersson, hvilket kanske lika väl kunde ha händt! Hon måste ha visshet, hon for i kläderna och smög sig ut, rysande i känslan af, att hon kanske snart skulle stå ansikte mot ansikte med sitt offer.

Rimfrosten glittrade som silfver i gräset öfver sluttningen mot stranden, men August var borta.

Hela dagen smög hon omkring med skygg blick och strupen sammansnörd af samvetsångest och själskval, och i skymningen skrek hon till vid det hon varseblef ett fyrbent spökelse, som kröp fram ur vagnslidret och släpade sig tungt öfver gården mot köket. I nästa stund förstod hon väl, att kattvålnaden var August i egen person, men kunde dock icke uthärda att se honom utan vände sig bort.

Flera veckor gick hon sedan ur vägen för honom med ett slags skygg respekt. Han var för henne ett förkroppsligande af samvetsagget, och hon vågade icke möta hans gulgröna ögons hatfullt tindrande blick.

Men en eftermiddag i juni, då hon lekte Kolumbus på ängarna närmast stranden, hörde hon plötsligt häftigt skall, och ett tu tre kom August flygande öfver en gärdesgård. Efter följde tre främmande hundar. Nu voro de alldeles in på honom, nu hade de omringat honom och den främsta högg honom i halsen — — — Då störtade Elsa fram och kastade sig i striden, blef angripen och omringad af de tre hundarna, men slog vildt omkring sig med sitt svärd, fick August i nackskinnet och lyfte honom upp i sina armar, fast han fräste och klöste henne så att blodet rann. Hundarna förföljde henne, skällande, en bet henne till och med i armen, men hon bekymrade sig icke om annat än att rädda August. Hon tryckte honom in till sig så hårdt, att hans motspänstiga klor sargade hennes bröst, hon strök med sin blödande hand ömt öfver hans hufvud och talade till honom, smeksamt lugnande, som till ett barn: — Så, så-å, kisse lilla!

Magistern, som på afstånd bevittnat uppträdet, skyndade till undsättning och jagade hundarna bort. Katten ville hon icke släppa ifrån sig utan bar honom ända fram till gården.

Magistern följde henne tigande och betraktade henne från sidan: i sina röda stöflar och sin korta kjol med sitt upprörda lilla tattareansikte och sina hängande svarta hårstripor liknade hon en liten furie, som gått barmhärtighetens ärende.

Underliga barn! tänkte magistern. — Främmande vildfågel! Skall din obändiga natur någonsin finna sig tillrätta i Nordens kalla luftstreck?

VI.

Den stora majstången låg på gården, pyntad med girlander af blommor och grönt; Elsa hade bundit kransarna högst uppe. Nu restes den af det helgdagsklädda gårdsfolket och planterades midt i gräsplanen, medan pappa kisade med ögonen för att få den rak, och ideligen kommenderade: höger! och vänster!

Under kastanjerna stodo långa bord af ohyflade bräder på bockar, fyllda af stora fat med jättesmörgåsar, som dignade under sitt sofvel, och hela bunkar med mjölk och kittlar med rykande gröt. Allt folket trängdes omkring borden och förplägade sig betänksamt grundligt, så som skick och sed var. Men efteråt fingo barnen leka omkring majstången, och den roligaste leken var, då löjtnanten ställde upp dem i rad och lät dem blunda och gapa och fyllde deras munnar med karameller, så att den som gapade värst, fick mest.

— Just så går det till i lifvet! sade magistern, skrattande. — Den som gapar värst, får mest.

Hennes nåd gick omkring bland folket, tilltalade alla med deras namn, hörde vänligt på hvad de hade att säga och intresserade sig för deras minsta angelägenheter. Sällan hade Elsa sett farmor så blid.

Men allt var som en dröm i dag, och hon var så glad, att hon skulle velat skrika högt. Hon var så glad åt lifvet och världen. Hon njöt af, att alla fingo äta god mat och att alla sågo så nöjda ut. Men allra lyckligast var hon öfver, att icke behöfva gå och lägga sig klockan åtta. Den tiden var redan inne, men ännu stod solen öfver den taggade bergåsen i väster, och ännu kvittrade löfsångaren från alla trädgårdens buskar och snår.

Eljes blef det så småningom tyst på gården, folket drog sig tillbaka, de äldre och barnen till stugorna, de yngre till dansbanan i skogen, halfvägs mot Tibble, där blinde Jöns från fattiggården skötte fejlan och Peter Fjomp slog takten på en gammal tamburin.

Så dalade dunkelljuset stilla öfver nejden, men natt ville det icke bli, och Elsa smög omkring med glänsande

ögon, betagen af den underbara stämningen, lyssnande till taltrastens sång ur djupa skogen. Allt detta var just som en saga, och det omöjligaste blef möjligt i midsommaraftonens trolska dager. Elsa trängde sig in mellan pappa och magistern, som sutto och rökte på gungbrädet under kastanjerna, och hennes blick flög bedjande från den ena till den andra.

— O, den som finge gå till dansbanan i skogen!

Hon utvecklade förgäfves all sin inställsamhet. De gamla gossarna förklarade enstämmigt att de icke ämnade sig till dansbanan. Än mer — de förrådde henne utan barmhärtighet åt farmor, som ofördröjligen förde henne till sängs. Hon somnade tungt från midsommarnattens skönhet; när hon vaknade, stod solen redan högt på himmeln, och fåglarna hade kvittrat i många timmar, och många människoöden hade nått sin fullbordan.

Magistern syntes icke till på hela dagen, gardinerna voro nedrullade för hans fönster, och framåt eftermiddagen kom doktorn från Tibble. Men ingen visste rätt, hur det var fatt.

— Magistern var vid dansbanan i natt — sade pappa till farmor — möjligen har han dansat sig varm och sedan legat i det fuktiga gräset och förkylt sig.

Detta gaf Elsa mycket att tänka på. Magistern hade ju sagt, att han icke skulle gå till dansbanan. Hvarför hade han narrats? Och hvarför hade han, som eljes var så klok och försiktig, lagt sig i så fuktigt gräs, att han blifvit sjuk?

Hela huset var upp- och nedvändt under de följande dagarna, doktorn kom hvar morgon och kväll, alla sågo ängsliga ut, och Elsa förstod, att någonting hemskt måtte vara å färde. Skulle magistern dö? Hon greps af en instinktiv fasa. Döden, som hittills blott varit en skräckbild för hennes inbillning, kom henne plötsligt nära som en hotande verklighet. Om nätterna kunde hon icke sofva af ångest, och om dagarna kunde hon icke hålla sig stilla, utan strök omkring flygeln, där det förfärliga pågick, med ett uttryck i ögonen som en hundvalp, tassande omkring en döende kamrat.

En dag stod mamsell Andersson på trappan med svullna ögon. Pappa kom också ut och tog Elsa vid handen och sade:

— Nu har magistern fått sluta.

Elsa stirrade stelt ut i solskenet och försökte fatta, att magistern nu icke längre fanns till. En människa, hvars röst hon hört och hvars blick hon mött för några få dagar sedan? Allt vetande, som han ägt, var då också dödt, och alla tankar — — — kunde tankar dö?

Farmor sade, att magistern nu var en ängel i himmeln, men det var svårt att föreställa sig. Hans yttre personlighet stod ännu så lefvande för hennes minne, och steget var för stort mellan den jordiska dansbanan och den himmelska saligheten. Elsa visste dessutom, att magistern själf icke trott på själens odödlighet och därför icke kunnat bli präst och icke fått undervisa henne i religionen.

Hennes hufvud var tomt, och hon gick som i dimma, fast solen brände marken under hennes fötter. Hon kände det som om hela hennes varelse endast varit ett bristande omhölje kring en saknad, som ständigt växte. Långa stunder visste hon icke, hvar hon befann sig, sedan såg hon en gångstig under sig och kände svalka, som om hon befunnit sig i skogen. Det föll henne in, att hon kanske skulle kunna andas friare däruppe, där himmeln var så mycket större och blicken kunde följa solens väg mot det ändlösa blå.

Hunnen upp till krönet, stannade hon, och det kändes som om beklämningen gaf vika. Hon kastade sig framstupa på mossan mellan stenarna i Elsebo slott, och gråten kom, strid som en åskby.

Hon grät länge, och när tårarna tröto jämrade hon sig ännu, tills all kraft strömmat ur hennes kropp, och saknaden föll i vanmakt med ett kvidande.

En femtonårig pojke kom vandrande framåt stigen från Tibblehållet, stannade och lyssnade. Hvad var detta för ett ljud? Han visste, att här skulle finnas en räflya uppe på åsen, det hade Nilsson sagt, och han visste det nog, han var Tibbles skickligaste jägare.

Pojken tog mössan af sig och smög fram så försiktigt som en indian på spår, i riktning mot de två stenarna där borta på krönet. Där stannade han och böjde sig fram och såg en flicka, som låg med ansiktet mot jorden och gnydde.

Ett så vackert äfventyr hade han aldrig förr upplefvat, och han blef stående och höll andan ett par sekunder, som om han velat fånga en fågel i bo. Hans kortklippta hår lyste lingult i solen, och hans ögon strålade blå af äfventyrsfröjd och medkänsla.

Plötsligt såg hon upp. Hon hade svart hår och röda stöflar, och hennes ögon voro som Sorgebarns i sagan. Hon blef icke rädd, hon lyfte sig blott på armbågarna, och det flög som elektriska gnistor från hennes mörka pupiller.

— Hvem är du? frågade hon.

— Jag heter Knut Wadman. Men hvem är du?

— Jag heter Elsa Finne.

Han hvisslade till, nu förstod han hvem hon var.

— Hvarför grät du? frågade han sedan, i det han försökte göra sin röst deltagande.

— Magistern är död, svarade hon.

Nu tyckte han redan, att de voro bekanta och uppgaf deltagandet, satte mössan på nacken, hoppade öfver stenen, som skilde dem åt, och ställde sig bredbent vid hennes sida.

— Hvad är det att gråta för! sade han käckt. — Jag skulle vara glad, om alla mina magistrar vore döda. Jag har många, ser du, jag går på gymnasium!

— Är gymnasium i Tibble?

— Nej, då! Gymnasium är i samma stad som landshöfdingen, jag är bara hemma under ferierna.

— Hvem är din pappa då? — hon reste sig upp.

— Borgmästaren! vet jag!

— Kan du läsa latin?

— Om jag kan läsa latin! Knut Wadman fnyste öfverlägset — kan du?

Elsa nickade:

— Ja, det kan jag!

— Det var f .. — han afslutade icke satsen. — Kan du deklinera *mensa?*

— Ja, det kan jag.

— Så bildad är ingen flicka i Tibble! Kan du också conjugera *amo?*

— Ja, det kan jag.

Han böjde sig framåt, det glittrade i hans ögon, han sträckte fram sin hand och strök den smekande öfver Elsas kind.

— Hvarför gör du så där? Hon ryckte till, och hennes röst darrade som om hon frusit.

— För jag tycker det är synd om dig — han skrattade bredt och visade sina hvita tänder och sin röda gom — och för resten tycker jag om dig.

I samma nu kände Elsa hans läppar skälfva varmt mot sina. Då var det som om hela hennes varelse fått kramp, och hon grep hans arm så hårdt, att han skrek till:

— Aj! Du gör mig illa!

— Låt bli mig då! sade hon, och hennes stenkolsögon gnistrade, och det svarta håret stod stridt omkring hennes läderbruna fysionomi. Så släppte hon sitt tag, vände sig om och sprang utför den motsatta sluttningen.

Knut Wadman stod och stirrade efter det lilla trollet med en förnimmelse af, att äfventyret fått en snöplig afslutning.

Elsa höll mamsell Andersson hårdt i handen, då de sent på kvällen trädde in i stora logen, där magistern stod lik. Det var helt mörkt därinne, väggarna voro täckta med granar och enar, tio talgljus med osande vekar brunno på hvar sin sida om kistan, och hon såg den dödes ansikte mot den hvita kudden, hårdt och gulaktigt som ben med blåaktiga skuggningar och blåbleka läppar. Hon greps af en isande beklämning, denna liflösa människobild föreföll henne helt främmande, här fanns ingenting kvar af den hon känt så väl och hållit så mycket af. Hvar fanns då hans väsen? Hennes blickar flögo rådvilla omkring, irrade bortom de flämtande ljuslågorna in mellan granarnas och enarnas skuggor, som skälfde och huttrade i mörkret. Det hördes också snyftningar och sakta gråt. Husets tjänare tassade i strumplästen en efter en fram till kistan. Det var som ett tåg af vålnader ur mörker i mörker.

Elsa grät icke. Hennes strupe var som sammansnörd af ångest.

Sommaren led, det mörknade mot höst, men Elsa kunde icke glömma. Magisterns själlösa, förvridna drag grimaserade ständigt för hennes inbillning, och hon kände öfverallt en frän doft, som om jorden och dess blommor, lifvet och dess fröjder varit idel förgängelse, förruttnelse innerst inne.

Farmor skakade på hufvudet, då hon betraktade henne. Elsa var i en farlig ålder. Hennes gestalt, som länge varit knuten, hade blifvit smärt och mjuk som en liten bleksjuk kvinnas.

VII.

På hösten förbereddes Elsa af prosten i Tibble till sin första nattvardsgång, men samtidigt fortgick undervisningen i hemmet under farmors ledning. Det var läxläsning, det var bleka döden för all kunskap, historien torkade in till ett schema af årtal, namn och händelser utan bakgrund, naturläran magrade till ett skelett, hvars beniga fakta föllo i sär och endast belamrade minnet.

Farmor började bli gammal. Det kunde hända, att hon slumrade till midt under en lektion. Då gingo Elsas tankar sina egna vägar.

Tre timmar om dagen öfvade hon sig på klaveret i salen, lät fingrarna löpa genom allsköns skalor och sonater, medan ögonen samtidigt frossade från sida till sida i en »rolig bok», som stod uppslagen på notställaren. Farmor, som höll sin dörr öppen för kontrollens skull, fäste sig aldrig vid repertoarens enformighet; för henne var ljudet vittnesbörd nog.

Att läsa hade blifvit Elsas passion, och roliga voro alla böcker, som gåfvo näring åt hennes fantasi: tidningsföljetonger med hårresande skräckscener i öfversättning och franska dussinromaner i original slukade hon med samma intresse. Men i den brokiga samling band, som bildade biblioteket på Ryd, fann hon också mamsell Bremers *Teckningar ur hvardagslifvet* och *Herta eller en själs historia,* Tegnérs *Samlade skrifter*, Shakespeares *Dramatiska arbeten* i C. A. Hagbergs öfversättning; och långt framåt morgnarna brann lampan på hennes nattduksbord, och vida omkring i inbillningens riken flög hennes unga längtan, speglande sig i alla vatten, där det fanns en himmel på djupet.

Om kärlek drömde hon först och sist: om Romeos och Julias, om Axels och Marias kärlek — en hägring af öfversinnlig salighet i den rena luften öfver en vaknande natur. Det var vår och det var morgon, och känslans bleka brodd, som dittills trefvat i mörker, sköt bäfvande upp ur myllan, i väntan på värme och ljus.

Det unga jaget, som utvecklats i ensamhet till ett medvetet tänkande och kännande väsen, såg sig plötsligt som medelpunkt i en värld full af under och famlade aningsfullt efter ett annat väsen att sluta sig till och förtro sig åt: en jämnårig like eller en äldre vän.

Hon längtade, men hennes längtan hade intet bestämdt mål; var blott en stilla förbidan, att lifvet skulle träda henne till mötes, likt en gammal välvillig trädgårdsmästare, med blommor i sin ena, frukter i sin andra hand. —

Två gånger i veckan fick Stefan, kusken, sätta på sig sitt slitna livré och spänna de gamla vagnshästarna för den gamla kaleschen. Klädd i sina bästa kläder, med bibel och psalmbok och Lindbloms katekes under armen, steg Elsa upp och satte sig på de malätna vagnsdynorna. Hennes hållning var mer än värdig, hon kände sig som en helt viktig personlighet, föremål för allas intresse, sin familjs framtid och hopp. Och stolt som en drottning höll hon sitt intåg i Tibble, där de tunga hjulen dånade så hårdt mot den ojämnt stensatta långa gatan, att alla stadens fruar kommo flygande fram till fönstret för att se hvad som passerade. Det var fröken Elsa Finne från Ryd. Hon smålog hvar gång hon såg dessa ansikten, flattryckta mot rutorna, hon kände det som om de hyllat henne personligen med sin nyfikenhet.

Utanför prästgården hejdade Stefan hästarna med ett elegant ryck och hjälpte fröken ur vagnen. Där inne sutto läskamraterna redan omkring bordet i stora salen, och prosten kom och undervisningen tog vid. Prosten var en enda stor klump af godmodighet och välvilja, men hans svällande mage och dallrande kinder förkunnade köttets evangelium, till trots för den religion han bekände med sin tunga. Därför höll han sig också strängt till texten och inlät sig aldrig på vidlyftigheter i utläggningen. Han var nöjd om läsbarnen snällt lärde sig sina läxor utantill.

Läxorna bestodo mestadels af katekes och bibelspråk, som Elsa redan läst för farmor. Alltså fann hon ofta tillfälle att lysa med sina kunskaper, men eljes tänkte hon mest på annat. Med sin religiösa öfvertygelse var hon redan på förhand så godt som färdig. Allt som talade till känslan och fantasien hade hon tagit fasta på och däraf danat sig en kristendom, som i sina allmänna grunddrag motsvarade hennes religiösa behof och som också, i sin egenskap af känslostämning utan fasta konturer, kunde lämpa sig till bakgrund för prostens enkla dogmatik.

Hon visste, att det fanns människor, som icke trodde på Gud. Pappa hörde nog till dem, han gick aldrig i kyrkan och läste aldrig i bibeln. Med magisterns religion hade det visst också varit klent beställdt, han hade ju berättat, att Gud blifvit afskaffad i Frankrike under revolutionen. Men Gud fanns nog i alla fall. Hvem skulle det väl eljes vara, som tände alla stjärnorna på himlahvalfvet en vinterkväll? Ja, hon visste nog, att stjärnorna skulle föreställa världar, magistern hade en gång förklarat solsystemet, men hon kunde icke fatta det, hon förstod aldrig, hvem som ursprungligen tändt alla dessa kretsande gnistor i det blå. Därför höll hon sig helst till det gamla och föreställde sig Gud som en gammal man, stapplande fram i sin himmel med staf i hand och stödjande sig så hårdt på stafven, att dess brodd ofta trängde genom emaljgolfvet och lämnade efter sig små hål, genom hvilka en och annan glimt af himmelens härlighet strålade ned till jordens mörker. Men att Gud skulle hålla så noga reda på människorna, trodde hon icke. Hon undrade just, om icke farmor i det fallet såge en smula smått på Gud, därför att hon icke kunde fatta Hans storhet — liksom en myra icke kan bilda sig en föreställning om en människa — — —

Om detta och om mycket annat skulle hon gärna velat tala med prosten; men stackars prosten skulle nog bara bli förlägen och hosta och stamma, som han alltid gjorde, när han icke visste, hvad han skulle säga.

Prosten blef dessutom sjuk strax efter jul, så att komministern måste öfvertaga konfirmationsundervisningen.

Han var lång och mager med lingult, slätkammadt hår, blekt helskägg och vattenblå ögon, klar färglös hy och en stämma utan klang. Hans väsen gaf ett obestämdt intryck af halfsläckt eld, och den religion han förkunnade med sin lågmälta röst liksom darrande af inre rörelse, var af helt annan art än prostens högljudda och torra utläggningar öfver dagens läxa. Tron tycktes ha genomträngt pastorns varelse och präglat den med ett hänförelsens allvar, som måste ha funnits hos det gamla testamentets profeter eller hos de heliga martyrer, som beseglat sin bekännelse med sitt blod. Väl kunde han tolka lagens bud med skrämmande allvar, men han underlät aldrig att efteråt låta evangelium lysa; och visserligen målade han fördömelsen och fördömelsens ort med heta färger; men han kunde också framställa saligheten så, att det växte vingar på åhörarnas själar. Allt detta gjorde starkt intryck på Elsas fantasi. Hela hans personlighet verkade eggande, och hvad hon hörde berättas om hans enskilda lif, bidrog i sin mån till att befästa hans makt öfver hennes inbillning. Han var son till en förfallen skoflickare, som dött på fattighuset, och en illa beryktad kvinna i Tibble. Genom fattigdom och förödmjukelser hade han kämpat sig fram. När han för fem år sedan kallades till komminister i sin födelsestad, lefde hans mor ännu, och ehuru han som en god son sökte upprätta den fallna, fortsatte hon sitt lastbara lefverne, tills hon en morgon fanns död, synbarligen under rusets inflytande, i ett dike utanför södertull. Själf vigde han några dagar senare hennes stoft åt den eviga hvilan och vände sig därvid till barmhärtighetens Gud med en brinnande bön om frälsning för hennes själ.

Genom förödmjukelser och lidanden hade hans väg gått fram! Han var också förenad i ett barnlöst och olyckligt äktenskap med en kvinna, som icke var honom värdig, en sjuklig och nervös kinkblåsa af retligt lynne. Hur måste han icke ha lidit däraf! Det dämpade och melankoliska i hans väsen stammade nog djupast från denna sorgens källa. Där fanns ju knappast någon ljuspunkt i hans yttre lefnadsomständigheter. Hans hustru delade visst icke ens hans tro! I alla händelser syntes hon aldrig i kyrkan, då han predikade. Få människor kände henne för öfrigt, ty hon var inbunden och umgicks så godt som med ingen; men i hela församlingens ögon var pastor Tibell en beklagansvärd man.

Elsa fattades snart af en svärmisk beundran för sin religionslärare. Hennes förnuft och känsla gaf sig ödmjukt i hans väsens våld. Den tomhet, magistern lämnat efter sig i hennes själ, fylldes nu af en ännu härligare människobild; han blef för hennes inbillning ett förkroppsligande af kristendomens innersta väsen, af den godhetens och barmhärtighetens religion han förkunnade. Hur ljuft att vid hans hand föras fram till altaret för att anamma det sakrament, som skulle bekräfta hennes upptagande i den kristna församlingen. Hur ljuft att nu, som vuxen kvinna, af honom vigas till Kristi brud.

Allt eftersom det led framåt tidpunkten för den högtidliga akten, blef hennes känslolif mer och mer exalteradt. Hon lefde under ett andligt högtryck, som kom hennes ögon att skina med en underbar glans, och mer än en gång hände det, att religionslärarens blick, liksom bländad däraf, vek åt sidan med ett förläget uttryck; ty pastor Tibell var en erfaren och samvetsgrann Herrans tjänare, och det var icke första gången han hos en kvinnlig konfirmand iakttagit denna blickens illumination, som visserligen först och främst vittnade om himmelsk hänförelse, men som utan tvifvel ofta hade en jordisk bottensats. Han visste ju, att den yttre människa, hvarmed Skaparen i sin nåd beklädt hans själ, icke var frånstötande, snarare sympativäckande och intressant. Han var icke alldeles okänslig för de tecken därpå, som han glimtvis uppsnappade — ty en präst är icke mer än en människa; men att dröja inför dem, att själfbehagligt spegla sig i dem, var honom icke tillåtet.

Aldrig hade han haft en lärjunge, som skänkt hans hjärta en ljufvare tillfredsställelse än denna lilla Elsa Finne; ty han kände, att han öppnat nya horisonter för hennes själs längtan. Hon var idel tro af hans tro och kärlek af hans kärlek. Därför skulle hon också begå H. H. Nattvard med det rätta sinnelaget.

Hon var i sanning hans andas barn. Icke underligt att där i hans själ fanns en gnista af skaparens kärlek till sitt verk. Men intet vidare!

Intet vidare, Johannes Tibell! Den Onde är listig i att lägga snaror för människornas fötter — och hur skulle han icke triumfera, om han lyckades bringa en Herrans tjänare på fall!

Våren var redan i luften, solskenet blef varmare för hvar dag, och pastor Tibell kände sig förunderligt matt, där han vandrade framåt gatan mot sitt sollösa hem. Han såg tärd ut, med djupa gropar under ögonen; men han gick och smålog för sig själf, som om han tänkt på något vackert. Han tänkte på sitt käraste nattvardsbarn, på det underbart själfulla uttrycket i hennes ansikte, på de mörka ögonens strålande religiösa hänförelse och — han slöt sina ögon energiskt — nej, visserligen icke på hennes spensliga lilla gestalt och än mindre på barmens rundning! Han var en gammal och en gift man och därtill en Herrans tjänare! —

En natt hade Elsa en underlig dröm. Hon såg sig själf i skira, hvita kläder mödosamt vandra uppför en brant och lång väg, som ledde rakt in i himmelrikets klarhet, där Kristus stod i skinande kläder, väntande med öppen famn. Hårdare och hårdare slog hennes hjärta, och redan från fjärran sjönk hennes blick med salig hänryckning in i hans. Hans hår var som solsken, hans skägg var som hans hår, han ansikte strålande som lyckan, hans ögon tindrande blå. Salighet genomstrålade hennes varelse, då hon kom honom nära; hon svindlade och föll, men fångades af hans armar och väcktes af hans kyss.

Hans kyss var skönare än allt hon drömt, var lycka, lyft upp till himmelns höjd, famnande öfver evigheten.

Likväl vaknade hon med en blygsint förnimmelse af, att hon aldrig skulle kunna förtro sin dröm åt någon lefvande människa. Hon rodnade också själf hvar gång hon i ensamheten tänkte därpå.

Blek som om hjärtat sugit allt blod från hennes kinder, stod hon konfirmationsdagen framför altaret. När pastorn välsignande lade sina händer på hennes hufvud, kände hon det som om hetta strålat ut från hans fingerspetsar.

VIII.

På hösten kom Elsa till hufvudstaden, till fru Anna Neumanns pension för unga flickor, en uppfostringsanstalt af mycket enskild natur, nära nog en välgörenhetsinrättning för föreståndarinnan. Eleverna utgjordes nämligen till största delen af småbarn, hvilkas mödrar eller fäder med vänskap eller medkänsla erinrade sig den tiden, då fru Anna som ung arftagerska dansade i borgerskapets salonger.

— Den tiden *var* man någonting! brukade hon själf säga, i det hon lyfte sina blå ögon mot skolsalens nedrökta tak.

Hon var ännu mycket ungdomlig och liflig, klar i hyn och med en del af sin ostyriga lejonman i behåll. Hon klädde sig i starka färger, och sidenrosetter fläktade som fjärilsvingar omkring henne, där hon dansade fram öfver gata eller golf. Talade hon med en kavaljer, som hade nog smak att ägna henne en smula uppmärksamhet, kunde det glittra ungt i hennes ögon och skifta skärt på hennes kinder, men tyvärr skvallrade alltid några rynkor om det faktum, hon eljes dolde som kung Midas sina hufvudprydnader. Hon försvarade sig också lifligt mot alla beskyllningar för koketteri. Skulle man tro henne själf, var det intresse hon vid slika tillfällen bar till synes, ingenting annat än förställning. I själ och hjärta var hon vrångt stämd mot det manliga släktet, som därför oftast gent emot henne intog räfvens hållning gent emot rönnbären.

Till fru Anna Neumanns uppfostringsanstalt hade Elsa kommit halft som elev, halft som lärarinna i småbarnsklasserna. I ersättning för den undervisning, hon kunde meddela, skulle hon åtnjuta fritt husrum och näring för kropp och själ. Med allt detta blef det klent beställdt, och det visade sig snart, att Elsa i själfva verket blifvit antagen till småbarnslärarinna utan lön; ty den högre undervisning, föreståndarinnan utlofvat, inskränkte sig till en eller annan timme, då de båda damerna gemensamt läste poesi eller utbytte tankar om dagens nyheter.

Fru Anna Neumann svärmade för poesi och dramatisk konst. Hon skref vers och agerade gärna i manliga roller, utstyrd i en gammal blårandig linnekostym, som tillhört en vid unga år afliden kär broder. Hennes platta bröst och smala höfter förlänade ofta en viss illusion åt framställningen. — Af gammalt stod hon i förbindelse med en hel del teaterfolk, som hon begagnade till att anskaffa fribiljetter, och minst en gång i veckan bjöd hon Elsa med sig på spektakel.

Förhållandet dem emellan blef snart intimt. Fru Anna hade redan från början afsagt sig alla anspråk på den respekt, som åldern eljes lätt kunde ha tillförsäkrat henne. Hon ville behandlas som kamrat; och därvid blef det.

En novemberkväll, då regnet smattrade mot fönsterrutorna och stormen hvisslade i skorstenspiporna kom fru Anna smygande in i Elsas rum, kastade sig på knä framför henne, gömde sitt ansikte i hennes sköte och anförtrodde henne under många tårar sitt lifs historia.

Det var en gång en firad och fjäsad, vacker och rätt förmögen ung dam, som hette Anna Bodin — — Ständigt omsvärmades hon af friare, men kunde icke förmå sig att skänka någon af dem sitt hjärta och sin hand, — ty en kvinna måste älska helt — helt! — för att skänka sig åt en man!

Hennes ungdom hade synbarligen runnit bort, utan att detta inträffat, ty ehuru hon sorgfälligt undvek alla tidsbestämmelser, framgick det dock af hennes bekännelse, att hon måtte ha varit öfver trettio år, då hon fann sin Romeo.

— Han var en af sitt lands främsta konstnärer med en tenor — o, en sådan tenor! Smäktande, mjuka toner, enkom skapade att bedåra kvinnors hjärtan!

Med ett ord: han var operasångare och hette Agathon Neumann. Och tjusad af hans stämmas och hans namns klang skänkte hon honom hjärta och hand.

— Farbror, som var min förmyndare, varnade mig, rådde mig att åtminstone göra paktum, så att Agathon icke skulle kunna komma åt mina pengar. Men jag ville icke såra honom. Jag älskade så besinningslöst och trodde så blindt. — Vi blefvo gifta. Och vårt äktenskap gestaltade sig redan från första stund — rent ut sagdt till ett helvete!

Här brast fru Anna i hysterisk gråt, men hämtade sig snart och fortsatte lidelsefullt:

— Elsa, Elsa! Tänk dig, hur det måste kännas att höra en röst, som klingar bedårande för hela världen — och som man lärt sig älska — förlora allt välljud inom hemmets murar, plötsligt bli knarrig och hård och gräla med grofva ord i stället för att sjunga poetiskt! Jag trodde, att jag gift mig med själfva »Trollflöjten» och jag vaknade i armarna på »Don Bartolo». Jag hade drömt om, att mitt hjärta dagligen skulle tjusas af en näktergal — och det blef i stället sönderhackadt bit för bit af en ondsint kråka — — tills jag en vacker morgon fann fågeln utflugen ur boet — med allt hvad jag ägde och hade – –

Fru Anna lyfte sitt hufvud trotsigt, och hennes blå ögon glimmade af hat.

— Det heter, att han är död nu — sade hon inbitet bittert — men jag tror det icke. Han lefver nog någonstädes i världen under ett antaget namn och bedårar nog ännu oskyldiga kvinnors hjärtan med sin rösts smekande klang. Jag ångrar, att jag icke befriade världen från det skadedjuret! Om jag haft mod, skulle jag ha skjutit ned honom med min egen hand.

Hon snyftade en stund, men torkade sedan beslutsamt sina tårar och vände sig till Elsa i en högtidlig ton, som Hamilcar måtte ha brukat, då han tog ed af sin son att alltid hata romarna: — Kom ihåg detta, min vän! Lär af mitt sorgliga öde! Tro aldrig en man. De äro alla lika. Så länge de icke fått sin vilja fram, kunna de nog fjäska och fjäsa, men kallsinnighet lurar alltid på bottnen af deras hjärtan, och ve den kvinna som troskyldigt ger sig i en mans klor! — — Du är lycklig, du! Du är ung. Och du har begåfning. Vore jag som du, skulle jag bli skådespelerska — en stor konstnärinna, som lade alla män för sina fötter — — och hämnades vårt köns oförrätter — —

Det var icke första gången fru Anna rörde vid den strängen, och Elsa var icke oemottaglig för dess locktoner. Det kunde komma öfver henne en våldsam längtan att böja män till jorden, trampa dem under sina fötter och, själf oåtkomlig, gå vidare. Det tindrade till i hennes ögon. Fanns det väl en skönare uppgift för en kvinna, än att som konstnärinna förkroppsliga de stora diktarnas ideal — skänka lif åt deras tankar, verklighetens fägring åt deras drömmar? I sanning, det var någonting att lefva för!

Af männen hade hon visserligen en annan uppfattning än den goda Anna, som nog misstrodde dem väl mycket och målade dem väl svarta i sin bitterhet. De män Elsa hittills träffat hade icke förefallit henne hvarken falska eller farliga, snarare alltför naiva i sin oförställda öppenhjärtighet. Icke dess mindre eller väl just därför tyckte hon sig ha mera både nöje och behållning af ett samtal med en man, än af en kvinnas förtrolighet. Det kom sig väl af grundolikheten i mäns och kvinnors väsen. Männen kunde vara öfverlägsna i mångt och mycket, men begreppet öfverlägsenhet var i alla händelser femininum.

Hon ville gärna lära känna männen. Det var ju därför icke alls nödvändigt att älska dem.

IX.

Didrik Bruun, den store tragöden, hörde till fru Anna Neumanns umgängeskrets. Minst en gång i månaden sände han henne fribiljetter till aftnar, då han själf spelade, och dagen efter hörsammade han gärna hennes inbjudning till en enkel hvardagsmiddag. Han visste, att hon då skulle slakta den gödda kalfven till hans ära och brygga starka drycker åt hans fåfänga. Groft smicker serverades honom i många familjer, som han regelbundet besökte, men ingenstädes fick han sig ett så grundligt rus, som hos fru Anna.

Till henne kom han som en konstens furste, tyngd af sitt snilles krona, slog sig ned vid hennes bord och höll till godo med hvad huset förmådde. Hon kände hans smak och visste, att för honom var ingenting godt nog. Detta ingaf honom en ljuflig förnimmelse af trygghet. Här behöfde han icke häfda sin storhet, ty hon

dyrkade honom som ett högre väsen och bar alltid hans porträtt i en skinnpåse närmast hjärtat.

Många af hufvudstadens svärmiska ungmör buro Didrik Bruuns bild närmast hjärtat. Han var student! Han hade från universitetet fört med sig en fernissa af bildning, hvarmed han glansat skådespelarens dittills ringaktade yrke. Han var hufvudet högre än mängden, hade ögon som stora glaskulor, näsa som ett näbb och hvita tänder i sin breda mun. Som ett lejon steg han ned på scenen och tog strax publiken med sin starka stämmas storm.

Fru Annas liffulla framställningar af hans uppträdande, hans yttre människa och hans känslas glöd hade spänt Elsas förväntningar och stämt hennes sinne till beundran; då hon slutligen fick se honom själf, hänfördes hon lätt. Hon såg honom först som »Hamlet», sedan som »Othello». Och när hon dagen efter stod inför hans ansikte i fru Annas salong, lyste hennes ögon som en lappkvinnas, då hon hälsar solen. Det var som att möta i lefvande lif dessa diktens två högborna hjältar. Den olycklige danaprinsen tryckte dessutom rätt varmt hennes hand, och moren i Venedig såg på henne med ett uttryck, som om hon varit en Desdemona rediviva.

Fru Anna märkte snart, att Elsas ungdom verkade tilldragande på den store tragöden. Han sände nu fribiljetter minst en gång i veckan och styrde lika ofta sina steg till hennes hem. Detta vållade henne mycket kärt besvär och gjorde henne så lycklig, att hon förnekade sin kvinnliga fåfänga och afsvor sitt hat till männen. Det kändes blott som en oerhörd ära och tillfredsställelse, att Didrik Bruun behagat fatta minsta intresse för någon eller något i hennes hus.

Under sådana omständigheter utvecklade sig bekantskapen mellan Elsa Finne och Didrik Bruun så småningom till en viss förtrolighet, och fru Anna började redan fantisera om, hvad som skulle kunna hända, när våren kom och kälen gick ur jorden och allting började grönska och blomma.

Men just vid den tiden fick Elsa ett bref från sin farmor, som återkallade henne till Ryd.

Våren kan ha många egendomliga effekter. Det kan hända, att kläderna som en ung dam med stolthet burit under vinterns mulna dagar, plötsligt synas luggslitna i vårens klara solljus; det kan hända, att de förhållanden, i hvilka hon lefvat under de mörka månaderna, plötsligt visa sig uppsluppna i sömmarna. Då gripes hon af ett oemotståndligt begär att lämna dem bakom sig, som kräftan lämnar sitt gamla skal, då hennes utveckling så kräfver.

Didrik Bruun hade genom fru Anna erfarit, att fröken Finne skulle resa, och den underrättelsen förorsakade honom en smula bryderi. Han visste nämligen icke rätt, hvad han skulle taga sig till med henne, men hade en obotfärdig känsla af, att hon väntade någonting af honom. Hvad?

Det var sant, att han under vinterns lopp ofta sett rätt djupt in i hennes ögon, som tindrat af beundran, och det kunde väl vara, att också hans blickar fått ett beundrande uttryck, då han i hennes mörka pupiller sett sin egen bild; men aldrig kunde väl han, Didrik Bruun, misstänkas för att på fullt allvar ha låtit fängsla sig af en liten pensionsflicka från landet? Han hade känt sig dragen till hennes ungdom, rörd af hennes naiva dyrkan, road af hennes tafatthet, någon gång värmd af hennes väsens heta puls, tjusad af hennes exotiska lilla person, som af en blomknopps fägring, då den råkat slå ut under hans ögon i starka färger, och andats all söderns rikedom. Men hvad mer?

Didrik Bruun var trettioåtta år, och känslolifvet mister fort sin grönska i rampens artificiella ljus. Han älskade nu också sig själf så helt, att ingenting blef öfver åt andra.

Emellertid kunde han icke bli den förnimmelsen kvitt, att Elsa väntade någonting af honom, innan hon reste: ett ord till afsked af den store konstnären, som hon haft lyckan att möta i sin ungdoms vår, och om hvilken

hon senare i lifvet skulle kunna berätta för barn och barnbarn, att han till afsked kysst henne på pannan — eller möjligen på munnen? Ett sådant minne ansåg sig Didrik Bruun knappast ens ha rätt att undanhålla henne, och därför skref han på aftonen i sin klädloge under stort hufvudbry en biljett till Elsa, däri han stämde henne sig till mötes följande morgon i skogen utanför tullen.

Tidigt på morgonen trädde fru Anna in i Elsas rum, bärande brefvet i sin hand med en uppsyn, som om hon burit världens förnämsta klenod; ty hon kände stilen. Och Elsa rodnade ända ned på halsen, medan hon liknöjdt lade brefvet till sidan, ty hon ville icke bryta det, förr än hon var ensam.

Hon var i en stämning af darrande förväntan, då hon ett par timmar senare gick i skogen och hörde fåglarna sjunga. Hon kände sig som prinsessan i det sofvande slottet en sommarmorgon, då alla rosenknoppar brista, och hon i halfslummer hör ljud af steg och i halfmedveten längtan tviflar på, att det är den rätte prinsen, som kommer.

Hennes ungdomliga svärmeri för den store tragöden hade visserligen slagit sig betänkligt, sedan hon lärde känna människan något närmare, sett de glindrande ädelstenarna i hans krona reduceras till idel dinglande bjällror och själfva kronan till en narrkåpa med tuppfjäder och ludna öron. Han var ju så full af sig själf, som en tom tunna af luft, hans själlöst bullrande röst hade aldrig sagt ett ord, som var värdt att minnas. Men hon vågade icke lita på sitt eget omdöme, så rakt i strid mot världens, som hyllade hans storhet, och hvar gång hon mötte honom ånyo, väntade hon, att han åter skulle blåsa lif i hennes illusioner. Han var dock en konstnär, som för hennes fantasi förkroppsligat så mången diktens hjälte med stora tankar och starka känslor.

Nu i afskedets stund väntade hon det med skälfvande spänning. Hon var i ett underligt glittrande lynne. Inom sig kände hon all vårens sjudande lifslust, en längtan efter det omöjliga och oupphinneliga — att flyga upp och famna solen eller att låta sig lyftas af en stark känsla och föras bort från hvardagslifvet, högt öfver alla trampade stigar.

Och där kom Didrik Bruun. Hon gömde sig bakom en trädstam för att kunna iakttaga honom, där han gick vägen fram. Hvar gång hon hittills träffat honom utanför scenen, hade han förefallit henne som en hvardagsvariant af den roll, han senast utfört. I dag var han åter Hamlet. Hon smålog, när hon såg den djupsinniga min, han anlagt inför skogens furor, hon tänkte på den själlösa tonen i hans bref.

— God morgon, Hamlet! ropade hon och sprang plötsligt fram från sitt gömställe.

Han hoppade till af förskräckelse, men återvann strax fattningen, lyfte på sin eleganta cylinderhatt, smålog vemodsfullt och svarade:

— God morgon, Ophelia!

— Nej, tack — sade hon och räckte honom sin hand — jag är ingen Ophelia och ämnar hvarken bli vansinnig eller dränka mig, fast jag måste resa.

— Men litet tomt känns det i alla fall — här? Han smålog själfbehagligt och lade handen på sitt bröst.

— Ännu har jag åtminstone ingenting märkt.

De gingo sida vid sida inåt skogen, och han började tala om det käraste han visste. Hans tragiska hjälteröst skälfde af förtrytelse, då han citerade en morgontidning, som kallsinnigt omnämnt hans senaste roll.

— Kan man tänka sig något mera oförskämdt! »Herr Bruun hade icke fått det rätta greppet på sin roll.» En sådan murfvel vill lära mig att spela! Kan man tänka sig något mera åsneaktigt!

— Nej, sade Elsa. Men hon tänkte, att det visst var ännu mera åsneaktigt att fästa så stor vikt vid en slik bagatell. Harmen hade börjat koka inom henne. Det var alldeles som om han kommit för att få jämra sig, icke för att säga henne farväl. Och det var han, som stämt henne sig till mötes! Nu ångrade hon, att hon kommit. Hans bref var ju en oförsynthet. Det låg ringaktning däri. Och hvad betydde väl hans uppförande gent emot henne under hela vinterns lopp? Ringaktning, självförgudning! Han hade behandlat henne som ett barn — och hon hade låtit det ske, därför att hon i början hade varit bländad af glansen kring hans namn. Nu kände hon honom, och nu visste hon, att hon själf var lika mycket värd som han. Han var ett positiv, som gaf ljud åt andras tankar och känslor, hon var en människa, som tänkte och kände själf.

Hon rätade upp sin unga, smärta gestalt och kastade hufvudet tillbaka. Gråten satt henne i halsen, men harmen tog öfverhand. Hon greps af ett vildsint begär att häda och hämnas på detta afgudabeläte, som hon dyrkat i fåvitsko.

— Jag tror aldrig, att jag råkat en människa så lik Narkissos som ni! sade hon plötsligt i det hon stannade midt på vägen.

— Hvad menar ni, lilla slarfva? frågade han, till hälften förbluffad, till hälften road. — Det heter för resten Narcissus!

— Nej, förlåt! Han var ju från Beotien, där de råaste och dummaste grekerna bodde. Det var han, som var så kär i sig själf och som alltid låg och speglade sig. Också för er är hela världen bara en källa, i hvilken ni ser er egen bild.

Didrik Bruun fattade ännu icke, att hon menade allvar. Hon talade utan häftighet, men hennes röst darrade på ett misstänkt sätt — här måste visst vara gråt i faggorna! Och det föll honom in, att han just nu lämpligen skulle kunna skänka henne det där minnet för lifvet, kyssen, som hon förmodligen väntade.

Alltså böjde han sig, småleende fram mot henne och utsträckte sin hand för att lägga den kring hennes lif; men hon vek tillbaka och brände honom från sig med blicken.

— Låt bli det där! sade hon. — Jag har ett ord att säga er. Det är därför jag kommit hit. Jag ville säga, innan jag reser, att jag aldrig varit så godtrogen, som ni inbillat er — fast jag ändå blygs — blygs öfver mig själf — därför att — jag tillåtit er — behandla mig så — som ni gjort – –

Didrik Brunn förstod ingenting och visste hvarken hvad han skulle säga eller taga sig till. Han stammade, som om han icke lärt sin roll:

— Men — lilla slarfva — hvad — — ?

— Jag tyckte, jag kunde icke resa utan att säga er det. Jag har aldrig — — — Ni är ingen konstnär — en papegoja är ni — som aldrig tänkt en tanke i sitt lif — —

Didrik Bruun stod blek af vrede, med högdragen min och händerna korslagda öfver bröstet — som i Othello. Han fann ingenting att säga, men hans minspel uttryckte ett oerhördt förakt.

— Adjö, lilla vän! replikerade han ändtligen, lyfte vårdslöst på hatten och gick.

Elsa vände sig bort och brast i gråt. Hon blygdes för sig själf.

Hemkommen stod hon länge framför spegeln och mönstrade sin bild. Så nickade hon sorgset. Det var sant, att hon var ful. Hon saknade behag. Och hon hade icke råd att kläda sig väl.

Hon undrade, om någon man någonsin skulle kunna älska henne?

❦

X.

Där låg en liten eka vid bryggan nedanför Ryd, och på toften satt Elsa vaggande långsamt af och an. Hennes hållning var slapp, uttrycket lyssnande, ögonen glänste själfullt stora i det lilla magra och bleksjuka ansiktet, som skuggades af en hvit bahytt. Fågelsång klingade från hage och mark, lärkors jubel skälfde i självfva solskenet, som flödade från junihimmelns ljuskälla; vassen hviskade, vattnet porlade, glittrande blått där brisen krusade det, alarnas gröna kronor susade; ekan vaggade af och an, slitande som en kopplad hund i sin kätting; allt i naturen rörde sig, lefde; Elsa lyssnade blott till sin längtan, länkad till stranden af sin fädernegård.

Ensamt, ensamt var hennes lif, och det fanns ingen utsikt till förändring; framför sig såg hon blott en evinnerlighet af dagar, veckor, år utan innehåll. Sommaren skulle bytas mot höst, hösten mörkna till vinter, vintern ljusna till vår och så vidare ideligen.

Hon såg upp mot gården, som redan tycktes stämplad med förgängelsens märke. Här ljöd aldrig ett skratt, hördes aldrig ett glädjens ord, här kunde ingenting blomma, här var döden bofast både innanför de murkna väggarna och utanför, där människor och djur smögo omkring som skuggor.

Därinne låg hennes far sedan flera veckor till sängs, saffransgul i hyn, och slog själf med darrande händer dagligen en ny spik i sin likkista. Ingen visste, hvarifrån han fick brännvinet, men alltid hade han en flaska gömd hos sig i sängen, och alltid fann han tillfälle att fullfölja sitt självmord, hur strängt han än bevakades.

Elsa gjorde sin plikt mot denna stackars misshandlade lekamen, som hon älskat och ännu älskade, ehuru med skräck, med lifvets fasa för döden, hälsans vedervilja för förruttnelsen. För den slocknande gnista af lif, som fanns kvar, kände hon kärlekens varma tillgifvenhet, men självfva det jäsande stoftet ingaf henne en oöfvervinnelig vämjelse. Hon grät och sörjde öfver, att det var så, men det förblef så. Det hon älskade, var hans känslor och tankar; det andra betydde ingenting för hennes hjärta.

Dagligen tänkte hon så, när hon satt vid hans säng och höll hans hand, som redan var kall och däfven af dödens anda. Hon höll den tappert, fast det ryste i hennes rygg, ty hon förstod, att hennes nerver och blod bringade den döende hälsningar från lifvet; men hon kunde icke uthärda det länge, efter ett par timmar revolterade alltid hennes kropp, och hon måste ut i friska luften. Då gick hon oftast hit ned till stranden, tog plats på toften i den lilla båten och vaggade af och an.

Det fanns ingen möjlighet till räddning för fadern, det fanns ingenting annat att önska i kärlekens och barmhärtighetens namn, än att det snart måtte bli slut.

Medan hon tänkte så, hade döden redan stigit öfver tröskeln.

— Elsa! ropades det uppe från backen. — Elsa! Elsa! det lät som ett nödrop. Där var fara på färde, löjtnanten hade fått ett nytt anfall – –

— Jag lämnade honom bara ett ögonblick — jämrade sig mamsell Andersson — men när jag kom igen, rann blodet ur mun och näsa — och brännvinsflaskan låg tom bredvid honom — han hade druckit — och det var, kantänka, som att slå gift i ett öppet brännsår — för hela hans inre är ju bara en blodig massa – – – Hennes nåd har skickat Stefan efter doktorn, men han hinner aldrig hit.

När Elsa kom in i rummet, möttes hon af en förpestad stank. Vid sängen satt farmor, med sin sons hand i sin. Hans ögon voro redan till hälften brustna. En half timme senare var han död.

Tre dagar därefter sänktes hans stoft i familjegrafven på Tibble kyrkogård. Pastor Tibell förrättade jordfästningen och bad en gripande bön för hans själ. Han tryckte sedan med varmt deltagande den faderlösas hand och sade henne några enkla tröstens ord. Han lofvade också att komma till Ryd, om hon behöfde någon att tala med, att anförtro sig till under den närmaste tiden.

Elsa åkte hem med farmor. Det svarta floret glänste vått framför hennes ögon. Hon grät icke öfver faderns död; den sorgen hade hon redan gråtit ut, den hade så länge varit för handen. Hon grät öfver, att allt var så mörkt, så ensamt och ödsligt och tomt omkring henne.

Pastor Tibells vänlighet hade gjort henne godt, ty hennes hjärta längtade efter deltagande. Han var så god, han var sig så lik, utom att han visst blifvit ännu magrare, sedan hon såg honom sist. Han hade också blifvit änkling förra julen. —

Han kom ofta till Ryd under sommarens lopp, och Elsa fann nöje i hans besök. De medförde alltid någon omväxling i hennes lifs outhärdlighet. I början kom han som själasörjare med tröstens ord på sina läppar, och Elsa böjde sitt hufvud inför Guds tjänare, med hjärtat varmt af tacksamhet. Han talade så vackert, och allt hvad han sade ingaf en sådan trygghet. Det var godt att sluta ögonen och få en fast hållpunkt för sitt själslifs alla fladdrande stämningar. Småningom återvann han hela sin forna makt öfver hennes själ, blef åter hvad han varit, medan han förberedde henne till den första nattvardsgången, och ännu mera; ty när hon nu jämförde honom med de män, hon sedan träffat, växte Johannes Tibell till en riddare utan fruktan och tadel, en korsriddare med andans flammande svärd i kamp mot mörkrets härar. Så blef han till sist för hennes hungriga inbillning den hjälte, hon drömt om att tillhöra.

Han talade aldrig om sig själf; men någon gång kunde det undfalla honom ett ord, som gaf Elsa inblick i hans lifs ödslighet. Han hade lidit mycket af sin hädangångna hustrus retlighet och brist på förstående. Elsa förstod honom, ömmade för hans ensamhet och drömde om att hela hans hjärtas sår.

På hösten friade han fromt och högtidligt, som det anstod en andans man, en kväll då Elsa följt honom ett stycke på vägen till Tibble öfver åsen. Ingalunda föll det honom in att försöka vinna henne med öfverrumpling, nej, han framställde blott sitt förslag med en röst, som darrade af undertryckt känsla, och bad henne rannsaka sitt hjärta! Hon var mycket ung, själf var han mer än dubbelt så gammal som hon — ehuru han Gudi lof ännu var stark till kropp och själ – –

De skildes med ett handslag högst uppe på krönet, och hon satte sig på en sten i sina ungdomsdrömmars slott, Elsebo, som för länge sedan sjunkit i grus. Alla hennes tankar gingo nu blott ut på att rädda några spillror af skönhet åt sitt hvardagslif.

Väl visste hon, att det, hon kände för Johannes Tibell, icke var, hvad hon drömt om att känna för den man, den hjälte hon helst velat tillhöra; men aktning och tillgifvenhet var väl också en grund att bygga sin lyckas stuga på?

Farmor var gammal, kunde icke lefva länge, gården var pantsatt för skuld. Hvar skulle hon sedan få ett hem?

Han var den ende, som kunde befria henne från det närvarandes dödande enformighet och från det framtidsperspektiv af långa tomma år, som på sista tiden ofta hägrat hotande för hennes medvetande.

Tanken på ensamheten skrämde henne. För att undgå den var hon villig att betala hvad pris som helst. Och i detta nya fanns åtminstone någon möjlighet till trefnad, men i det gamla fanns ingen. Det nya var också en omväxling, någonting obekant, som just därför rymde en förhoppning om någon smula värme. Det var vidare det af ödet bestämda, ty hon skulle dock en gång komma att tillhöra en man, så visst som hon var

kvinna och kände som en kvinna. Hvarför då icke först som sist Johannes Tibell?

Hennes beslut var redan fattadt, och redan hade hennes fantasi börjat omspinna befriaren med ett idealiserande ljus, lånadt från hvad hon visste eller trodde sig veta om hans fattiga lif, hans kamp, hans tro, hans olyckliga äktenskap, hans hjärtas godhet. Hon kunde skänka honom lyckans välsignelse, hon kunde bli för honom allt hvad den andra, som nu var borta, aldrig kunnat bli.

Det var blodets längtan, som vaknat och såg verkligheten i soluppgångens glans.

Hennes fantasi flög vidare i den inslagna riktningen, alla gamla drömmar började forma sig efter verkligheten och återspegla dess drag. Där var drömmen att se en man vid sina fötter, lyssna till hans lidelsefulla ord, känna hans heta andedräkt, värmas af hans väsens värme och ha rätt att bli varm utan att behöfva blygas efteråt. — Där var drömmen om frihet, om ett eget hem, hvars härskarinna hon skulle bli, och som hon fick inrätta efter sin egen smak — med en lugn vrå att läsa i, att utvecklas i under väntan på, hvad lifvet ytterligare kunde ha i beredskap åt henne; ty hon föreställde sig ingalunda, att lifvet skulle vara slut i och med äktenskapet, tvärtom, därmed skulle det kanske först börja? —

Två dagar senare kom pastor Tibell högtidligen åkande till Ryd, klädd i hög hatt och kaftanett, för att officiellt anhålla om Elsas hand. Farmor, som blifvit förberedd, gjorde inga svårigheter; hon var glad, att innan hon slöt sina ögon, få lägga sin sondotters hand i en hederlig och god mans. Förlofningen borde väl hemlighållas tills sorgeåret var tilländagånget, men pastorn skulle alltid vara välkommen till Ryd.

Elsa, som väntat i sitt eget rum, hämtades af sin trolofvade in att mottaga den gamlas välsignelse; men dessförinnan utbredde Johannes Tibell sina armar, drog henne in i sin famn och tryckte den första kyssen på hennes unga läppar.

Det svindlade och gnistrade för hennes ögon. Hon hade trädt honom till mötes i en stämning af högtid och allvar för att ge honom sitt löfte — och så kom detta brännande insegel och väckte ond blod inom henne, ingaf henne en obestämd, oförklarlig vedervilja. Hon ryckte sig lös och sköt honom framför sig; och innan hon själf trädde in för att mottaga farmors välsignelse, torkade hon sig hårdt om munnen med en näsduk bakom sin trolofvades rygg.

— Gud välsigne er! sade farmor, i det hon utsträckte sina darrande händer öfver deras hufvud. — Glömmen aldrig, att äktenskaplig lycka endast kan vinnas genom självviskhetens ömsesidiga förkväfvande. Egoismen är en karg och kall jordmån, som inga blommor bär. Att förgäta sig själf i sin kärlek, är lifvets högsta konst och enda lycka.

Ett så långt tal hade Elsa aldrig förr hört farmor hålla. Den gamla var djupt rörd, och hennes röst skälfde, som om hon tänkt tillbaka öfver sitt eget lif.

Ju närmare det led mot bröllopet, dess allvarligare blef Elsa till sinnes, och ofta kom det öfver henne en underlig beklämning, när hon tänkte på det obekanta, som förestod. Närhelst hon mindes den första kyssen, föreföll den henne som ett ondt varsel, och närhelst detta samma åter uppenbarade sig i hennes trolofvades smekningar, skyggade hon. En gång ville hon bryta förlofningen. Hon hade fattat sitt beslut efter en hårdnackad inre kamp, ty inom henne brottades två starka makter, en som lockade, en som skrämde. Hon hade icke sofvit en blund på natten, och framåt morgonen satte hon sig att skrifva:

— — — Jag håller af dig, men kärlek har jag aldrig känt, blott drömt om i min ungdoms första vår. Det häftiga du ibland bjudit mig i dina smekningar har skrämt mig kall som is. Tag renheten ur en kvinnas hjärta och hon skall ej kunna handla ädelt och skönt, hjärtats renhet är för kvinnan hvad kronan är för bruden, den skönaste prydnad och tillika den oumbärligaste. Ett rent hjärta kan icke fördraga någonting som sårar

blygsamheten, och sätter du ringaste värde på min tillgifvenhet, så tag varligt på mina känslor, ty den som lockar mig att glömma renhetens bud, förlorar min aktning och i samma stund hvarje solgrand af min känsla. Men bäst är det nog också för dig att vi bryta, ty du kan säkert icke heller fortsätta att älska den som är så skygg och på samma gång så stolt och trotsig, att hon kan säga: »tyst!» till sitt hjärta och bli blindt åtlydd. Emellertid — afgörandet ligger i dina händer, ty min heder står i pant för mitt ord, och om jag än begått ett misstag, ett oförlåtligt, skall jag veta att bära följderna, för så vidt du icke själf löser mig från mitt löfte. — —

Johannes Tibell kom själf med svaret på detta bref, och svaret var lugnt, värdigt. Han tviflade icke på, att icke hennes skygghet skulle försvinna, efter det hon väl blifvit hans äkta maka. För att lugna henne under den väntans tid, som ännu återstod, dämpade han själfmant häftigheten i sina smekningar och förde henne blideligen med ömma broderskyssar fram mot altaret.

XI.

Mellan raderna i fru Elsas almanackor från de närmast följande åren stå många märkliga hieroglyfer, som vid första påseende förefalla obegripliga. Tydda hvar för sig ge de blott intryck af torra anteckningar till minnes: om väder och vind, om stämningen i hennes hem, om hennes makes och hennes eget lynne, om krämpor och ekonomiska bekymmer, personliga konflikter och förödmjukelser — om alla de små trivialiteter, af hvilka ett människoöde består; men sedda i sammanhang punktera de ytterlinjerna af hennes hvardagslif och lämna också mången intim inblick i hennes äktenskapliga förhållanden.

Hon gick till altaret med högburet hufvud och ögonen tindrande af beslutsamhet, med bleka kinder och heta läppar och hjärtat skälfvande af förväntan; och då Johannes Tibell efter bröllopsmiddagen med fumliga händer slet kronan från hennes hjässa och slöjan från hennes ansikte, då stängde hans unga brud instinktlikt sina ögon och gaf sig hans vilja i våld. Själf var hon hvarken kallblodig eller sipp, och eröfrarlynnet i mannens lidelse skrämde henne icke; i drömmen hade hon för länge sedan gjort sig förtrolig därmed, och i drömmen var lidelsen skön. Men i verkligheten kom det tillbaka, det grofva och otyglade, som redan bränt henne i hans första kyss, det kom tillbaka med härskarelater, pockande, våldskräktande och än mera oförfinadt. Det fanns ingen själ i hans åtrå, ingen förfining i dess yttringar, ingen harmoni, ingen idealitet, intet af det, som smeker en kvinnas hjärta och värmer hennes sinnen, ingenting af det som adlar och lyfter. Hans lidelse blef förnedrande i sin brist på värdighet, den blef hvad han själf kallade »utslag af det lägre i vår natur»; men därmed stämplade han sig själf som slaf under sina sämsta instinkter, stjälande mot bättre vetande.

Mot allt detta reagerade Elsas natur. Men dessa år rymde en oändlighet af stämningar, tankar, känslor skiftande mellan det mörkaste mörka och det ljusaste ljusa, mellan värme och köld, mellan godt och ondt — mellan alla de motsatser som kämpa i en kvinnas nerver och blod, och det fanns tider, då hon icke endast fann lust i smekningar, hvilkas tygellöshet i början ingifvit henne motvilja, utan också fann en förtviflans tillfredsställelse i att som en backant förtrampa och förhåna för sig själf den känslans idealitet, som kved af längtan under ruset. Då lät hon sig föras med i den hvirflande strömmen af alla de äktenskapliga utsväfningar, till hvilka prästen, som kunde ha varit hennes far, lockade henne i kärlekens namn. Kom hon därvid att tänka på äktenskapets allvarliga plikter och följder, reste sig hennes själfviskhet till en hårdnackad protest mot tvånget, som ett barn skulle ålägga henne. Fri ville hon vara, icke en droppe af sitt blod ville hon skänka åt ett barn, icke det minsta grand af lidande ville hon underkasta sig, och intet ansvar ville hon åtaga sig. Fri ville hon vara och lefva i nuet.

I sådana ögonblick fann hon också en utomordentlig själftillfredsställelse i att stegra sin makes åtrå till det

yttersta, blåsa upp den till en såpbubbla, i hvilken hon såg sig själf öfvernaturligt stor och med fantastiska drag. Då njöt hon härskarekänslan i att kunna linda sin behärskare omkring fingret. Då jagade och hetsade hon både honom och sig själf med sina stämningar, hon ville erfara allt, som kan röra, vidga eller krympa ett mänskligt hjärta, och hennes fantasi frammanade fantom ur det förgångna eller tillkommande, med hvilka hon skrämde honom och sig själf. Då gräfde hon i hans förflutna med ett bittert begär att utforska dess ömma punkter, och hur han då än sökte spjärna emot, måste han till sist säga henne allt; och då hon förstod, att detta pinade honom, stack hon sin nyfikenhets sond ännu djupare. Då skrämde hon honom också med mystiska antydningar om egna erfarenheter, som uteslutande tillhörde fantasien. Hon hade så småningom lärt sig förstå honom och behärska honom som en virtuos sitt instrument, och hon stämde och skrufvade tills strängarna hotade att brista; då blef hon god, och det kom till försoning med varma smekningar och tårar från ömse håll.

Likväl kunde hon icke i längden uppehålla den stämning af högtryck, hvarmed hon sökte bekämpa lifvets enformighet, och som åren gingo förlorade hon också något af sin makt öfver mannens nerver och blod. Dagarna fingo många och långa timmar af leda, tomhetskänslan växte inom henne som mörkret, när natten är nära, och hon stirrade med förtviflade ögon in i den framtid som väntade henne. Hvardagslifvet i den lilla staden gaf ingen näring åt hennes fantasi, människorna voro smått skurna, deras futtiga glädjeämnen kunde hon icke dela. Hon hade försökt. Hon hade suttit på kafferep och hört skvaller om traktens obetydligheter, hon hade öfvervarit supéer med dans och kortspel och toddy som uppmuntran åt kavaljererna. Det var som en till leda omtuggad läxa; hon kunde det alltsammans utantill.

Hon kände det som om hennes ungdom runnit bort till ingen glädje och till ingen nytta. Och hon frågade sig själf, hvarför hon egentligen lefde?

XII.

Tibble hade fordom varit en liflig handelsstad, medelpunkt för en blomstrande spannmåls- och timmerexport. Den tiden byggdes hamnen, som nu var lik ett hungrigt gapande svalg, dit blott en ångbåt, en liten munsbit, kom en gång i veckan. Nu lågo alltså kajerna öde, och de tomma spannmålsbodarna liknade penninglösa bankruttörer, hvilkas yttre började förfalla; blott en sädesria höll sig ännu uppe.

Några stenkast uppåt land presenterade sig staden med bofälliga, storvulna trähus vid en lång gata, som ringlade sig från norr till söder och utvidgade sig på midten till ett torg, där kyrkan stod på ena sidan, närmast berget, och prästgården på andra sidan, närmast hafvet. Hela Tibble tycktes glida utför ett sluttande plan. Prästgården var, sedd från torget, ett envånings trähus på hög stenfot, med högt, brutet tegeltak och brutna gaflar, men åt trädgårdssidan hade den två våningar med veranda utanför den nedre och en stor balkong utanför den öfre.

På balkongen satt en kvinna en morgon i september, innan solen ännu hunnit öfver berget bakom staden. Hon var själf lik en morgon i september med höstens svårmod i sin blick. Hennes ansikte var blekt med en grundton af solbränna, som hos barn af varmare land, med skarpt tecknade svarta ögonbryn, böjda som profilen af två sänkta vingar och en mun med veka läppar, som ständigt skiftade uttryck. Hennes gestalt var späd i linjerna, som en ung flickas, och smög sig mjukt efter länstolens svängda ryggstöd.

Hon satt med händerna i sitt sköte och såg ut öfver hafvet, som för hennes inbillning blef till Okeanos, bakom hvilken de gamle drömde sig Hades, himmeln eller helvetet bortom lifvet, bortom det närvarandes tomhet. Ditåt sträckte hennes längtan.

Men i trädgården under sig såg hon sin make tassa omkring i nattrock och tofflor och räkna astrakanerna på

de nyplanterade träden. Det var den traditionelle vördig prosten med prostmage och blekfeta kinder och en lång pipa dinglande ned från munnen. Det var en apoplektisk man på femtio år, som slagit sig till ro vid tillvarons dukade bord och tagit rundligen för sig af rätterna, nöjd med sig själf, sin världsåskådning och sina inkomster. Det var köttets evangelium i egen person; det var prosten Johannes Tibell.

Den magre kaplanens smäktande blå ögon hade fått ett uttryck af stint välbefinnande, den fordom blonda helgonglorian hade nästan helt och hållet fallit af, och den darrande lågmälta rösten hade blifvit hård och myndig. Hela människan hade undergått en fullständig förvandling på de sju år, han innehaft Tibble feta gäll, hvartill han enhälligt kallats af församlingen efter gamle prostens död.

Där kom icke en glimt af värme i Elsas blick, då detta brottstycke af hennes hvardagslifs prosa gled inom hennes synkrets. Det var snarare en ilning af motvilja, hon förnam; men den studsade och drabbade henne själf, som varit och förblifvit den mannens hustru.

Känslan, som en gång förenat dem, kunde ännu någon gång flamma till, men efteråt blef mörkret då alltid ännu kallare och tätare, och i natten vred Elsa sina händer af skam och nämnde sig själf vid de nesligaste namn. Hon blygdes så ända ned till botten af sin själ öfver att hon kunnat fördraga hans smekningar, hängifva sig åt denne man, som hon hvarken aktade eller älskade, och för hvilken hon själf icke var annat än kvinnan i allmänhet, en hvemsomhelst till hvilken han drogs af sina sinnens hunger; ty som personlighet existerade hon icke för honom, han kände henne icke, intresserade sig icke för, anade ingenting af allt, som rörde sig på djupet af hennes själ.

Hon hade under de senaste åren ofta kommit att tänka på hans förra hustru. Vissa yttranden, som undfallit honom, och den kännedom Elsa nu själf ägde om hans karaktär, hade så småningom förändrat den uppfattning, hon förr bildat sig om denna kvinna, med ledning af de rykten, som cirkulerade i församlingen. Ett par bleka fotografier, som Elsa funnit i ett album, frammanade för hennes föreställning ett känsligt ansikte med rena drag, tärda af mycket lidande, och en sällsamt vacker blick. Af de två makarna hade hon säkerligen varit martyren, fast han tillägnat sig glorian i församlingen.

Ännu i denna dag poserade den gode prosten med mage och isterhaka, som ett slags martyr i församlingen, och hans hustru var fortfarande ansedd som en honom icke värdig person, därför att hon aldrig visade sig i kyrkan, då han predikade. Hon kunde icke fördraga att höra hans röst antaga det högstämda onaturliga tonfall, hvarmed han alltid förkunnade religionens sanningar. Orden blefvo för henne till tomma ljud i hans mun, och han själf föreföll henne som en skådespelare med instuderade gester och ett falskt patos, en ovärdig hycklare, hvars lif icke stämde öfverens med hans lära, och hvars handlingar ofta stodo skarpt i strid med andan i den religion, hvars tjänare han var. När hon såg sig omkring och såg människorna gripna, rörda till tårar af hans predikan, förvånades hon öfver deras lättrogenhet.

Att hon nu var impopulär i församlingen, vållade henne knappast någon sorg. Det hade funnits en tid, då hon gjort sitt bästa för att uppbära sin ställning, sökt umgänge med stadens fruar och mottagit dem i sitt hus; men hon stod icke ut med det i längden. Hon kunde icke intressera sig för deras små intressen, och berörde hon något, som låg henne själf om hjärtat, mötte hon endast gapande munnar och stirrande ögon. Hennes tankar hade den vanan att vika af från allfarvägarna, och hon kunde hvarken ljuga eller hyckla. Det märktes snart, att hon såg ned på de goda fruarna, och de afskydde henne af hjärtat till tack. Också stadens välvise borgare och styresmän anade i hennes väsen ett underkännande af den manliga öfverlägsenheten, en motvilja mot all mänsklig dumhet och råhet, som de omöjligt kunde förlåta en kvinna.

Det var nog sant, att hon ringaktade dem en smula, på samma sätt som hon ringaktade sin make. Hon kände sig honom både intellektuellt och moraliskt öfverlägsen, och det föreföll henne därför som en meningslöshet, en förnedring, en kränkning af hennes människovärde, att hon skulle stå under hans

förmynderskap enligt lagen. De frön mamsell Bremer en gång sått i hennes själ, hade efter äktenskapet slagit djupa rötter, och på hennes bokhylla stodo alla den moderna kvinnoemancipationens förnämsta kampskrifter.

Hon hade läst mycket under dessa senare år. Böckerna hade varit hennes enda bedöfningsmedel. Och fast hon bedrifvit sina studier famlande och på måfå, hade hon dock inhämtat en del kunskap som var kontraband i ett prästhus. Hon hade förlorat sin tro. Icke så att hennes tankar djärfts lyfta sig till trots mot världens herre, blott så att den religiösa hänförelse, som hon känt inom sig under konfirmationstiden och före giftermålet, hade döden dött med alla andra illusioner, sedan han, som var religionens jordiske företrädare, fallit från den piedestal, där hon i inbillningen ställt honom som en inkarnation af kristendomens sublima anda. Det var just som om hennes religion varit ett med hennes känsla och slocknat i samma stund som kärleken släcktes inom henne, vid det prästen hängde sin kaftanett i garderoben och blef en vanlig äkta man i skjortärmar. Hennes likgiltighet för mannen gick också öfver till hans lära, religionen blef, liksom hennes äktenskap, en vana, ett flytande med strömmen, utan styrsel eller eftertanke. Hon visste, att detta var den andliga döden, men ägde icke kraft att arbeta sig upp.

Hon var så ensam, sedan farmor dog. Hon talade aldrig med någon människa, knappast ens med sin make. De träffades sällan och hade ingenting att säga hvarandra. Tre gånger om dagen lockades han af måltiderna till matrummet, och om nätterna snarkade han i en bädd vid sidan om hennes, så högt att han störde hennes sömn. Därtill hade han äktenskapets oförytterliga rätt. Hon hade förgäfves bönfallit om att få inrätta sig ett eget sofrum; han ville icke tillåta det. –

Solen hade stigit öfver berget, och där gled ett ljust och varmt leende öfver det stycke af världen, som låg inom hennes synvidd. Den vida vattenspegeln fick plötsligt ett tindrande lif, de daggvåta bladen i fruktträdens toppar fladdrade till för en vindfläkt och glittrade i solljuset som en flock skrämda fåglar, självfva vördig prostens ansikte lyste upp. Elsa reste sig och tog sig till sitt bröst med ett uttryck, som af en häftigt påkommen smärta. Där var den nu åter, den evigt brännande trånaden och ångern, trånaden efter ett barn, ångern öfver den vurmiga fruktan, hon under de första åren af sitt äktenskap känt för det lidande och ansvar, som moderskapet skulle ålägga henne. Nu kände hon det, som om hennes ofruktsamhet vore ett straff, därför att hon i sitt blinda, självfviska lättsinne hädat och förnekat kvinnans heligaste kall och högsta lycka. Därför hade naturen slagit henne med denna vanvettiga längtan, i hvilken all hennes blods hetta och hennes fantasis obändiga lidelse samlat sig och som aldrig lämnade henne någon ro.

Den ropade och kved inom henne: ett barn! ett barn! Ett barn skulle kunnat göra hennes tillvaro dräglig, ett barn skulle också ha helgat och rättfärdigat allt, som hon nu i tankarna blygdes för; ett barn skulle ha adlat hennes äktenskap, skänkt hennes hjärta och sinne ro.

Tanken på den moderslycka, som hon var dömd att aldrig få smaka, hade under de senaste åren blifvit till fix idé. Om nätterna drömde hon om knubbiga barnaarmar, som smögo sig om hennes hals, och tyckte sig höra barnaröster, som jollrade: mor! mor! Och hon vaknade med en ångestfull förnimmelse af, att detta vore en lycka, som aldrig skulle kunna köpas för dyrt, en rättighet, som hon aldrig i evighet skulle vilja efterskänka, en fordran, som hon förr eller senare måste utkräfva af lifvet.

Prostens myndiga röst ljöd från trädgården:

— Elsa! Du glömmer väl icke att sy knappar i min kaftanett!

Hon svarade icke, öppnade blott dörren till salen och gick in.

Så skumt det var härinne i dessa rum, som skulle föreställa ett hem. Så gammalt och utnött allting såg ut, möblernas öfverdrag, mattorna på golfven, gardinerna framför fönstren. Matrumsklockan knäppte till och

ville slå, men det blef icke till annat än ett ansträngdt ihållande surrande, som gjorde henne nervös, därför att det väckte förväntningar om ljud, som aldrig blefvo födda. Hon gick fram till pianot och slog an ett par tangenter, och det svarade med ett par skärande och brustna toner, berättade historien om ett onyttigt lif, en obeskrifligt konstfull mekanism, som aldrig blef till någon glädje, hvarken för sig själf eller för andra, och som snart skulle falla i sär utan att lämna spår efter sig.

Hon ryste till och gick vidare, stannade mekaniskt framför en liten bokhylla i ena hörnet af salen och drog ut ett par böcker. Men där fanns ingenting, som intresserade henne, det var gammalt kram, som prosten icke ens ansåg värdt plats på en hylla i sitt bibliotek där nere på nedre botten, där det likväl fanns så mycket annat värdelöst kram. Hon hade ofta förut, när bokhungern kom öfver henne, undersökt denna hylla och aldrig funnit något värdt att läsa. Likväl fortsatte hon att draga ut bok efter bok, tills hon fick i sin hand en, som öppnade sig själf, där det låg mellan bladen ett gulnadt bref, adresseradt till *Högädla Fru Christiana Tibell.* På bokens första sida stod samma namn, skrifvet med en nervös och ängslig stil. Det var en läkarebok med populära skildringar af de vanligast förekommande sjukdomarnas symtom och botemedel, och den bar tydliga spår af att ha flitigt studerats.

Elsas hjärta klappade hårdt, och hon såg sig skyggt omkring, som om hon varit rädd att ertappas på förbjudna vägar. Hon måste läsa det brefvet, visste icke hvarför, men kände det så starkt, att hon skulle ha följt ingifvelsen, äfven om hon därmed begått en förbrytelse; men det var ju ingen förbrytelse att läsa ett gammalt brutet bref, adresseradt till en människa som var död.

Om det innehållit någon hemlighet, som hon önskat taga med sig i döden, skulle hon icke ha glömt det kvar.

Elsa vek försiktigt upp det sköra papperet och läste:

Min älskade syster Christiana!

Om du känner, att du alltid varit mig kärast af alla syskonen, skall du förstå hvilket djupt medlidande som grep mig efter det jag läst ditt senaste genomsorgsna bref, och hur innerligt jag beklagar att jag under de senaste åren icke haft tillfälle att träffa dig och ingenting fått af dig själf veta om ditt sjukliga tillstånd. Att jag ännu djupare beklagar och anklagar mig själf för att jag icke tidigare talat ut i en sak, som jag nu måste beröra, skall du förstå, när du slutat genomläsningen af detta bref, som icke kan bli långt, då en skjuts väntar att föra mig ut i sjukbud, och kanske icke heller kan bli så hänsynsfullt i tonen, som jag skulle önska, då jag ej har tid att välja mina ord och vi läkare väl också äro vana att betrakta hithörande fall som patologiska fenomen och symtom, icke som känslosaker. Jag önskar att framför allt betaga dig, min älskade syster, föreställningen om och den därmed förknippade ångesten, att din ofruktsamhet skulle vara ett Guds straff för de små synder du i hvardagslifvet kan begå, som du i ditt bref talar om. Ingen människa är utan synd, men jag tror att det ofta är de goda, fromma och renhjärtade, som känna sin skuldbörda tyngst, och hvad dig beträffar skulle jag gärna ställa min själs salighet i borgen för, att de synder du känner så tungt och förebrår dig så bittert till väsentligaste del bero på en öfverdrifven samvetsömhet och en sjuklig inbillning. Det är visserligen sant, att bibeln alltid talar om kvinnans ofruktsamhet, aldrig om mannens, men den är dock ett läkarevetenskapligt faktum, och dess orsak kan ligga mycket långt tillbaka i tiden, men den är oftast en följd af en sjukdom, ådragen genom ungdomligt lättsinne. Och för att säga sanningen rent ut beträffande Johannes, så *vet* jag att så är fallet. Jag hoppas nu blott att detta confidentiella meddelande icke må uppröra dig allt för mycket, vi människor äro icke mer än människor, men jag har icke ansett mig kunna undanhålla dig sanningen sedan jag fått kännedom om den ångest och vånda, inbillningen vållar dig, och som för mig gör denna sak ännu mera invecklad och sorglig, då den synes angifva att du lider af en nervsjukdom, som kallas hysteri eller modersjuka. Därom skall jag skrifva vidare i morgon, nu måste jag sluta med många varma hälsningar till min älskade syster från hennes bror

Otto.

Elsa lät brefvet sjunka. Tårarna strömmade utför hennes kinder. Hon tänkte på denna kvinna och hennes öde. Hon såg henne framför sig, de bleka, tärda dragen, den djupa blicken, och hennes hjärta värkte af medkänsla. O, Gud, att sådant får ske! Att en kvinna af sin egen man, af en Guds tjänare, falskeligen — ty hade det icke varit hans skyldighet att säga henne sanningen, innan han band henne för lifvet? — falskeligen bedrages på sin oförytterliga rätt — som hennes natur kräfver med brännande marter — rätten att bli mor.

Det flammade inom Elsa ett våldsamt hat till honom, som var hennes make, och hon kände det, som skulle hon kunnat strypa honom med sina egna händer, till straff för det lidande han vållat denna kvinna.

Hon kände än mer: att från denna stund var hon löst från alla förpliktelser, att hon aldrig, aldrig, aldrig mer skulle vara skyldig att tillhöra honom.

XIII.

Storm hven västerifrån, solen sjönk blossande som en glöd i blåsten och tände luftens flygande blånor, tills hela himmelsranden flammade, som om världen råkat i brand, och de brinnande trasorna från världsbålet piskats österut i kapp med de eldstänkta böljorna, slocknat halfvägs mot land, tätnat till en blå tjocka, som slog in öfver stranden. På ett ögonblick blef det mörkt. Böljorna vräkte öfver Tibbles hamnarmar, med dån som af kanonskott flögo portarna upp till de tomma spannmålsbodarna, och vindhufven på rian vroks som en skrynklad näsduk till marken.

Stormen hven vidare öfver markerna upp mot staden, knäckte den högsta poppeln på torget, skakade kyrktornet så, att tuppen vacklade på sin järnspira, och kastade sig tjutande in i skogen, uppför berget.

Borgmästaren i Tibble stod med bister uppsyn vid fönstret till sitt arbetsrum och såg ut öfver sin stad. Allt var i dag upp- och nedpåvändt. Väl lyste det som vanligt från stora salen i Hôtel de Tibble, där samhällets stödjepelare eljes brukade samlas kring toddyborden under de långa höstaftnarna; men i kväll kände borgmästaren ingen dragning dit, blott en kokande förbittring öfver att vara utestängd från sin vanas paradis.

Och af hvilken anledning! Två dagar förut hade Tibble-Posten innehållit en annons, kungörande att en herre vid namn Knut Herman ämnade hålla ett offentligt föredrag med titeln *Konventionella synpunkter.* Hvilken besynnerlig idé och hvilken besynnerlig titel! Hvem var väl denne Herman, som ville lyckliggöra Tibble med sina funderingar öfver ett slikt ämne? En redaktionell notis i tidningen meddelade, att han skulle vara »en af våra mest lofvande yngre författare», men för redaktionens uttalanden i kulturfrågor hade borgmästaren föga respekt, och särskildt i detta fall var det ju klart som dagen, att notisen var kvitto på annonslikviden. De böcker, unge Herman sades ha utgifvit, hade ingen människa läst, de tillhörde alltså utan tvifvel »den usla litteraturen», som med fog lystes i bann af den tänkande kritiken, och borgmästaren kunde för sin del icke finna annat, än att ung Hermans uppträdande i Tibble var en oförsynthet af gröfsta art.

Borgmästarens tankar kretsade emellertid oaflåtligt omkring hotellet, och ju längre det led framåt kvällen, dess oroligare blef han. I detta Herrans väder skulle förmodligen ingen människa ge sig ut för att höra på föreläsningen, men den saken skulle borgmästaren gärna vilja konstatera, därför tog han hatt och rock på sig, arbetade sig mot stormen snedt öfver torget, steg med obesväradt min uppför trappan till hotellet och kastade en förstulen blick in i stora salen. Därinne voro en mängd stolar uppradade, vid ena kortväggen syntes en improviserad kateder och i den stod en ung man och talade till ett tiotal Tibbliter, mest damer — men satt icke själfva prosten därborta på främsta stolraden, vid sidan om sin hustru? Och stadsfiskalen med

fru och döttrar!

Borgmästaren fick det infallet att offra sin krona och sluta sig till sällskapet. Offentliga nöjen stodo icke hvar dag till buds i Tibble, och det annonserade föredragets titel började plötsligt förefalla honom lofvande. Det fanns åtminstone en möjlighet, att det kunde bli sansadt till innehåll och form, och eftersom prosten satt där, kunde borgmästaren också sitta där utan att riskera något af sitt borgerliga anseende. Alltså steg han in och placerade sig med buller och värdighet på en stol, hvarvid ett uttryck af nervös otålighet flög öfver föreläsarens ansikte. Det var ett mycket blekt ansikte, inramadt af kopparrödt hår och guldrödt skägg och med ett par skarpa grå ögon, som lyste af vilja och öfvertygelse. Han talade lågmält, men rösten var skiftande och hade en varm klang.

Han hade nyss börjat med en stillsam förklaring af föredragets titel. Han ville försöka visa, att konventionella synpunkter oftast gjorde sig gällande på alla områden af mänsklig odling, i vetenskap och konst, i religion och moral, i människors tanke- och känslolif, lika väl som i alla yttre former af mänskligt umgänge. Häri låg nu enligt hans öfvertygelse en verklig fara för den mänskliga kulturen, för så vidt som det konventionella alltid var vrångsidan af det goda. Det var stagnation och stelnande, det var formalism och själlöshet, det var döden för allt lif. För den som trodde på människosläktets utveckling mot ett ständigt i fjärran hägrande mål, blef det då till en ren plikt att, så vidt möjligt, frigöra sig själf och sitt lif från tom konvention. Det var icke lätt, vanans makt var stark som en naturlag, var för den organiska naturen hvad tröghetens lag (vis inertiæ) var för den oorganiska; men den mänskliga *viljans* förnämsta uppgift var just: kamp mot trögheten. Ty däri skilde sig den lefvande naturen från den döda, att viljan kunde upphäfva framhärdelsens lag, och hvar människa, som öfver hufvud taget uträttat någonting nyttigt och godt, tänkt nya tankar eller skapat nya värden, hade just kommit till sitt resultat genom att låta sin vilja, sitt väsen, sin egenart häfda sig på bekostnad af det inlärda, det vanemässiga och ofruktbara. Men de flesta människor hade, tyvärr, ingen stark känsla af viljans betydelse, intet behof af reaktion mot det konventionella utan lefde som stenar, beklädda af fördomarnas mossa, så att till och med deras handlingar voro blott mekaniska, som en stens rullande utför en backe, när den en gång satts i rörelse.

Här gjorde föreläsaren en liten paus och drack ett glas vatten. Prosten skrufvade sig på sin stol, som om han funnit föredragets tendens betänklig. Stormen riste rutorna, så att de skallrade, och hven i skorstenen, som om tusen onda andar trängt sig in i rören för att hvissla åt föreläsaren.

Han tycktes oberörd däraf. Han öfvergick till att visa hur det konventionella i umgängeslifvet hotade att uniformera mänskligheten och förkväfva allt personligt och egenartadt, det enda som hade något verkligt värde. Han häfdade, att de konventionella synpunkterna verkade förlamande på allt tankelif, i så måtto, att en tanke som hjärnan blott okritiskt upptog var utan andligt näringsvärde. Andligt näringsvärde hade blott tankar, som genomgått en assimileringsprocess i hjärnan på samma sätt som födoämnen först genom matsmältningen fingo fysiskt näringsvärde. Men det förnämsta medlet i och för den andliga ämnesomsättningen var tviflet. Utan att först ha blifvit upplöst i tviflets safter kunde ingen tanke bli till verklig näring för vår själ, och all verkligt lefvande kunskap måste framgå ur tviflet.

Prosten var nu rödflammig i ansiktet af förtrytelse och såg sig omkring, som om han velat konstatera, hvad intryck de här uttalade åsikterna gjort på hans församling. I allas ansikten läste han ogillande, utom i ett, men det var tyvärr hans egen hustrus. Elsas drag voro spända af intresse, och hennes ögon tindrade mot föreläsaren som om hvart hans ord frigjort en tanke djupast inne i hennes själ, där den under åratal lefvat ett omedvetet lif i dunklet. Och sådan han själf stod där framför henne med ansiktet blekt och blicken het af öfvertygelsens värme, tycktes han henne just som en förkroppsligad gammal illusion, liknade han en ung präst, genomträngd af sin bekännelses sanning — en ung präst, som varit henne kär en gång för länge sedan och som alldeles icke liknat den förbittrade materiens träl, hon i detta ögonblick såg vid sin sida.

Föreläsaren fortsatte: Men om tviflet. således var förutsättningen för all lefvande kunskap, så var tviflet ett godt, icke ett ondt. Tviflet borde då hållas i ära, icke förföljas och bekrigas. Också på själslifvets högsta områden, till exempel religionens, var tviflet den naturliga förutsättningen för en lefvande tro. För den, som okritiskt antoge till exempel den kristna läran, kunde tron icke bli annat än tom och utan innerlighet, vanekristendom, andlig död; och det fanns mera religion i en fritänkares förnekande än i en vanekristens slappa så kallade tro.

Var det nu verkligen så, att alla religionens och moralens stenhårda dogmer kunde uthärda en tänkande människas tvifvel? Den moderna vetenskapen — — —

Men nu reste sig prosten och afbröt föreläsningen:

— Sådana ord få icke talas här! utbrast han med myndig röst. — Som församlingens själasörjare måste jag protestera mot detta föredrag och hela dess anda. Jag ämnar icke inlåta mig på någon vederläggning af alla dessa falska djupsinnigheter, men jag vill icke åhöra dem längre. Jag går och uppmanar församlingen att följa mig.

Han gick med långa steg mot dörren, och där blef stor uppståndelse i salen. Borgmästaren och stadsfiskalen följde omedelbart i hälarna på sin herde, och alla damerna flögo upp, stirrade villrådigt på hvarandra och drogo sig sedan mot dörren, där de skockade sig och vände sig om, nyfikna att iakttaga opinionsyttringens verkan på föreläsaren.

Han hade upphört att tala, men tycktes blott vänta att alla obehöriga skulle aflägsna sig, innan han fortsatte. Det gled till och med en skymt af ett småleende öfver hans drag, då han såg sina för detta åhörare en efter en återkräfva och återfå sin inträdesafgift af biljettförsäljaren ute i förstugan.

När den sista Tibbledamen försvann, satt blott en af hela auditoriet kvar på sin plats; men det var prostens hustru.

Prosten stod i förstugan och väntade henne, men hon kom icke. Hon satt kvar, likblek af sinnesrörelse och trots. Hon visste icke, hvad hon eljes skulle taga sig till för att ge föreläsaren någon upprättelse; hon blygdes, så att hon skulle velat sjunka genom jorden, öfver sin makes uppförande, öfver hela detta sällskap, som följt honom.

— Elsa! kommer du? hörde hon hans röst ropa hårdt och otåligt ute från förstugan.

Hon svarade icke, såg blott på den unge mannen i katedern, som om hon velat säga: jag hör icke till dem.

— Stäng dörren! sade han till biljettförsäljaren.

Dörren stängdes, och föreläsaren fortsatte som om ingenting händt. Men Elsa kunde icke längre samla sin uppmärksamhet kring hvad han sade, och han märkte det strax.

— Det tjänar visst till ingenting att fortsätta, sade han. — Era tankar syssla för mycket med det, som nyss passerat.

Elsa rodnade, kände det som om hon bort motsäga honom, men fann icke ord.

— Mina också, om jag skall vara uppriktig, tillade han med ett småleende. — Det skulle vara ett kraftprof. Man vill så gärna visa sig morsk. Men det gör alltid ondt att stöta på ofördragsamhet.

Han steg ned från katedern och räckte Elsa sin hand:

— Tack för det ni stannade kvar! sade han enkelt och varmt. — Jag förstår att ni velat demonstrera för yttrandefriheten. Vill ni också säga mig ert namn?

Hon svarade med gråten i halsen:

— Jag heter Elsa Finne — men jag är gift med — hon gjorde en gest mot dörren — med prosten.

Han nickade, som om han velat säga, att han också gissat sig till det.

— Det är väl bäst, att ni går nu då?

— Ja. Hon reste sig upp. — Men jag vill tacka er först — riktigt varmt – – säga er, att ni öppnat nya synvidder för min själ — min fantasi — mina drömmar. Jag tror, att jag skall kunna lefva rätt länge på minnet af hvad ni gett mig — och arbeta mig vidare fram på egen hand.

Hon räckte honom sin hand, och medan han höll den i sin, såg han henne småleende in i ögonen.

— Jag har en aning om, att ni en gång kommer att låta höra af er, sade han. — Där är mycket fantasi i era ögon. —

När Elsa kom hem till prästgården, öppnade hennes make dörren till sina egna rum med minen hos en domare, som har att afkunna en hård dom.

— Kom in! sade han. — Jag har ett ord att säga dig.

Han var rödflammig i ansiktet, och ögonen voro blodsprängda. Hela hans varelse gaf intryck af våldsam upphetsning.

Elsa var lugn, hyste icke ens någon fruktan, fast hon visste, att han skulle förgå sig. Hon gled sakta in i rummet och stängde dörren efter sig.

— Tycker du själf, att ditt beteende i kväll är passande för en prästfru? började han, med rösten hes af uppjagad förbittring.

Hon svarade:

— Jag har icke kunnat handla annorlunda. Jag gjorde hvad jag ansåg rätt. Jag är icke en prästfru. Jag är en människa för mig, som känner och tänker själf.

Svaret dref hans raseri till kokpunkten.

— Du ljuger! ropade han. — Du ljuger ju. Är du icke hustru till mig, denna församlings själasörjare? Är du icke i denna din egenskap skyldig att iakttaga ett uppförande, som icke står i strid med mitt kall, mitt ämbete, min religion, som också är din — i hvilken jag själf konfirmerat dig och — — Jag tål det icke längre! hör du! — han knöt handen så att naglarna skuro in i köttet — Jag tål icke, att du ödelägger mitt lif – – Ack, bittert, bittert har jag i sanning fått betala – – –

Vreden började sjuda inom Elsa. Hon stod framför honom med nedslagna ögon, ty hon fruktade att de eljes skulle förråda något af hvad hon kände.

— Hvad? frågade hon.

Och han svarade i sin otillräkneliga vrede:

— Hvad? frågar du! Har du icke under alla dessa tretton år, som vi varit gifta, gjort mitt lif till ett

sannskyldigt helvete? Har du icke gjort mitt hem till en ödemark, dit ingen vågar sätta sin fot? Är du icke en visa i församlingen? Beklaga icke alla mig?

Elsa hade ryggat ett steg tillbaka och fört handen till hjärtat. Det blef rödt för hennes ögon, och tankarna jagade förbi i svindlande hast. Där stod den mannen och anklagade henne att ha ödelagt hans lif. Den mannen, som hon gifvit sin ungdom — gifvit allt af sig själf som en gång var värdt att äga. Den mannen, som bedragit henne på det enda, som kanske kunde ha gett hennes lif en smula innehåll! — Sakta knäppte hon upp ett par knappar i sitt klädningslif, drog fram det gamla brefvet till hans förra hustru och räckte honom det utan ett ord.

Han ryckte till, for med handen öfver pannan och vacklade tillbaka. Hans panna var kopparröd, och de blodsprängda ögongloberna trängde ut ur sin hålor.

Hon såg på honom. Hennes blick strök som en elektrisk gnista in i hans och drabbade honom med hela styrkan af det obändiga hat, hon i denna stund kände. Och hon tänkte klart och distinkt: Jag vill, att du dör.

I samma stund föll han till golfvet, träffad af slag.

Han lefde öfver natten, men vänstra sidan var förlamad, och han kunde icke tala. Endast ögonen talade. De sade till Elsa, som vakade vid dödsbädden: *Du har mördat mig.*

Doktorn lugnade henne med sin förklaring, att slagattacken framkallats af upphetsningen och berodde på en af för hög diet orsakad förkalkning af hjärnans blodkärl. Men Elsa kände det som om hans ögon sagt henne sanningen.

XIV.

Tunga blefvo dygnen, veckorna, månaderna som följde. Hvad hjälpte det allt hvad doktorn försäkrade, Elsas samvete anklagade henne för mord och dömde henne skyldig, och mot den domen fanns intet jäf.

Om hon med egen hand dräpt sin man, blifvit häktad och fått försona sitt brott, skulle hon ha känt det som en lättnad. Det ohyggligaste af allt var att släpa på medvetandet om sin förbrytelse, men aldrig kunna få den vägd på rättfärdighetens våg; att nödgas framsläpa sitt lif som en döfstum, bärande inom sig en skuldkänsla, som skulle bränna all lifskraft ur hennes blod, med viljan sluten i kramp omkring en hemlighet, som skulle resa oöfverstigliga skrank mellan henne och människorna.

Drägligast var allt i början, medan de praktiska omsorgerna och anstalterna togo hennes tankar och krafter i anspråk. Som i en dröm hörde hon människor fråga, yttra deltagande och försöka trösta; och hon svarade som om hon varit vaken, handlade som om hon varit medveten, men tänkte ingenting och såg ingenting klart. Allt blef så sällsamt overkligt, som om det egentligen icke kommit henne vid.

Under stora högtidligheter vigdes prosten Tibells stoft till den eviga hvilan. Klockorna klämtade, flaggorna hängde på half stång, och all höstens välsignelse af hvita blommor och brokiga blad täckte den aflidne själasörjarens kista. Den nye vicepastorn förrättade jordfästningen och talade högstämda tröstens ord till den sorgklädda änkan vid grafven.

Allt detta gjorde på Elsa ett skärande intryck af upptåg utan mening, allt blef till lögn för hennes medvetande, allt utom den sanning, som flämtade i hennes bröst, brände och ville slå ut. Hon brottades med begäret att ropa högt: Han var icke sådan, han var icke den ömma make, den nitiska Herrans tjänare, som I tron. Och jag är icke den skuldlösa maka, I tron! Ty det var jag som drap honom!

Alla sågo hur upprörd hon var, och pastorn förstod, att här var en själ i nöd. När vagnen stannade utanför prästgården, frågade han henne mildt, om hon icke ville tala med honom. Hon nickade, hon förstod välmeningen, och de gingo sida vid sida nedåt trädgården.

Marken var fuktig efter förmiddagens regn, gräset glänste ännu saftigt grönt, luften doftade af mylla. Elsa förnam det med ett slags förvåning. Borde icke allt ha varit vissnadt och förtorkadt? Och hur var det möjligt att hon, nedtyngd af sorg och skuld, ännu kunde känna lifvet som en omätlig, hemlighetsfull välgärning? Hvilka förunderliga motsägelser rymde icke människonaturen!

— Jag har fått en ingifvelse — började han — en ingifvelse, som jag tror har ett högre ursprung — att det är en själ i nöd, som – –

— Det är sant, sade hon, tonlöst.

— I sådana svåra stunder af en människas lif plägar det medföra lindring att få anförtro sig åt någon — särskildt åt någon som fått det gudomliga kallet att tala tröstens ord.

Hon skakade sitt hufvud:

— För mig är den vägen stängd. Jag är dömd att vandra i en labyrint utan ljus eller ledtråd.

— Ljus finns i Herrans heliga ord!

— Icke för mig. Jag har sökt, men intet funnit. Det finns kanske för andra, men icke för mig.

Pastorn såg på henne. Han hade bevittnat mången syndares förtviflan, hade ofta lyssnat till bekännelser, som samvetsångesten aftvingat brottslingar, men aldrig hade han känt sig mera gripen däraf än af dessa lugnt uttalade ord.

— Vi ha bönen, sade han, med rösten skälfvande af medlidande.

— Jag kan icke bedja, svarade hon. — Jag har glömt alla böner — det blir blott tomma ord i min mun — för jag tror icke, att det finns förbarmande — hon drog djupt efter andan och tillade sedan sakta — för mig.

— Det finns förbarmande för alla. Och det är en annans förbön, som för oss gäller.

— Jag vet det, men min ångest kan icke fatta det!

— Är det då — är det då — pastorn trefvade sig fram, som om han känt, att här var sank mark — någonting särskildt som — som tynger samvetet?

Hon såg på honom från sidan, såg hans böjda gestalt, hans hängande hand och hans deltagande min: Skulle hon anförtro honom allt? Sitt hjärtas strider, sitt sinnes lidelser, sitt brott och sin ånger? Hon höll andan, som om hon i spänning väntat på ett svar inifrån. Svaret blef nej! Den drömlika oklarhet, som hvilat öfver hennes väsen, var i detta ögonblick som bortblåst, och hon tyckte sig se sin väg.

— Ja, sade hon. — Jag har kämpat länge — under många år — mot min brinnande lust — — att skrifva — —

— Skrifva? han förstod icke.

— Ja. Att bli författarinna.

Han svarade icke strax, men där flög en rodnad öfver hans kinder. Han förstod, att han misstagit sig

högeligen på hennes sinnestillstånd.

— Det var farliga tankar, sade han slutligen. Så blef det åter tyst, och båda kände, att de ingenting vidare hade att säga hvarandra.

Strax därefter skildes de.

Elsa gick in och satte sig i sin aflidne makes rum. Det började skymma, men hon kände ingen ångest. All skuggrädsla, allt gammalt skrock var nu förbrändt inom henne, sedan hon sett det oåterkalleliga in i hvitögat. Medan liket ännu fanns kvar i detta samma rum, hade hon ofta nattetid, när alla tjänarna sofvo, gått ensam hit ned med ett ljus i hand, lockad af en dunkel föreställning om, att någonting kanske kunde hända, att straffet kunde nå henne på uppenbarelsens väg. Hon kände det som en hederssak att utmana straffet, och hon fruktade det icke, ty aldrig kunde hon dock få se hemskare syner, än dem hon såg i sitt eget inre, och afgrundens kval kunde icke vara förfärligare, än dem hon utstod i sin själ, och för hvilka det icke fanns lindring eller lättnad i ett klagoskri.

Själfva tanken på döden, som ofta föresväfvat henne, gaf ingen tröst, ty hon kände det som om själen dock aldrig skulle kunna glömma; i evighet skulle kvalen bränna hennes samvete, och allt hvad hennes kropp kunde komma att lida, var mindre än intet på vedergällningens våg. Människoanden var det som brutit och som därför vred sig under straffet, och det fanns ingen undflykt, ty så visst som natt följer på kväll följer straff på skuld. Om det fanns någon gräns för straffet, visste hon icke, men att hon icke kunde undkomma det, visste hon. Och att det måste drabba henne här, på den fläck af jorden, där förbrytelsen ägt rum, visste hon ock. Hon fick inrätta sitt lif därefter. —

Hon hyrde ett litet hus vid södra tullen, fem rum och en liten trädgårdstäppa, som sträckte sig uppför berget. Där byggde hon bo i en stämning af vemod och helg, dit flyttade hon de möbler, hon ärft af farmor och som erinrade henne om det kära barndomshemmet på Ryd. Allt det andra, allt som han haft del i, såldes på auktionen. Inkomsten häraf, af det löpande tjänsteåret och af nådåren gaf henne ett litet kapital, hvars afkastning nätt och jämnt räckte till lifvets torra bröd. Men hon var fri, för första gången i sitt lif. Hon var herre i sitt eget lilla hus.

Här började hon, trettiotvå år gammal, i smärta och ångest sitt lifs arbete, här tillkämpade hon sig i ensamheten kunskap och konstnärsnamn, här fingo hennes drömmar i spänning och vånda diktens susande lif. Här samlade sig hennes väsens alla krafter till en enhet, här växte hennes genius i sol och regn och blommade som en ros i oktober.

Det var icke ärelystnad, som dref henne fram; den skulle ha splittrat krafterna, låtit dem irra som atomer i rymden. Om hon vid arbetet tänkt på ära eller vinning, skulle resultatet ha blifvit dödt och kallt. För henne blef arbetet allt och hon själf blott ett medel för dess frambringande, därför samlade sig de spridda atomerna till någonting helt. Att skapa blef för henne hvad farmor kallat älska: att glömma sig själf.

Så kände Elsa Finne den vårdag, då hennes första lilla bok låg på bordet i hennes hem. Det var dikter på prosa, barn af hennes inbillning, ännu famlande i sin flykt. Därför hade hon kallat sin bok: *Med stäckta vingar.*

Från fönstret i sitt arbetsrum såg hon ut öfver kyrkogården nere vid stranden, ut öfver hafvet, där solen hvar kväll gick ned. Här skulle hon tillbringa sitt lif med minnet af sitt brott för ögonen, och här skulle hon, bunden till marken af sin fattigdom, vänta sitt lifs solnedgång.

Hvad mer? Hon hade resignerat. Högmodets fjäll hade fallit från hennes ögon. Hon såg.

Världen var stor och harmonisk, hon själf blott ett stoftgrand i alltet, men i känslan af ringheten låg lycka

och rikedom, ödmjukhetens lycka och rikedom. Hvad kom henne människorna vid? Dessa stackars småkryp, som äflades att se ned på hvarandra, sträfvade efter att kunna förakta hvarandra, kände sig lyckliga i att veta sig rikare, starkare, kvickare, större än andra! Den som slagit sig till ro i medvetandet om, att han är intet, drabbas icke af föraktet hos dem, som tro sig större, känner sig icke förödmjukad däraf, blir oåtkomlig för narrars klander och beröm. Han har sin värdemätare inom sig själf.

Hon var den hon var, en atom i världsalltet, men en atom som också hade sin uppgift att fylla; ty intet är utan uppgift, och själfva lidandet var en god jordmån.

Hon grubblade icke längre; hon såg sin väg. Den låg klar, som om naturens mäktiga hand själf utstakat den. Elden hade gått fram öfver hennes lif, härjande och förädlande, rensande och ödeläggande; därför kunde marken nu bära dubbla skördar.

Aldrig mer skulle hon känna sorg och glädje så som hon känt dem förr, ty nu fanns det någonting inom henne, som höjde henne öfver hennes egen tillvaro.

XV.

En vecka efter det hennes första lilla bok utkommit fick Elsa ett bref med adress: *Författarinnan Elsa Finne,* skrifven med en för henne obekant stil. Det vållade henne en häftig hjärtklappning, och hon vägde det länge i sin hand innan hon vågade tro, att hon själf var den rätta adressaten. Slutligen bröt hon det likväl och läste:

Kära yrkessyster! (nybildning efter cher confrère, som onekligen låter bättre).

Tack för länge sedan och tack för senast. Jag vet icke, om ni ännu erinrar er en ung man, som ni förra hösten räckte en hjälpande hand och därmed kanske räddade från att drunkna i den sedliga förtrytelse, han med ett visst föredrag uppväckt i den goda staden Tibble. (Hvilken fantastisk idé för resten att uppträda som samhällsförbättrare i det förträffliga Tibble!) Denne unge man har nu fått en oöfvervinnelig lust att vara den förste, som räcker er sin hand med tack för er vackra lilla bok.

Visste jag det icke och sade jag er det icke strax? Ni har af goda feer fått fantasiens gåfva, den grundfond af malm, hvaraf lifvets två välsignade och förbannade bildgjutare: lidande och arbete, kunna dana en diktare. Där den malmen finns, glittrar den alltid fram i blicken (er var närsynt med ett fjärrsynt uttryck), och jag kände, när jag nu läste er bok, något af den glädje, en geognost måtte erfara, när hans förutsägelse besannas: att där fanns guld i jorden.

Låt mig därför vara den förste som hälsar er välkommen i vår unga diktning! För allt som har snille och själ skola vi andra jordarbetare i vingården alltid vara beredda att bugande lämna plats. Vi dyrka dock alla samma gud, vi med våra spadar, spett och hackor, ni med era upptäcktsfärder i fantasiens sollysta rymd. I vår herres hus äro många boningar, och i detta land lär det väl alltid bli utrymme nog på Parnassen! Endast den diktning, som öfverlefvat sig själf, bär afvog sköld mot det unga. Så långt ha vi ännu icke hunnit, vi som fått oss den vanskliga uppgiften förelagd, att bryta väg för en verklighetsdiktning i detta karga och solfattiga land, där poesiens genius under många år sväfvat så högt mot den blå tomhet, som kallas himmel, att ingen människa längre kunde se henne från jorden. Hela hemligheten med den strid, som för närvarande rasar omkring vår parnass, är, att det gäller vara eller icke vara för blåpoeterna, som hittills hyllats öfver måttan för sina fantastiska evolutioner utom synhåll, och nu frukta, att hyllningen skall utebli, om vi med vår fordran på realitet lyckas draga dem under sunda förnuftets kontroll. Därför försvara de sig med näbbar och klor i religionens och sedlighetens och fosterlandets namn — som om icke *vi* vore de verkligt religiösa,

sedliga, fosterländska just i vårt kraf på en religion, en sedlighet och en fosterländskhet, som är mera än tomma ord.

Att vi gråvädersmän dock icke äro förblindade af något slags fanatism för det grå, ha vi väl också visat. Mins ni i fjol, då den okände Ivar Mörcke plötsligt, som fallen från himmeln, stod midt ibland oss, lik en diktens furste, klädd i guldstickad purpur, gnistrande af ädelstenar, och förkunnade lifslustens evangelium. Icke vände vi honom väl ryggen, vi unge, af ängslan att denne diktens ljusbringare och förnyare skulle förstöra vårt kära gråväder med sitt snille? Tvärtom, vi planterade våra hackor och spadar i jorden för en stund och flockade oss välkomnande omkring hans fladdrande purpurmantel — samtidigt med det vår kära allmänhet, som alltid lätt lockas af det lysande och färgrika, och som dessutom tröttnat på det trista och grå (det vill säga på oss!) korade honom till sin konung för en dag. — Så skola vi också nu välkomnande hälsa den främmande fågel, som susar fram öfver våra hufvuden och flyger så lätt och så högt, att ingen tror, hon flyger »med stäckta vingar». Och icke heller skola vi misskänna er, om den suveräna allmänheten, som är en nyckfull gammal dam, en gång skulle komma att kora er till sin drottning för en dag.

I det hela taget synes det mig, som skulle det finnas en viss andlig frändskap mellan ert och Ivar Mörckes diktarkynne — jag menar egentligen i bådas er uppåtsträfvande riktning, ty det kan eljes icke vara min mening att hvarken jämföra eller likställa. Han är ju i sin diktning typiskt manlig och ni är så äkta kvinnlig i ordets vackraste bemärkelse; han är en hjältetenor, som med sina höga och klara toner bedårar alla (kanske ändå mest kvinnorna?), då han sjunger om lifvets glädje, som är sinnesberusning; ni är en ljus och ren sopran, som sjunger vekt och innerligt om sin längtan — och den sitter djupare hos er. Där strömmar genom er drömprosa en fläkt af äkta feminin, det vill säga instinktiv och icke dogmatisk sedlighetskänsla (låter ordet främmande i min mun?), som helt visst skall vinna er många vänner.

Hvad Ivar Mörcke beträffar, så är han sedan förra hösten bosatt i hufvudstaden, och sedan han nu är vår inhemska vitterhets lejon, gå här naturligtvis många rykten om hans underliga lif och färd. Få människor känna honom för öfrigt, och det är just, som ville han gärna stanna kvar lik en myt i dunklet, där han arbetar. Han arbetar nätterna om, sägs det, sofver om dagarna, trifs bäst i mörker — denna de röda drömmarnas skald. Vi unga känna honom knappt; han umgås med ingen. Han är ju ett tiotal år äldre än vi (underligt för resten, att båda vår vitterhets senaste recentiorer äro äldre till lefnadsåren än vi juniorer!), och de åren har han tillbragt på resor i främmande land. Gud vet då hvarifrån alla legenderna stamma om hans tusen galanta äfventyr! Han är ju helt borgerligt gift, vet man, och har fyra barn, som gå i skola här, men hans äktenskap skall vara rätt otvunget — och i vår hederligt borgerliga hufvudstad täflar hans Don-Juans-gloria redan med hans skaldegloria — båda locka kvinnor, som mal dragas mot ljus.

— — — Men jag ser, att mitt bref redan blifvit långt, och att jag råkat in i en ton af förtroligt samspråk, som jag hoppas ni icke misstycker — den bevisar ju egentligen endast, att det tilltalsord, hvarmed jag inledt mitt bref, är för mera än ett tomt ord. I själfva verket inbillar jag mig nästan, att vi äro gamla vänner, som skulle ha nöje och nytta af att åter få träffas någon gång och kunna språka helt uppriktigt och förtroligt med hvarandra — så som intelligenta kvinnor och män borde kunna talas vid utan att det nödvändigt behöfde vara fråga om det där banala som kallas kurtis. Skulle ni händelsevis vara af samma mening, skrifver ni nu ett lika långt och lika uppriktigt bref till er mycket tacksamme

Knut Herman.

XVI.

Detta blef inledning till en mångårig, mer och mer öppenhjärtig brefväxling mellan Elsa Finne och Knut Herman. Den ton, han anslagit, fann stark resonans inom henne. Ensam som hon var, lockade det henne dess

mera att få tala i bref om allt, som intresserade och sysselsatte henne för ögonblicket, och hon skref så omedelbart, som om hon suttit i skymningen och språkat med en gammal vän, för hvilken hon icke behöfde väga sina ord, därför att han aldrig misskände hennes mening. Så kom förtroligheten smygande af sig själf, och ni blef till du i brefven långt innan de båda blifvit personliga vänner.

Den personliga bekantskapen fick ett mera långsamt förlopp. Den grundlades under en sommarmånad i Knut Hermans föräldrahus, dit Elsa Finne på hans begäran blifvit bjuden af hans mor, som var änka efter provinsialläkaren i orten. Den gamla frun åtnjöt berättigadt anseende för fromhet och rättrogenhet, men hade en enda svaghet: sin son. Mycken sorg hade han vållat henne med sin otro, och många varma böner hade hon uppsändt för hans själs frälsning, ty hon visste, att han icke blott icke vandrade Herrans vägar, utan till yttermera visso högröstadt och utmanande marscherade utför den väg, som leder till förtappelse — — men förneka honom sin kärlek kunde hon icke, det fick Gud förlåta henne. Det som oroade henne svårast, näst ångesten för hans själ, var också tanken på att han med sina förskräckliga åsikter skulle gå och ställa det illa för sig i lifvet. Hvar sommar och hvar jul kom han regelbundet till sitt gamla hem, och då var mamma-Stina ett enda strålande solsken af lycka öfver att ha otron under sitt tak. Hans vänner voro då alltid välkomna i hans hem, och mamma-Stina skref blindt och inbjöd hvemhelst han utpekade. — Att det denna gång var fråga om en dam, hade vållat henne en smula bryderi; men då han ville så ha det, fick det ju ske.

Det var icke utan en viss förlägenhet Knut Herman mötte Elsa Finne vid stationen, och det kostade i början rätt mycken ansträngning från ömse håll att bevara den förtroliga tonen från brefven. De båda personligheterna reagerade så helt olika mot hvarandra, skyggheten krympte nerverna, och den instinktiva motsättningen mellan man och kvinna gjorde sig helt annorlunda gällande i umgänget än i brefven, men den öfvervanns så småningom tack vare Elsa Finnes energiska bemödanden. Hon var ju så mycket äldre än han och kände sig just därför dubbelt förpliktad att visa sig den ovanliga situationen vuxen. Det var först efter lång tvekan, hon mottagit fru Hermans inbjudning, men då hon nu var här, ville hon komma med heder från saken. Från första stund slöt hon sig varmt till Knut Hermans mor, med öppen föresats att om möjligt vinna hennes tillgifvenhet. Det lyckades öfver förväntan; de båda damerna sympatiserade strax, åldersskillnaden befanns icke oöfverstiglig och snart stod Elsa som ett föreningsband mellan mor och son i stället för motsatsen, som mamma-Stina fruktat, medan hon ännu misstänkte, att där fanns någon skymt af erotik med i spelet.

Månaden gick som en vecka utan en mulen dag, Knut Herman återvände till hufvudstaden, Elsa till Tibble, och brefväxlingen började på nytt. Det blef vinter med mörker och arbetsfeber, det blef vår med sol och snödroppar, det blef sommar, och allt stod i blom, och Elsa Finne vann med ett nytt verk plötsligt namn som en af sin samtids främsta berätterskor.

Boken hette *Ikaroslängtan* och var en självbekännelse, var historien om hennes eget lif, gifven i stora linjer och med en betagande känslans innerlighet. Det var verklighetsdiktning lyft upp i en blåare luft, det var lefvande människor, men hvarken Per eller Pål, som det litterära skvallret kunde utpeka, det var en smidig och stark stil, förnäm i sin konstfulla enkelhet och nästan kärf i sin skygghet för all effekt på sanningens bekostnad. Det var icke den verklighetsdiktning som florerade, det var något annat och något nytt, och om det än icke ägde en Ivar Mörckes färgrikedom och glans, ägde det i utbyte mera djup i själsskildringen. Det handlade om kärlek, om en ung kvinnas flykt mot solen och fall mot jorden, och framställningen bars af en sorgtyngd längtan med starka vingar.

Tidpunkten för bokens framkomst var gynnsam, och alla andra små faktorer, som tillsammans skapa framgång åt ett diktverk, när inneboende möjligheter äro förhanden, förenade sig händelsevis att bereda *Ikaroslängtan* ett mottagande, som författarinnan aldrig ens i sina mest högtflygande förhoppningar vågat drömma om. Det kom öfver henne en dödlig ångest och blygsel, ty känslan af hennes egen ovärdighet, växte under de loford, som strömmade öfver henne, och hon tänkte med skräck på den dag, då sanningen skulle

bli uppenbar, och diktens drottning för en dag som en afslöjad trasprinsessa åter skulle drifvas bort från parnassen.

Knut Herman, som i sällskap med mamma- Stina tillbringade sommaren i Elsas lilla hem, hjälpte henne att hålla modet uppe, Knut Herman, som under sitt stretande i parnassens uppförsbacke aldrig rönt någon framgång för egen del, men däremot fått sin diktarhud rätt väl garfvad, visade sig vara situationen vnxen. Det fanns icke en skymt af afund i hans hederliga själ, tvärtom, han njöt i fulla drag af att se sin yrkessyster midt i ärans och popularitetens solgass, men det imponerade icke på honom och förändrade ingenting i hans egen syn på tingen. För honom var hon just den Elsa Finne, hon varit förut, hvars begåfning han sett förr än någon annan och hvars begränsning han kände bättre än någon annan; och det var henne en njutning att af och till höra hans beska sarkasmer med en underton af personlig tillgifvenhet slå ned ibland allt det välvilliga smickret utan tillgifvenhet. — När sommarn var förbi, och Elsa satt ensam kvar i Tibble, kämpande med den tomhet, han lämnat efter sig, kändes det som skulle hon med glädje ha offrat all sin nyförvärfvade berömmelse för en skymningsstund vid brasan med honom och hans mor.

Åter gräfde hon sig ned i sitt arbete, och arbetet strök med sina välsignande händer öfver hennes feberheta panna, gaf glömska och lindring för dagens timmar, men kastade henne hvar kväll, uttröttad som en trasa, värnlös i längtans armar.

Skapandet kostade henne långt mera ansträngning nu, ty hon vred sig under medvetandet om sitt stora rykte, och ansvarskänslan blef så stark inom henne, att den tyngde hennes förr så lättflygande inbillningskraft. Hon splittrade väl också sin tid och sina krafter på småting till kalendrar och tidskrifter i in- och utlandet, visst är att det stora verk, som hon drömde om, aldrig kom till. Likväl växte hennes rykte ständigt, ty där fanns rika löften också i det minsta som lämnade hennes hand, och själfva hennes tystnad möttes med spänd förväntan.

Men åren gingo; och allt underligare blef hon till mods, kände sig på en gång så gammal och så nng. Världen låg öppen för henne, och hon tänkte med vemod på, att hon just nu borde ha börjat lefva sitt lif.

Ofta hade Knut Herman velat öfvertala henne till att flytta till hufvudstaden och intaga sin plats i kulturlifvets brännpunkt, eller att åtminstone komma dit någon gång på besök, göra bekantskap med den unga vitterhetens målsmän, låta fantasi och sinne uppfriskas af musik och konst — han målade allt i frestande färger både skriftligen och muntligen; och nog hade det lockat henne, och ofta hade hon tänkt resa, men i sista stund hade hon alltid hållits tillbaka af en oförklarlig, instinktiv ångest. Hon kände omöjligheten af att personligen uppbära sitt rykte, inbillade sig vara både i yttre och inre mening så föga presentabel, att hon hellre borde resignera först som sist, stanna där hon var och icke förstöra den litterärt intresserade allmänhetens illusioner. Det fanns ingen landsort i andens rike, och från sin undangömda vrå kunde hon mycket väl följa med allt, som tilldrog sig i brännpunkten. Knut Hermans bref innehöllo alla personalia, som det intresserade henne att känna, och böcker, tidskrifter och tidningar hade hon nu råd att köpa, om än icke tillräckligt för att helt stilla sin andes hunger. Hvarför skulle hon då resa? Det skulle väl dessutom bli mycket dyrt — —? Närhelst hon tänkte på, hur hon skulle taga sig ut i hufvudstaden, rodnade hon som en ung flicka vid tanken på den hon helst vill möta. Hon föreställde sig dessa eleganta hufvudstadsbor, herrar och damer, hur skulle de icke anse sig ha rätt att truga sig på henne med krus och komplimanger och småleenden och tomma ord om det, som för henne var heligt: hennes arbete. Men hon kände det, som om dessa människor varit fiender till hennes innersta sträfvan. För dem var det blott en ytlig lek, detta som för henne var djupaste allvar. Där stod en atmosfär af själfviskhet och flärd omkring dem alla. De talade så mycket och så högt om konst och frågor, alla sökte proklamera hvar sin lilla kåltäppa som kulturens förnämsta nyodling, och sneglade föraktfullt till grannens blomstergård eller potatisland. Fanns det då ingen stor nog att erkänna sin egen begränsning och njuta utan förbehåll och älska utan afund också de blommor och skördar, som växte på andras mark!

Det rasade nu i tidningar och tidskrifter en häftig fejd om en diktares namn, och striden hade upprört henne, ty den kom med minnet om en vårdag för länge sedan. — — Hon stod vid fönstret i sitt arbetsrum, det fina regnet dref som rök öfver trädens toppar och föll med sakta sus till jorden. Hela världen var som ett ändlöst grått i grått, där låg slöja öfver allt. Hon tänkte: sådan är våren här i norden; så sollöst grå, så öfvergifvet sorgesam är också våren i vår diktning. – – Kanske drömde hon också om att själf en gång lyfta vingarna och höja sig öfver dimmorna.

I den stämningen satte hon sig att läsa, med armbågarna på bordet och hufvudet stödt mot händerna, och hon läste och läste, medan regnet föll oaflåtligt, oafbrutet, och hon hörde intet annat ljud i världen än en utestängd kycklings pip, men det föreföll henne till sist, som om det kommit inifrån, från hennes egen själ; ty här i denna bok fanns ju allt, hvad hon längtat att få sagdt, blott större, starkare, manligare än hon själf någonsin skulle kunna säga det, och hon grät af beundran och smärta — — aldrig skulle hon kunna åstadkomma någonting värdt att nämnas i samma andedrag som detta!

Boken hette *Drömmar i purpur* af *Ivar Mörcke.*

Allt från den dagen hade hon dyrkat honom som den främste af sin samtids skalder, och samtiden hade också beundrande knäböjt för hans snille. Själf hade han sedan ständigt utvecklats, och hvart verk af hans hand hade varit en ny seger; men framgång föder afund, och afunden hat, och hatet finner alltid sin väg. En pedant drog i härnad mot hans interpunktion, två drönare, som aldrig kunnat följa hans tankes flykt, fingo då plötsligt mod att häckla den, och en tredje slog sig till riddare på den moraliska haltlösheten af hans diktning. Därmed var fältet öppet och slaget fritt. Kritiken kastade sig plötsligt öfver honom, och samma konstförståndiga allmänhet, som nyss knäböjt för hans snille, reste sig, vände ryggen åt sin idol. Ungdomen, som gärna lystrar till rop utifrån och gärna stenar sina gamla gudar, tröttnade på hans starka och klara färger, lockades af symbolismens blådis. Naturalismens epigoner reste sig och upptogo åter kampen mot sin besegrare. Alla började plötsligt misstro det snille, de nyss beundrat, tvifla på hans ord, på hans konstnärliga ärlighet; och snart stämplades han offentligen som en skicklig diktmakare, hvars poetiska uttryck voro tomma fraser, med hvilka han kastade boll som en jonglör med klingande bjällror inför ett högt äradt publikum.

Han teg och arbetade; han kastade sin gripande lofsång till döden, *Memento mori,* för sina belackares fötter — och det blef tyst ett ögonblick, men snart var striden åter i full gång. Hvilket lysande vittnesbörd om ovederhäftigheten af hans genius var icke detta nya diktverk! Ty det fanns ju intet sammanhang, ingen inre utveckling, ingen brygga mellan den stojande lifslusten i hans *Drömmar i purpur* och det vemodsfulla dödskoketteriet i *Memento mori.*

Länge hade Elsa Finne från sin undangömda vrå följt stridens gång med en växande längtan att höja sin hand och slå ett slag. Hon kände denna längtan dess starkare, då hon just för tillfället var föremål för en oförtjänt respekt af dessa samma skribenter, som med småsint skadeglädje tycktes njuta af att draga ned den store diktare, med hvilken hon andligen kände sig närmast i släkt. Hon visste, att hon just nu ägde makt att göra sig hörd, och hon ansåg sig därför knappast ens ha rätt att tiga. Så skref hon sin dikt *Till Ivar Mörcke* och sände den till en tidskrift, som offentliggjorde den under hennes namn.

Det var en lofsång öfver hans lifsverk, ett svärdshugg mot hans belackare, en entusiastisk hyllning åt hans snille. Den slutade så:

Jag kan vittna: mången gnista
flög från svärdet, som du svingat
mot det hvardagsgrå och trista
på vår diktnings firmament.

Jag har känt, hvad du har känt,
längtan att se mörkret glittra.
Jag har hört, hur varmt det klingat
från din vemodsstämda cittra,
då din sorg till dans du tvingat.

Men en våldsamt kufvad smärta
skalf dock alltid i din sång.
Midt i glädjens Backuståg
sorgen, klutad ut i bjärta
trasor gick sin tunga gång,
och förgäfves skalden virat
vallmo i hans gråa hår
och med blåa drufvor sirat
pannans hvalf, där smärtan låg
hålögd, hjärtesjuk och teg.
Blicken talte. Smärtans tår
glödde under ögonfransen,
medan han med tunga steg
trött till döden trådde dansen.
Dödens djupa allvar bor i
dina purpurröda *Drömmar.*
Lifvets röda glädje strömmar
djupast i *Memento mori.*

XVII.

Elsa Finne satt i sitt arbetsrum och stirrade mot väster, där solen gick ned. Framför henne på bordet låg ett bref från Knut Herman. Han skref:

— — Jag träffade nyss Ivar Mörcke, och vi talade om dig. Han sade, att han så gärna skulle vilja göra din bekantskap. Han tycktes verkligen rörd af ditt inlägg i striden — åtminstone så pass rörd, som man kan bli, då man är så själfupptagen som den mannen är. (All aktning för hans snille.)

Nå, han har skäl att vara tacksam. Du är nog den första kvinna som offentligen vågat besjunga honom; du skulle troligen icke ha vågat göra det, om du känt honom personligen. Nu, efteråt, tycker jag nästan du har en viss förpliktelse att riskera också den personliga bekantskapen!

Skämt åsido: Jag tycker, att du ändtligen en gång kunde göra allvar af att komma hit upp! Vi skola icke bita dig utan visa dig all möjlig älskvärdhet — och du bör väl ändå en gång upphöra att vara en myt för hufvudstaden — —

Hon stirrade mot horisonten. Det lockade mer och mer — hon drogs mot solnedgången. —

Hon var trettioåtta år, då hon som erkänd författarinna återsåg hufvudstaden, och hon gaf intryck af en människa, som bränt sina illusioner, gjort upp sin räkning med lifvet. Hon trodde sig vara både gammal och ful, och hon var hvarken ung eller vacker, blott spänstig och smärt med kolsvart hår utan en enda silverstrimma; men färgen kunde skifta på hennes kinder, och ögonen kunde tindra som om hon ännu varit ung och glad.

Hon stod i vinterbrytningen, då naturen får hetsiga färger; där var något af öfvergångstidens feber i hennes blod.

Nutidskvinnans känslolif är ömtåligt. Hennes längtan är långt hetare än blott blodets feber, långt starkare än blott hjärtats trånad; den är hos de högst utvecklade en tärande andens hunger, som kan medföra döden, om den icke stillas — och den stillas nästan aldrig.

Detta är historien om Elsa Finnes vinterbrytning. Må hon berätta den med egna ord. Och må den läsas med allvar, ty med allvar är den skrifven.

Ingen känner starkare, än den som skall dö, behofvet att vara sann, att aflasta allt hvad han burit på, att bekänna tills allt är sagdt. Hon, som talar här, har känt det, som om denna bikt vore en skuld, den hon hade att betala till lifvet. Hon har velat visa, hvarför hon icke kunde lefva. Hon försvarar sin död, icke sitt lif.

En dansk upplaga utkommer samtidigt.

Det var i går jag såg Ivar Mörcke för första gången. Hela morgonen var en flygande brådska. Jag möblerade om mitt rum och sökte göra det hemtrefligt, sprang ut och köpte rosor, ordnade allting så, att det skulle se inbjudande ut, placerade stolarna så, att min gäst skulle få sitta i full belysning, jag själf däremot i skuggan.

När jag slutat, satte jag mig att läsa »Om de lägre djurens själslif». Jag var ganska lugn.

Det dröjde till klockan 3. Så en lätt knackning på dörren, och han trädde in. Reslig, manlig, ett mörkt ansikte, som såg ut att ha lefvat och lidit, en dominerande näsa, en mörk mustasch, med naturligt fall, utan uppskrufvad hjältefason; ett nervöst ansikte med stora drag, en spörjande blick, nyfiken, nästan fientlig. Den som många gånger blifvit sårad, och hvars själ förtäres af en brinnande ärelystnad, får en sådan blick.

Jag gick honom till mötes. — Välkommen! sade jag lågt. Han stod stilla och såg på mig. — Elsa Finne? — Tack för er godhet att vilja se mig! Jag räckte honom min hand. Så tog jag plats i soffan och anvisade honom länstolen. Han tog icke emot den utan flyttade fram en af de mindre stolarna och satte sig alldeles midt emot mig. Genom denna manöver tvingade han mig att vända ansiktet halft mot dagern; vi sutto vid fönstret, så nära hvarandra, att icke en skiftning i den enas uttryck kunde undgå den andra. Jag kände mig tacksam för denna anordning.

Han gjorde mig några frågor om mig själf, och jag svarade. Jag uppdrog med några intetsägande linjer de yttre konturerna af mitt lif. Jag sade honom, att jag nu lefver som eremit i Tibble; han fick visst det intrycket, att jag lefvat så hela mitt lif. Han beklagade mig för min ensamhet, för min bokhunger, som icke kunde stillas från något offentligt bibliotek. Han talade så enkelt och deltagande; det vill hela min skepticism till för att värja mig mot föreställningen om en verklig medkänsla från hans sida. — Stackare! sade han. Det lät så mjukt och så sorgset. Och så underbara ögon han har under sin starka panna! Ögon som skifta vid minsta känsloskiftning, röda i kanterna, liksom tårade af sol. Hvad denna människa måste ha erfarit mycket! Hans ansikte är som en lång, spännande historia af ondt och godt, af mörkt och ljust; är som en brunn, ur hvilken man kunde ösa länge, länge utan att nå bottnen. Hans röst har ibland en viss tvärhet, den kan bli kärf, men är alltid dämpad. Jag skulle aldrig kunna tröttna på att höra den rösten. Den inger förtroende. Mot honom skulle man kunna bli så enkel och sann, om man icke vore en odåga och kände det.

Han frågade, om jag ännu trodde mig stadd i utveckling? — Ja, det trodde jag. — Men det kunde man misstaga sig på. Han hade en gång varit i ett sällskap, där man diskuterade frågan, vid hvilken ålder

människan började gå intellektuellt tillbaka, och det var lustigt att höra, hur hvar och en drog sin egen ålder innanför gränslinjen. En gammal hofman, som var öfver sextio år, häfdade allvarligt, att han ännu icke känt någon intellektuell återgång. — Det lät högst antagligt — han hade nämligen aldrig haft något att förlora! Själf hoppas jag också, att ännu på några år icke behöfva gå tillbaka.

— Hur kom ni att skrifva? frågade han.

— Jag leddes — vet ni hvad det vill säga?

Han nickade, vemodigt leende. Jag höll på att i min tur säga: »stackare!»

Jag hvilade mina magra, fula händer på bordet. Det hände ibland, när han talade, att han lade sin hand öfver min eller grep tag i den, liksom för att riktigt fasthålla min uppmärksamhet. Det var ingenting af närgångenhet, jag var en gammal kvinna, som lefvat och lidit, det kände han väl på instinkt, och så fanns det alltid ett intellektuellt band mellan oss. En gång kunde jag icke motstå frestelsen att se ned på den varma, fasta hand, som höll mig fången. Den var rätt stor, full af lif och viljekraft. Det var en mans hand.

Ett samtal med Ivar Mörcke är för mig någonting lugnt och välgörande. Jag glömmer att han är den ryktbara storheten, ser i honom blott den mångsidige människokännaren. Hvilket häpnadsväckande material af verkligt lif den mannen innehar! Hvilka skatter för en romanförfattare! Det är det jag tänker på. Och när jag känner mig magnetiskt fängslad af hans ansikte, så är det icke blott därför, att jag finner det intressant eller vackert, utan framförallt emedan där bakom dess djärfva drag och dess skiftande minspel gömmer sig ett så rikt lif. Medvetandet därom väcker den oresonligaste hunger i mitt sinne. Jag elektriseras ingalunda af det jag får, det synes mig tvärtom fattigt och obetydligt; men jag sitter och förtäres af saknad öfver, att alla dessa gömda rikedomar skola draga mig förbi utan att lämna mig det ringaste utbyte. Jag känner ingen eggelse, blott ett tomhändt vemod öfver allt hvad jag går miste om.

Han kan förstå allt som är mänskligt. För honom finns icke ondt och godt på bestämda hyllor med bestämda etiketter. För honom finns det orsak och verkan — — — smärta, jubel, tillgifvenhet, brott och agg, mångfald, skiftningar, människor, lif — — — Åh, att vara en obetydlighet, som han liknöjdt skall gå förbi!

I går var Ivar Mörcke åter här. Jag hade varit dum och gladt mig åt hans besök.

I umgänget likna vi, han och jag, två cirklar, som endast tangera hvarandra på en enda liten punkt. Det finns ingenting personligen gemensamt oss emellan och därför skola vi nog rätt snart glida från hvarandra.

Jag vet icke hvad jag skulle vilja ge för att få cirklarna att gripa in i hvarandra; men det är ju omöjligt. Jag är främmande för alla hans förhållanden.

En sådan kväll som den, sedan han gått! Jag var så förtviflad öfver min egen ohjälplighet, min brist på frihet och naturlighet i umgänget, min litterära okunnighet, min naturliga, obotliga dumhet. Jag kände så intensivt mitt eget fiasko, att det nästan var som om jag nu spelat ut mitt sista kort och stode inför bankrutten. Outhärdligt förekom mig ett lif, futtigt som mitt. Men jag insåg, att jag ännu icke uttömt mina inre möjligheter. Yttre omständigheter kunna också hjälpa. Ännu är då icke allt hopp ute. Jag led så att jag kallsvettades; men jag var besluten att icke ge tappt, och så högg jag i med arbetet. Hur knäckes dock icke min fysik af denna obemärkta kamp!

Jag hade sofvit eländigt på natten, vridit mig mellan sömnlöshet och onda drömmar. Min fars natur (som gång på gång reser sig inom mig med nästan obetvinglig makt och i växlande former) skrämmer mig nästan. Den skrämmer mig därför, att den på samma gång förefaller mig som någonting främmande, den strider mot det nyktra, kalla förstånd, jag ärft af hans mor.

Har jag icke kämpat mot dem, alla dessa naturmakter, som ligga mig i blodet — kämpat och förlorat, kämpat och vunnit — men aldrig ro, aldrig stillestånd! Jag är dödstrött, jag tycker jag vill sjunka tillhopa som en trasa — och ändå samma osynliga, förbittrade kamp! Har jag icke känt deras klor om min strupe, från den svartvingade morddjäfvulens till och med denna lumpna lilla sat-krymplings. Men ännu tror jag på viljan och förnuftet, ännu vill jag bita tänderna samman och slåss med det som finns utom och inom mig.

I drömmen hade jag sett ett mörkt, oroligt böljande människohaf, ur hvilket en mörk skepnad plötsligt dök upp, djärf till hållning och väsen, svag i sin innersta grund, — alltför svag att besvärja stormen, som hans storhet rest. Allas ögon följde honom, allas tankar sökte honom, alla väntade af honom ordet som skulle lysa öfver vattnen. Det ryckte i hans ansiktes muskler, den grymma munnen öppnade sig gång på gång, kippande efter luft utan att få fram ett ljud. Dragen voro spända som om de sammanhållits af gummisträngar, hela hans varelse var spänd till bristandets gräns; det låg något så utpinadt i de grå ögonens uttryck, något så förstördt öfver hans pergamentsgula hy, öfver hela denna bredaxlade ruin af förbränd energi — en ensam man, kastad ut till den skummande mängden. Tusen roflystna ögon ha slukat honom på afstånd, ett myllrande virrvarr af händer har gripit efter honom, velat draga honom ned, slita honom i tusen stycken, pina honom till döds med tusen små grymheter; men ännu lefver han, höjer sig, lyft af en människovåg, sargad, utmattad, halfdöd af trötthet, men med en sista ansträngning att skaffa sig fotfäste ...

Detta ansikte har etsat sig fast i mitt minne; och vid minnet låder en underlig ångest. Där fanns svek och opålitlighet i det ansiktet. Det laglösa i min natur sträcker mot upprorsmannen. Det kärfva, ärliga i mitt lynne ryggar för hans dubbelhet. En sådan människa kan vinna hela ens tillgifvenhet och förråda den.

Jag hade haft besök hela dagen, och alla människor hade varit vänliga, jag var således vid godt lynne, kände mig lugn och förståndig. När jag ätit middag, tyckte jag nog, det var en smula tomt, att jag skulle sitta ensam hela kvällen och bara höra regnet plaska, men jag ville icke vara dum och känslosam, jag ville vara mig själf nog. Jag ville också rycka upp mig och icke låta tiden rinna mig gagnlös ur händerna. Jag slängde mina sämsta ytterplagg på mig och plaskade ut. Jag gick af och an på Esplanaden, det satte blodet i fart, jag var glad som en spelman där jag gick i regnet. Det var vackert att se det långa perspektivet af elektriska glödlampor, lysande genom diset, röda spårvagnsögon glimta fram och vändas bort igen, nakna träd afteckna sig som skuggor på det våta floret framför mitt ansikte, ingen kände mig. Två poliskonstaplar stodo och samtalade, men regnet blef för stridt, och de försvunno. Då och då kom en vettskrämd tok springande under en drypande paraply. Jag gick lugn som en skyltvakt, jag kunde taga torra kläder på, när jag kom hem, det gjorde mig ingenting att en kylande droppe då och då letade sig väg in på halsen. Jag kände mig så fri som man endast kan vara det i en stor stad, och rörelsen i den friska, fuktiga luften gaf en förnimmelse af kraft åt hvarje nerv. Hvilket jubel att lefva i alla fall!

Jag gick hem glad åt mig själf och åt hela världen, fick torra kläder och inrättade mig det bekvämt vid skrifbordet. Jag tog fram mitt arbete, det bar emot i början, men så småningom kom jag in i det.

Som det led utåt kvällen, knackade det på dörren. Jag ropade: »kom in!» och såg bort i skuggan. En svart hatt och de ögonen! Jag trodde, jag skulle bli tokig af glädje. Jag kunde knappt fatta, att det var han. Och jag sade honom, hur glad jag var. Och han tryckte mina händer, han kysste dem. — Hur kan ni vara så glad åt, att jag är här? Hans ögonlock blefvo röda af rörelse; min glädje var så oförställd, jag visste knappt hvad jag gjorde, jag skrattade och pratade — Nej, att ni kommer till mig i detta väder! På hans rockärm kände jag regndropparnas kyla under mina händer. All stelhet var som bortblåst. Han var icke den store diktaren, hvars snille jag beundrade — han var ingenting annat än den människa, jag höll af. — Jag längtade efter att se er. — Å, tack, tack! Jag har längtat så förfärligt efter *er!* Och vi talade i munnen på hvarandra, vi betraktade hvarandra mot ljuset, som om vi varit gamla vänner och icke träffats på åratal. Det fanns ingen blyghet hos mig, ingenting annat än den omåttligaste glädje. — Jag har bara tid att stanna ett par minuter. — Om ni också ginge strax, skulle jag ändå vara glad bara åt att ha fått *se* er! Jag såg hur han klarnade. — Tycker ni

om att höra mig tala? — Ja, ja. Och han hängde upp sin våta ytterrock och satte sig hos mig på divanen. Han talade och jag lyssnade; men att han satt här hos mig, det var ändå det härligaste af alltsammans. Han var vid strålande lynne och berättade en hel del intressanta ting, medan han värmde mina händer mellan sina. Jag är förtjust i de händerna, de gömma i sig en så rik fond af lifsvärme, det är naturligt för dem att smeka och värma. — Så flyttade han sig, kom alldeles i skuggan med den hvita lampskärmen bakom sig; jag kände ljusskenet i mitt ansikte, men kunde icke se hans. Det var icke att uthärda. — Nej, ni *måste* flytta er! Han reste sig ögonblickligen. — Hvar skall jag sitta då? — Där. Så, att jag kan se ert ansikte. Han lydde som ett godt barn och vi fortsatte att prata.

Han frågade mig, om jag kände någon man af hans ålder, eller om icke alla mina vänner vore unga, vid Knut Hermans ålder eller så? Jag tänkte efter ett ögonblick. Jo, han hade verkligen rätt.

Det är också detta, som gör mig förhäxad. Han är just det jag längtat så oemotståndligt efter: en man som är mig öfverlägsen i allt, också i ålder. Det ligger något bakvändt i att behandlas som jämnårig af de unga, jag känner hvart ögonblick, hur gammal jag är mot dem. Jag är alltid i grunden som ett slags mamma för dem, och när jag icke får vara det, så blir jag tillgjordt och uppstyltadt kamratlik. När jag talar med Ivar Mörcke kommer jag visserligen ihåg, att jag ser gammal ut och bör vara gammal, men det, att han är fem år äldre, gör i alla fall, att jag icke behöfver spela hvarken ungdom eller gammal mamma. Jag är helt enkelt en kvinna på trettioåtta och han en man på fyrtiotre. Om jag proportionsvis är något äldre än han, beror det bara på, att han ännu är en vacker karl och att jag blifvit en ful kvinna. I våra känslor behöfver det icke nödvändigt finnas någon skillnad. Jag behöfver icke blygas öfver mitt sinnes ungdomlighet, *han* förstår nog, att i ett lif sådant som mitt måste man bibehålla sin grönska skäligen länge. — Det bedröfliga är min andliga underlägsenhet – – vore jag ung och vacker, skulle den icke falla så starkt i ögonen, men nu — — —

Vi talade om kärlek. Han kommer gärna in på det ämnet, och han tycks tro, att kärlek är någonting, som bör förekomma minst en gång om året. Jag upplyste honom om, att jag alldeles icke hade någon så rik erfarenhet. Han såg obeskrifligt komisk ut; det var nästan, som om detta vållat honom en missräkning. Jag kunde väl ändå säga honom, hur jag brukade känna det? Som beundran eller som behof af ömhet? — Snarare det senare, trodde jag. — Så var det med honom också. Det var ömhet han törstade efter. Kvinnor, som alla voro förälskade i, hade han aldrig känt sig särskildt dragen till.

Hvilken dag! Sjuk har jag varit, så att jag icke kunnat arbeta, endast sofva. Och icke en skymt har jag sett af det svarta odjuret. Nej, han lämnar mig nog vackert åt mitt öde. Och jag är kär som en galning! Hur skall jag bli det kvitt? Jag är fullkomligt, lugn, medveten, nykter, men – – – Ja, jag är icke mer än en människa. Om blott icke Tibble vore så långt borta och så dödande enformigt. Om jag där hade en hufvudstads teatrar och musik att tillgå. Men de små förhållandena kväfva min arbetshåg — — — Ut! Bort! Nya människor, nya bilder; kamp, lif! Hvad är detta? Ett långsamt förtvinande utan att någonsin ha känt sig fri. Sådant är lifvet för kvinnorna.

Svaghet! I ditt arbete är du fri, lika fri som en man. Hvad lipar du för? Hvad allt skulle du icke kunna vinna genom ditt arbete, om det funnes gry i dig. Är du galen, att du splittrar dig nu, då du skulle slå ditt stora slag, och låter någonting tränga sig in mellan dig och arbetet! Endast om du säljer dig med kropp och själ åt arbetet, skall det ge dig hvad du begär. Om du offrar det hvarje droppe blod i din utmärglade varelse!

Nej, bort med känslosamheten! Hvad vållar din melankoli i dag? Att du ätit en smula mer än din usla, försvultna mage kan tåla. Hur kan du tro, att du skulle kunna äta som andra människor? Är du tokig, tror du tillvaron är så slösaktig, att den unnar dig kropp, om du begär en smula själ? Nej, pass! Svält är lagom åt dig, tänk icke på annat. Och en tom mages melankoli har åtminstone ett visst själfullt behag – – – Har du mindre karaktär nu än när du var ung? Jag blygs öfver dig. Du borde stanna här bara för att visa, om du har kraft nog att späka dig själf tam.

Jag är färdig att brista i skratt, ensam som jag är. Jo-o, det går framåt. I dag kysste han min magra skrifvartass fyra till fem gånger med storartadt eftertryck. Det är en fullkomlig parodi. Kasta bort sådant på mig, gamla fågelskrämma. Hur kan han förmå sig till det? Mig skulle det vara motbjudande, om jag vore karl, att kyssa alla möjliga kvinnfolk på näfven. Och så: hvad tror han om mig? Hur tror han att jag uppfattar det hela? Menar han, att jag tar det naivt och inbillar mig, att han är förälskad i mig? Det är icke otänkbart, ty hufvudstadsbor taga alltid för gifvet att man måste vara ett fä för det man lefvat på landet.

Jo, det lönar sig visst att ironisera och dissekera!

Där ligger en gladiator på marken — en oskicklig en, utan öfning och triumfer — och stirrar spörjande in i sin motparts ögon: skall han stöta till med ett enda säkert tag och göra smärtan kort, eller skall han låta klingan glida in tum för tum och göra slutet till en lång, förtviflad dödskamp? En stum, trotsig dödskamp, den ingen märker utom han, som böjer sig öfver den slagne.

Det står något i Macbeth om att dräpa sömnen. Gud, om jag kunde sofva — slippa ifrån detta åtminstone under natten!

Ville jag det? Kanske icke. Det är väl kanske just däri det onda ligger. Jag vill icke. Jag kunde resa min väg i morgon, och allt skulle där hemma, under trycket af min själfbehärskning, återfalla i sina gamla spår. Men jag vill icke. Jag är nyfiken; begäret att se, hur det skall gå, tar öfverhand öfver allt annat. Och så finns det visst en glimt af hopp om – – Det finns något inne i mig, som hviskar om en fordran, jag ännu har innestående hos tillvaron.

— Ni kan ibland skratta alldeles som en ung flicka. Det gör er tio år yngre. Och man får ett intryck som om ni på något sätt toge er skada igen.

Jag satt orörlig och stirrade in i lampans röda ljus. Det var så underligt allt det han berättat. Denna häpnadsväckande vida erfarenhet är en ny värld för mig. Det känns som att vara ett barn och af en främling ledas fram genom en storstads brokiga virrvarr. Jag känner mig så liten och värnlös i allt detta okända. Jag måste trygga mig till den hand, som omsluter min — ja, själfva skrämseln för och misstron till honom är blott den första skyggheten i ett barns tillit. Jag satt alldeles stilla, med vidöppna ögon. Då lade där sig en varm hand öfver min, som hvilade på bordet, och han talade också till mig som till ett barn. — Se icke så *allvarsam* ut! — Jag känner mig så fattig, jag har nästan ingenting upplefvat. — Tycker ni det är en förlust att icke ha lidit så mycket?

Nej, det är för löjligt att se på. Jag undrar, hur pass naiv han tror mig vara? En fullkomlig idiot naturligtvis, för det jag ej left sällskapslif så mycket som han. Det är så komiskt att se honom för hvarje dag taga sitt bestämda lilla tuppfjät. I dag strök han med sin mjuka, varma hand öfver mitt hår och min högra axel. Jag älskar hans hand. Den har ett så oefterhärmligt lent sätt att smeka. Jag ansåg detta vara själfva afslutningen. Han hade talat mindre lifligt och sagt, att han nästan ångrat allt hvad han berättat mig föregående dag. Jaså. Jag kände en kogubbes hela stoiska lugn, tillsatt med en smula missräkning: jag skulle således aldrig få se, om han i sitt sätt att kyssa motsvarade mina vackra föreställningar, hvilka hållit mig vaken de sista nätterna. Hur var det? Jo, han skulle böja sig ned öfver mig, där jag låg på divanen, närma sitt ansikte till mitt, men ej för nära, långsamt så att jag riktigt kunde få betrakta det; se mig i ögonen, leende, fängslande mig med det oemotståndliga behag, som kan ligga öfver hans person, och så skulle han kyssa mig lätt, fint, skälfvande varmt, men icke rått. Och för hvarje gång, jag tänkte mig det, ryste samma vällustkänsla genom hela min kropp.

Men hur blef det i verkligheten? Det var omotiveradt, alldeles omotiveradt och oförberedt, som jag såg hans ansikte alldeles öfver mitt, kände hans varma händer mot mina kinder. Lik en mörk sky närmade sig hans ansikte, den breda munnen öppnade sig, jag slöt ögonen och det efterlängtade ögonblicket var där: Ivar

Mörcke kysste Elsa Finne. Men: häpenhet, skrämsel och missräkning var det enda jag kände. Det var icke den förfinade lidelse jag föreställt mig. Det var precis samma slags kyss, som min man lärt mig att afsky. Gnistan fattades. Hvarför? Var det mitt fel eller hans? Han återtog sin förra ställning, som om ingenting passerat. Och samtalet fortgick som förut, men icke länge; snart kysste han mig åter. Jag var så förvirrad, att jag icke vet, om det var en eller flera gånger. Jag minns nu blott, att han till sist stod vid sidan om min stol, såg ned på mig och sade mycket lågt, men fullt tydligt: — Låt mig omfamna er! En blixtsnabb tanke på, att jag är så mycket kortare än han flög genom mitt hufvud, och jag reste mig icke, som hans mening var, utan jag såg endast upp till honom. I den dåraktiga förhoppningen att kunna framkalla den felande gnistan, sträckte jag också upp mina armar och lade dem kring hans hals, allt medan jag log mot honom utan ringaste tvång eller förkonstling. Han smekte mina kinder, mina axlar, mitt hår, jag tryckte min kind in mot hans rock, som en kvinna har sådant begär att få göra, när det är någon, hon håller af. Men gnistan fattades ännu, trots hans kyssar, ty det »du» som jag törstade efter, fick jag ej.

Ljusen brunno ned i stakarna; han blåste ut dem. Vi hade endast lampans rödaktiga halfdager.

Det låg en underlig skam öfver mig. Denne man, som jag kysste, kallade mig för »ni»! Personligen var jag ett intet för honom. Hvad kunde han bry sig om mina smekningar? — Hvilken egendomlig människa — — — jag är ju gammal och ful! Hur kan han nedlåta sig till ...?

Jag vet icke hur det kom sig, men jag sade: — I öfvermorgon reser jag hem. — Men ni kommer snart igen? — Nej, jag kommer icke igen. — Hvarför icke? — Jag vill icke träffa er mer. Han gick rundt omkring mig. Jag satt stilla, med handen skuggande öfver ögonen. — Jag skulle väl icke — han tog mina händer, han böjde sig ned och stirrade mig in i ansiktet — jag skulle väl icke ha stört ert sinneslugn? Det är ju omöjligt? Säg? Ni känner mig ju icke! — Nej. Men jag vill icke se er oftare. — Hvarför det då? — Nu har ni en dålig tanke om mig. — Jag? Hvarför skulle jag det ha? — Det vet ni nog. — Nej, det vet jag på min heder icke! — Låt oss då icke tala vidare om det. Nu får ni gå. — Seså, var nu icke ledsen! — Nej, det blir väl bättre.

Han sprang mot dörren för att taga öfverrocken på. Jag satt stilla med handen öfver ögonen men jag hörde honom komma tillbaka, i små afsatser, liksom betänkande sig eller afvaktande, hvad jag skulle göra. Jag låtsade icke märka det. Jag kunde genom fingrarna skymta, att han böjde sig ned och såg in i mitt ansikte med en bekymrad min. Så drog han undan mina händer och kysste mig. — Det kostar på att gå! sade han helt tyst. En sista kyss och vi skildes åt.

Jag stod som förlamad, när han gått. Så gick jag fram till spegeln och betraktade länge min egen bild. Var det ansiktet gammalt och fult nu? Var jag samma människa?

Där fanns en smula champagne kvar i hans glas. Jag gick bort och läppjade på det. Det var alltså verklighet, att han varit här.

Jag såg på klockan. Hon var ett. Jag klädde långsamt af mig. Hvad skulle människorna tänka om mig i morgon? Jag ångrade ingenting, och jag var klar och sval i hufvudet som om jag druckit vatten. Men sofva kunde jag icke; så fort jag höll på att falla i slummer, kände jag det, som om någon kysst mig och spratt upp igen. Det var en lång natt. Jag var trött och hungrig på morgonen. — Alla människor tittade litet konstigt på mig, men jag brydde mig icke om det.

Jag satt i karmstolen och han gick fram och tillbaka på golfvet. Det var mig en oerhörd njutning att få följa med blicken denna starka, smärta figur, som jag är alldeles tokig i. Hans blick glänste så lugnt och varmt emot mig, att jag kände det, som om jag vore ung och glad. Jag skrattade så oemotståndligt hjärtligt, att det kändes som om alla lifsorgan vidgats däraf och jag blifvit en sundare, friare människa. Han var vid strålande lynne och berättade, bara berättade. Och han bet icke för hvad han sade, här var det naturligt att han talade fritt.

— Lägg er hand på min! sade han alldeles omotiveradt. Naturligtvis gjorde jag som han bad, men efter en stund tog jag min hand bort igen. Jag ville icke trötta. Och så har jag en känsla af att vara så ful. Jag satt just och såg på min förskräckliga hand, som nu låg exponerad på stolskarmen; då böjde han sig fram och kysste den i en rad från handleden ända ut till mina magra knogar. Jag såg på honom och höll på att skratta. Det föreföll mig så löjligt att Ivar Mörcke icke är kräsnare än som så.

Sedan började vi prata igen, jag vet icke om hvad, men han sade, att de gånger han varit alldeles utom sig af lidelse, hade han stött på en kallsinnighet, som han icke kunde definiera. Han menade icke någon kronisk kallsinnighet, i så fall skulle hans varmare känslor ha förfrusit, utan en sådan kallsinnighet, som kommer efter värme och ömhet, ett tvärt omslag från eld till is, någonting som sätter fantasien i rörelse. Det hade alltid varit »isjungfrur», som gjort honom så där alldeles vansinnigt förälskad — — —

Han tystnade och började helt tankfullt betrakta min ena fot, som verkligen såg rätt hygglig ut i sin högklackade sko.

Så blef det tid att gå. Vi reste oss. Han tog mina händer och ville kyssa mig, men jag drog mig tillbaka och såg honom in i ögonen. Det är någonting halft, falskt i detta »ni», det hela får prägeln af en tillfällig kurtis, om hvilken han sedan kan låtsa som om den aldrig funnits. — Har jag sårat er på något sätt? — Och om så vore, skulle ni bry er om det? Jag såg hans ansikte mörkna som i smärta och blef sprittande glad öfver att min ovänlighet gjorde honom ondt. — Fy, en sådan min! sade jag leende. Han såg på mig, först forskande, sedan klarnande. Det syntes så tydligt, att han icke tyckte som värst illa om mig. — Låt mig få kyssa de där ögonen med de stora pupillerna! Han kysste dem gång på gång. Vi voro så oskyldigt uppsluppna som två barn. Den stora, sunda — jag skulle vilja säga fromma — lyckan utan alla baktankar.

Hvilken olycklig dag! Allt hvad min misstro, min reflexionsjuka ingifvit mig hade jag utan spår af finkänslighet kastat på papper och gömt i min skrifbordslåda. Naturligtvis ville han läsa det. Jag kom icke ens ihåg, hvad jag skrifvit, min stämning var en annan nu. Jag visste bara, att jag vändt ut och in på mig själf, och kastat undan allt som var fult. Jag visste blott, att jag inga hemligheter hade för honom; han kunde få se ända ned till bottnen af min själ, om han hade lust. Hur kunde jag då vara rädd för att visa honom detta fatala papper? Han var envis och jag lämnade honom det. Förbannad vare dagen, månaden och stunden! Han satte sig och började läsa. Uttrycket i hans ansikte skiftade: missnöje, ironi. Jag var som död invärtes, men satt och stirrade på hans ansikte. Han vände sig bort. Jag satt och såg på hans vänstra hand, som hvilade på hans ena knä, gripande om benet med ett vidt tag. Denna fingrarnas krokiga hållning var absolut ful. Fanns det reson i, att jag skulle älska denna fula hand som om den vore det skönaste världen frambragt? Hvarför skulle jag vara så ödmjuk, som om han vore sammansatt af idel fullkomligheter? Min blick lyfte sig till hans andra hand, den som hvilade på bordet och höll pappersarken. Vid tumleden bultade pulsen så våldsamt, att jag kunde se hvarje dess slag mot huden. En sådan kraft kan det visst aldrig komma i en kvinnas blod. Jag tyckte om att sitta och se på detta; det var lif. Jag glömde, att den andra handen var ful, där den grep om benet med sitt gapande grepp; jag kunde icke slita mina ögon från denna bultande puls. Lif, verkligt lif — inga tomma hjärnspöken och inbillningsfoster — lif, lif! Låt mig lefva! Det var icke erotik, jag kände, det var afund mot denna människa, som är en man, som får kämpa för hvad han vill, som får vara fri utan att utstötas ur samhället.

Så vände han sig om, han hade läst slut. Hvilket uttryck i hans ansikte! Kallt, ogillande, ovänligt. Angesten grep om min strupe med kalla fingrar. Nu först såg jag, hvad jag gjort och hvad jag skulle mista. Hans blick trängde mig som isande kyla genom märg och ben. Jag vet icke hvad jag gjorde, jag tror att jag sträckte mina armar emot honom och ropade: — Förlåt, förlåt! Men jag minns tydligt den åtbörd af vedervilja hvarmed han lyfte sin hand, afvärjande, i det han betraktade mig som ett afskyvärdt djur. Jag var så förkrossad, att jag tyckte, jag borde försvinna genom golfvet.

Det blef en lång tystnad. Jag led så bottenlöst, att ingen klagan skulle kunnat ge mig lättnad, hans förakt var så tungt, att jag aldrig skulle kunna släpa mig fram genom lifvet därmed. Det var som om allt vore dödt och domen fälld. Sådana som jag strykas blott från listan på de lefvande, för dem finns intet medlidande, icke ens den tröstande smekning, man består en döende hund. Jag reste mig, vacklade bort till nattduksbordet och drack ett glas vatten. Jag trodde, han skulle gå och lämna mig åt straffet, det tysta fullgörandet af den fällda domen — utplånandet af en lågsinnad varelse. Men han gick icke. Han satt stilla och bara teg. Jag irrade omkring i rummet, jag kom igen och satte mig. Hvad gjorde det för nytta, att jag sökte undfly min bödel? Det fanns ingen undflykt. Som han ville, så måste det gå mig. Jag bara väntade. Jag hade icke en tanke på förbarmande, hans min var så hård. Jag gjorde intet försök att blidka honom.

Jag vet icke, om där i min hopplösa resignation låg något som rörde honom så, att han kunde tala till mig åtminstone. Men han talade. Då och då kom det några ord, fallande öfver mig som ett gissels remmar, lämnande blodiga strimmor med en brännande sveda. De kommo med långa mellantider — förebrående bittert, med något af smärta. — Om jag kunde begripa hur vidrigt och onaturligt detta föreföll honom — detta att liksom klyfva sig midt i tu och låta den ena halfvan sitta och betrakta den andra. Att ungdomar på en nitton — tjugu år gjorde så, kunde han förstå, men att jag, vid mina år — — — ! — Hvad skulle jag svara annat, än att han hade rätt; men det afväpnade honom icke. — Han hade trott mig vara en verklig människa, men jag var ju bara en kvinnoskribent, som trädde upp sina egna stämningar på nålar. — Jag satt på en stol, vridande mig som en mask under hans sarkasmer. Hela volymen af min egen dumhet låg öfver mig med en förkrossande tyngd, som jag icke förmådde afkasta. — Och hvilken smutsig insinuation: att han skulle smeka hvilken kvinna som helst, om hon blott smickrade honom ett grand! Och så vidare i oändlighet.

Till sist blef han lugnare och talade mindre ovänligt. Men så skulle han gå.

— Gå icke nu, icke nu! Jag sträckte upp mina armar och lade dem om hans hals. Jag tiggde. Jag har aldrig haft en aning om, att jag kunde bedja så, min stämma hade tonfall som jag aldrig hört. Hvad han tänkte om mig, bekymrade mig icke. Det fanns endast ett: att jag älskade honom.

Han lade sina armar omkring min nacke, han stod och såg ned i mitt ansikte, leende som endast han kan le, så strålande varmt som ett solsken. — Kära, jag *kan* icke stanna! Hur smekande var icke hans röst! — Nu skola vi ju skiljas. — Jag kommer igen i morgon. — Men jag längtar mig död. — Nej, nej, icke längta, utan vara lugn. — Jag kan icke. Han böjde sig ned och kysste mig: — Jag tror också, att det är konstnärsgryet inom er, som gör, att ni måste löpa linan ut, att er natur måste ha erfarit allt, måste dyka till botten af hvarje känsla och lida hvarje smärta!

När han gått — — — åh, den tomheten! Det var som om hvarje ljud i världen tystnat och som om det aldrig mer skulle bli lif. Men jag ville lyda honom; icke längta och icke grubbla. Sofva kunde jag dock icke.

Följande dag hade jag brådska med uppköp och packning. Sent kom jag hem, trött men i godt lynne. Vin och frukt fanns hemma. Jag ordnade mitt hår. Det slog mig, medan jag satt framför spegeln, huru olika mina ögon blifvit mot förr; där var ett djup och en fuktig glans, som spelade och glittrade, och pupillerna vidgade sig och krympte samman som om de andats ljuset.

Han kom. Han såg på mig med lysande ögon. Och han kysste mig som den mest förälskade tok, hvilket väl icke just tydde på motvilja. Men han hade visst icke glömt. Jag fick hela kaskader af elakheter öfver mig allt emellanåt. En sådan lustig människa! Han var i samma stämning hela kvällen, jag fick ömsom smekningar och ömsom förebråelser. — Ni ser så ung ut och är så vacker i kväll. Och så kysste han från kinden och upp till pannan, som om han dragit ett pärlband kring mitt ansiktes oval, inhägnat, det, tillägnat sig det. — Men så kom ondskan öfver honom igen. — Min uppfattning af honom var så kälkborgerlig och — det värsta af

allt — hela utgjutelsen tydde på en sådan halfbildning. — Åh, hvad jag pinades! — — Men nu skall ni icke vara ledsen! Det fanns i alla fall så mycket vackert bland allt det dumma! — En sådan människa! Kan man någonsin veta, om man skall vara ond eller god på honom!

Han sade, att kvinnorna tyckas bli allt tokigare efter honom ju äldre han blir. När han var helt ung brydde de sig icke stort om honom. — En man kan söka upp den kvinna, han tycker om, i den mest obemärkta vrå, men det som fängslar kvinnorna är berömmelsen. — Jag förklarade honom nu helt frimodigt, att han sagt mig alltför många elakheter; jag skulle snart bli alldeles förhärdad. — Min misstro var i alla händelser en yttring af manshat — sade han. — Jag betraktade honom som en fiende, den jag måste bekämpa. — Nej, nej! — För resten var det märkvärdigt, att en kvinna alltid måste begå en riktigt stor dumhet, innan hon kan komma på god fot med en man.

Det hade blifvit sent och vi måste tänka på att skiljas. Han lade armarna omkring mig och lutade för ett ögonblick sitt hufvud mot mitt bröst, som ett trött barn. Så satte han sig upp igen, alltjämt med armarna omkring mig, så drog han mig intill sig, så att mitt ansikte kom att hvila på hans axel, och hviskade med smekande vemod: — Ni har haft ett lif utan sol och värme, icke sant? — Jo. — Stackare! — Jag reste mig, kastade hufvudet tillbaka och såg på honom. — Ser jag ut som en stackare? — Nej, icke nu. Era ögon ha fått ett leende, som jag aldrig sett där förut. Ni kommer väl snart tillbaka till mig? Det var något af en fordran i hans ton. — Ja. — Tänk på mig lugnt, tryggt och utan feber. Han stod med ena armen löst kring min midja och lyfte med den andra handen sitt gröna glas. — Nu dricka vi på, att det aldrig mer får komma någonting sårande in mellan oss.

Vi tömde våra glas. Nu skulle det bli farväl på allvar. Vi stodo i skuggan borta vid spegeln, hans ansikte var tätt intill mitt — hans kära ansikte, som jag nu icke får se på långa, långa tider. Han hviskade upprörd: — Och så skall du göra ditt vackra namn, Elsa Finne, kändt och beundradt!

Han kysste bort mitt svar.

Och jag var ensam.

Jag lider, men jag lefver. Och det var just känslan af att icke lefva, som dref mig bort från Tibble. Alltså bör jag vara nöjd nu. Jag vill vara det. Jag måste vara det. Eljes skall min arbetskraft åter knäckas.

Nu vet jag hur det går. Men jag ångrar icke att jag for hit. Må det komma till en kris! Allt är bättre än ovissheten. Jag måste ha klarhet; känna fast mark under fötterna.

Ja, nu vet jag hur det går; men jag ångrar ingenting utom att jag skref. Efter det brefvet tror han mig nog vara till och med dummare, än han ansåg mig vara förut; därtill påflugen och efterhängsen.

Antingen kommer han då icke. Eller också kommer han, men är artigt snäsig, låter mig förstå, hur taktlös jag varit.

Hvad skall jag då göra?

Taga min Mats ur skolan. Icke tänka på I. M. som person. Låta honom återgå till det förra abstrakta, det som icke rör mig. Hugga i med arbetet, vara djärf och produktiv, skrifva efter mitt eget hufvud och icke bekymra mig om, att jag är en myra inför Odysseus.

Tappa modet? Bli förkrossad? Nix! Icke ännu. Arbetet är mig mer än I. M. Och ännu har han icke sett så djupt i mina kort, att han bestämdt kan veta, om icke möjligen Elsa Finne kan duga ändå.

Blir han borta måste jag tvinga mig att anse det, som om han vore död. Men kommer han, måste jag strax säga honom, hvarför jag skref — att jag icke ville utsätta mig för en främmande eller förvånad blick, om jag händelsevis skulle möta honom på gatan. Jag kan tillägga, att jag genast ångrade min obetänksamhet.

Få se nu! Men det vissa är, att jag under väntetiden måste arbeta. Detta 1:o för att kunna ha någon aktning för min egen viljekraft, och 2:o, *det mest tvingande skälet,* därför att min ekonomi och därmed hela min framtid skall ramla öfver ända, om jag icke nu arbetar med energi.

Jag måste genom ökadt arbete taga igen, hvad min dårskap kostar.

Han kom. Och han var icke ond. Han var god som guld och tycktes glad öfver att se mig. Jag hade stirrat på hans porträtt så, att jag glömt honom själf. Han hade blifvit så blek — så elfenbensaktigt blek. Och så var där något så vekt öfver honom, så ungt. Det var icke att bli rädd för, men att hålla af. Han var lugn och vänlig, tyckte att jag blifvit friskare. Och så såg jag glad ut. Det borde jag alltid vara; det klädde mig. Icke draga de där fula rynkorna mellan ögonbrynen. Jag såg verkligen icke ut att lida af lifsleda, mina ögon glänste som om jag vore »illuminerad».

Hans ögon voro alltjämt riktade på mig. Jag kunde icke uthärda att se in i dem. Min glädje var liksom blyg. Men på samma gång kände jag mig trygg och glad.

Så reste han sig och ställde sig bredvid mig:

— Får jag kyssa de där rynkorna?

— De äro ja så fula?

Då böjde han sig ner och kysste mig på munnen, lätt och lidelsefritt, som om vi varit två kvinnor.

Det var ett vackert bref, jag skrifvit till honom, sade han. — Ni har nog annars en naturlig benägenhet för att vara misstänksam.

— Nej, natur är det icke. Det är något, jag tillkämpat mig under de sista åren.

Det trodde han gärna. Jag brukade då min tunga som en igelkott sina taggar?

Så ungefär.

Åh, caro mio, hvad den igelkotten har ett klokt och trofast litet ansikte. Men det är där ingen som vet. Alla ha de skrämt honom. Och så har han fått gömma sin svarta lilla fysionomi.

När han skulle gå, tog han mina händer, sträckte sig fram, men blef stående stilla, som om han velat säga: — Af egen, fri vilja. Då böjde äfven jag mig fram, och våra läppar möttes. Och jag kände, hur mina skälfde under hans, medan vi tryckte hvarandras händer.

Jag är alldeles vild i kväll. Jag gjorde toalett i vanlig tid, i hopp att han skulle komma. Medan jag väntade, försökte jag arbeta; jag hade varit försummad af besök hela dagen. Jag skref, men halfva min varelse lyssnade. Åh, en sådan väntan! Och ingen kom. Till sist kunde jag icke uthärda att skrifva utan satte mig att läsa i en af hans böcker. I början läste jag mekaniskt, utan att fatta ett ord, men småningom fängslades mitt intresse. Då hörde jag plötsligt i den hopplösa tystnaden en hård knackning på en dörr. Kunde det ha varit han? Nej, omöjligt, han skulle ha ringt i stället. Men det är söndag, och alla äro ute, kanske har ingen hört hans ringning? Jag lyssnade andlöst efter en ny knackning. Men allt var dödstyst. Jag hade icke hört någon dörr öppnas till de andra rummen. Det måste alltså ha varit på entré-dörren, det knackat. Om det varit han! Om jag kunnat få se honom, ifall jag ägt sinnesnärvaro att strax springa ned och öppna! Jag kallsvettades af

ånger och förtviflan, mina pulsar bultade, det var omöjligt att läsa, allt surrade rundt i mitt hufvud. Hvarför hade jag icke sett efter hvem det var, som knackade?

Åh Gud, hvad jag led. Som om kropp och själ tärts af frätande mask och rost, som om jag smulats sönder bit för bit, lik en gammal möbel. Åh Gud, jag blir förryckt af denna monomani, jag blir vansinnig af denna längtan efter att se honom, bara se honom, mer begär jag icke.

Jag vet icke hvad jag gjorde. Jag gick på golfvet som ett sjukt djur. Det är att få arbetsförmåga, lifskraft, pengar — allting förödt, det är att gå under på, om jag icke kan bli herre öfver det.

Det enda, som lindrar, är att låta smärtan få luft — och jag utgjuter mina känslor på dessa blad, i brist på en lefvande varelse att tala till. Det är liksom drägligare nu. Men jag lider, jag lider förfärligt. Jag är så alldeles ensam. Förströelse, umgänge med andra människor skulle motverka olyckan, men denna afspärrning, detta att jag måste sitta på post och vänta kväll efter kväll, oviss om han kommer eller icke, slitas mellan hopp och fruktan minut efter minut, det undergräfver sista återstoden af min motståndskraft. Nästa gång skall jag bedja honom låta mig veta, när jag kan vänta honom, så att jag i motsatt fall kan disponera min tid på annat sätt.

Men resa hem vill jag icke. Då skulle jag åter falla in i min lifsleda. Jag vill bringa det till en kris. Antingen skall smärtan tvinga mig att afslita bandet — och då skall jag störta mig i ett brokigt och verksamt lif, för att glömma — eller också skall förhållandet stadgas till en trygg och öppen vänskap.

Jag *skall* komma under fund med, om jag blott är en försökskanin eller om han verkligen håller af mig en smula. Jag reser icke härifrån förrän jag fått klarhet. Visar det sig, att det hela icke varit annat än munväder och tidsfördrif, skall jag arbeta mig till likgiltighet, men bryta med honom vill jag icke. Jag skall då hålla af honom med det öfverseende, man har för ett stort, något narraktigt barn, hvaraf man icke får vänta sig några djupare känslor, eller ens någon vänlighet.

I morgon går jag icke på teatern, ty jag vill se om han kommer, och veta, om det var han som knackade. Men sedan vill jag icke fortsätta detta klosterlif, som gör mig vapenlös mot min längtan.

Och så får hvarken smärta eller oro hindra mig från att arbeta! I annat fall blir jag så bunden af min ekonomi, att jag icke kan skaffa mig utväg att döda denna vanvettiga beundran och tillgifvenhet.

Arbete är den ovillkorliga förutsättningen för att jag skall få stanna här. Och *klarhet* är syftet. Jag får icke resa härifrån förr än jag vet, om jag skall uppmuntra eller kväfva min böjelse för honom. Af ovisshet tycker jag att jag skulle kunna dö, men icke af olycklig kärlek. I samma minut, som hoppet dör, dör också kärleken.

Och för att få luft, för att icke kväfvas under denna våldsamma utvecklingsprocess, har jag full rätt att utgjuta mig på dess blad, att tjuta här, om det lindrar plågorna, låta pennan löpa åstad med hvar stämning och tanke. Stackars barn, du har så ondt, vi skola kela för dig den här gången. Du skall få allt hvad du vill, bara du håller dig andligen frisk. Sedan krisen är lyckligt öfverstånden, på ena eller andra sättet, skall du kunna arbeta med dubbel energi och själfständighet; och din dyrköpta erfarenhet skall nog ha sin nytta med sig för ditt arbete.

Jag känner en lisa så länge jag låter pennan löpa; det är som om friskt blod runne ur ett sår. Så fort det afstannar känns värken. Lindring måste jag ha till hvarje pris.

Jag vill icke ge tappt. Jag vill gå ut ur det här som en mer helstöpt personlighet, därför måste jag uthärda, hvad smältningsprocessen medför. Intet pjunk! Jag vet, att jag skall ha både kraft och spänstighet nog att stå profvet, om jag blott har pengar, så att jag kan känna mig fri. Länge kan det ju icke dröja, innan krisen

kommer. Och sedan vet jag, hvad jag har att göra: arbeta, söka nya människor, bita samman tänderna, quand même! Då skall den förkastade bli en författarinna af rang, då är människan knäckt och endast konstnären lefver.

Låt gå för hvilket det skall vara! Friskt mod! När du är fri och kan resa hvart du vill, lär du väl få bukt med smärtan.

Men var försiktig, kära, älskade barn, lär dig att vara älskvärdt öppen i ditt umgänge med människor, samtidigt med det du aldrig vidrör dina egna angelägenheter. Skulle du icke hålla dig för god att visa andra ditt verkliga lif.

Nu är klockan tio. Nu skall jag äta och dricka mycket öl, så att jag kan sofva. Och i morgon full frihet. Bara få tiden att gå, tills krisen kommer. Göra denna förfärliga tid så dräglig som möjligt.

Lefve friheten, själfständigheten, slutenheten!

God natt! Kamp till sista andedraget! Frisk, fri, blodfull kamp. Bort med lojhet och kälkborgarförnuft, här gäller det allt mänskligt i mig, och mänsklig klokhet blott vill jag ta' råd af. »Det brukas ...» duger icke, då kampen står om lif eller död.

Nu är det kväll igen; klockan fattas tjugo minuter i åtta. Jag har af skrock icke gjort toalett. Bara satt den ljusröda skärmen på lampan. Jag fruktar, att han icke kommer, men känner mig jämförelsevis lugn. Om han kommit, skulle jag säkert ha varit, stel och tråkig, och så vore det ingen glädje med besöket.

Jag undrar, om han blifvit trött på bekantskapen med mig nu?

Hvad jag är lugn i kväll!

Detta är goda tecken. Ja. Håller han mig icke själf kvar, så glider jag undan, om jag blott får nya omgifningar, nya människor. Jag har, som han säger, lätt för att glömma.

Nu är klockan half nio. Ännu ingen! Han kommer bestämdt icke. Kan han vara ond på mig? Eller fann han mig bara tråkig sist?

Klockan är öfver nio. Han kommer således icke. Detta är ren ovänlighet. Jag var således endast en försökskanin. Han var nyfiken på mig. Och nu tror han mig vara uttömd.

Detta är förödmjukande. Nu skulle jag vilja vara borta, när han kommer härnäst. Jag skulle vilja visa honom, att jag kan använda mina aftnar bättre än till att sitta här instängd och vänta förgäfves.

I kväll är det redan mera af sårad stolthet än af smärta. Bravo! Jag kan således ännu botas.

Jag har varit för tillmötesgående. Är han verkligen så liten, att han icke tål vid en kvinnas ödmjukhet!

Jag har lust att alltid vara ute om kvällarna, tills han en gång ber mig bli hemma. Gör han det icke, betyder det, att han helst vill bli mig kvitt. På det sättet får jag klarhet, och klarhet är allt hvad jag begär. Så får jag se att reda mig som jag kan ...

Steg!... Jag lyssnar med hjärtat i halsgropen. Men det var i andra ändan af korridoren.

Och nu är allt tyst.

Skulle jag sitta här kväll efter kväll och bara vänta!

Ivar Mörcke! Du ser ned på mig som på en myra. Kunde du då icke förstå, att det endast var min skygghet, som kom mig att se så tom ut?

Hur skall vårt nästa möte bli? Nu har jag lidit af ovissheten så, att det åter är endast nyfikenhet.

Men hvarför vara låg och falsk och elak? Har jag då icke hållit af honom, fast det räckte så kort? Skall jag icke vara en bättre människa, när jag går ifrån honom, än när vi möttes?

Sannare, mindre grof, mera kvinnlig? Resignerad och lugn.

Det är sorg att ha vägts i hans hand och bli kastad bort, men hvarför skall sorgen göra mig bitter? Kan jag icke genom att vara stor och god bäst visa honom, att jag varit värd att behålla? Ligger det icke något lågt i att icke kunna taga en sorg ur den hand man älskar?

Jag vill vara borta hvarje kväll tills hans födelsedag. Då skickar jag honom min bukett. Och så på lördag kan jag resa.

Och jag skall kunna skrifva min roman om kvinnan, som dog af att ha varit en leksak för den man, hon älskat med hela sin lidelsefulla själ. Den dikten skall bli min bikt.

Och om jag får bref, svarar jag blott: »det finnes människor, som glida undan, då ingen håller dem kvar. Jag tror, det är.trofasta naturer, fast lidandet kan bli så svårt, att de icke uthärda — — — »

Dumt att tala så mycket om den dag man icke sett!

En kris, ett afgörande, det är hvad jag måste ha. Lika godt på hvad sätt.

Jag talar i vemod nu, med tårar i mina ögon. Hade han känt mig, skulle han icke kunnat behandla mig så. Jag skulle ha tillbedt honom så ödmjukt och så trofast. Alltid. Är jag då en af dem, man finner på gatan?

Det är morgon, rummet är kallt, men brasan bullrar borta i kakelugnen. Jag är nyss klädd och har druckit mitt morgonkaffe.

Jag hade i går kväll föresatt mig, att om det fanns någon möjlighet, så skulle jag ha ro och sömn. Jag öppnade fönstret så att den kalla nattluften strömmade in och kylde ut rummet, och jag gick fram och tillbaka en hel timme, tror jag. Jag gick tills jag var så trött, att kroppen måste falla i hvila, och så lade jag mig. Jag somnade också och sof i ett enda drag tills klockan var sju. Men då började ångesten på nytt. Hade jag sårat honom? O, Gud, hvarför skall jag vara grof, hvarför skall jag vara en igelkott, hvarför skall jag ständigt stöta honom, som jag håller mer af än någon annan människa i världen?

Själsoron hade uttömt mina krafter; jag var trött som efter en genomarbetad natt.

Och nu — jag är så matt, att det går rundt för mina ögon hvar gång jag reser mig. Men jag vill hålla ut. Jag vill icke fara härifrån förr än jag återsett honom, förr än jag fått klarhet. Jag skall göra allt hvad jag kan för att uppehålla kroppskrafterna, jag skall taga in järn och vin, jag skall ingenting spara. Sedan jag stridt igenom denna kris, kan jag försjunka i stillhet och med en stark andes lugna resignation gå upp i arbetet. Nu gäller det bara att icke brytas, att vinna tid, tills denna själsfeber lagt sig. Sedan blir det att söka bota de härjningar den kan ha åstadkommit. Det måste utveckla mig, detta. Kasta mig ännu mera tillbaka på mina egna resurser. Jag hoppas att jag skall bli en bättre människa genom detta.

Jag känner i dag endast ett djupt och stilla vemod, ingen harm, ingen sårad stolthet. Han har intet förbrutit. Endast olyckliga yttre förhållanden ha gjort, att jag ingenting kunnat bli för honom.

Men jag kan bli god mot alla andra, för hans skull, jag kan bli god i mitt hjärta, så att jag känner mig värd hans tillgifvenhet, fast den aldrig kom mig till del; jag kan vara stark och sann, så att jag vet mig förtjäna hans aktning, fast han aldrig stod mig så nära, att han lärde känna hvem jag var. Jag skall bli en konstnär och med mina verk skall jag nå honom.

Det är första gången, jag hyser verklig beundran för en människa, första gången jag helt och i allt ser upp till en annan varelse. Den känsla, som härigenom väckts hos mig, vill jag taga vara på. Jag har ju år efter år, dag efter dag sökt efter detta enda: en som är större än jag, till sin inre människa. Nu då jag funnit hvad jag sökt, vill jag icke fuska bort den sorgsna glädje, jag känner; nu vill jag icke i något vara liten och lågsinnad.

Min kung, min kejsare, så stor och harmonisk som din ande nu står för mig, så stor och harmonisk skall den dyrkan vara, som jag ägnar dig. Konstverk skola vara mina böner och mina offer åt dig. Antikt lugna, plastiska konstverk med innehåll af lefvande och varmt lif.

I arbetet skall jag söka dig ännu när du icke unnar mig att se ditt ansikte.

Jag har ett enda mål: visa dig att jag var värd, hvad du aldrig gaf.

Det är ett eldprof detta, och det hotar att verka upplösande på själfva min varelses grundämnen, men när jag gått ut därur, skall det visa sig, att jag varit af den rätta, härdiga metallen, och att jag då först blifvit, hvad jag kunde bli.

Haf därför tack, älskade, för hvar smärta jag lider, ty den kommer från din hand, som jag kysser utan att du vet det. Om du vill sarga mig, skall jag icke draga mig undan och icke klaga. Jag skall rifva undan min tröja, så att du ser den nakna huden skälfva vid hjärtats slag. Men du skall icke stöta till, du skall blott leka tanklöst med knifven, till tidsfördrif. Det skall blöda en smula, men du kommer icke att ge akt på det.

Jag är dig så olik. Du skall aldrig lära dig att förstå min skygga natur. Men du skall förstå mina arbeten.

Jag fordrar nu icke längre, hvad du icke kan ge. Jag fordrar icke ditt intresse, ty du kan ej se mig annorlunda, än som vore jag fadd och tom. Jag fordrar icke, att du håller af mig, ty du tror mig grof, som min klädnad är. Jag fordrar icke, att du skall vara beständig, ty jag var aldrig annat för dig än en fattig förströelse.

Jag skall finna mig i mitt öde. Jag vill icke söka någon ersättning för dig. Ingen skulle fylla din plats. Odysseus! alla stackars snyltgäster i mitt slott kunna icke spänna din båge.

Nej, jag vill väfva en likdräkt åt vår kärlek; och väfven skall växa till ett konstverk, värdt att gömmas och beundras; men då den är färdig, vill jag dö, då är jag trött af arbetet, gammal och grå.

Min Odysseus skall komma och se huru jag väft. Jag skall då vara borta, men han skall förstå, att som han skötte bågen, förstod också Penelopeia att sköta sin lätta spole.

Jag är icke olycklig längre. Jag vill böja mitt hufvud och i stilla flit möta dagar som komma och dagar som gå. Jag är icke olycklig, men sorgen bor i mitt hjärta. Jag älskar den, ty den gafs mig af honom — min kejsare, min kung!

I lördags, sista gången han var här, frågade han mig, om jag läst detta och om jag läst det. Naturligtvis fann han mig i hög grad obildad.

Så kom han att tala om den där »tron», som spelar en så stor roll i dikten. Han finner det löjligt, att en man behöfver någon som »tror» på honom. En kvinna, som icke har annat än kärlek att utfylla lifvet med (protest från min sida) behöfver kanske vara så där förvissad om, att någon älskar henne; men en man!

Två dagar såg jag icke en skymt af honom. Men så i går.

Jag hade varit verksam. När jag gick hem från min engelska lektion, tänkte jag just, att om jag bara kommer ut bland människor och kan arbeta, så är det ingen fara.

Jag satt på en stol, ännu klädd i kappa och hatt, just i begrepp att byta om skor, då han kom smitande in utan en knackning ens.

Stor förtjusning!

— Jag var så rädd, att ni blifvit ond för något.

— Jag blir hvarken ond eller god utan skäl.

Vi togo plats, jag i min favoritställning, på tvären af en stol med händerna öfver dess ryggstöd. Han satt litet lägre än jag, och vi kunde se hvarandra rakt in i ögonen. Jag var så lugn och så glad; kände mig alldeles som ett förtroendefullt barn. Och han var så god. Vi talade om hans verk, mest om *Drömmar i purpur* och *Memento mori.* Han sade, att det fanns en sida i den senare boken, som han skrifvit direkt ur sitt hjärta. Ack, denna sida, som jag kan utantill och som är mig den härligaste, mest vemodsfulla dikt jag känner. Han tycktes glad åt att jag läst honom så uppmärksamt. Och han kysste mig länge, länge. Och jag var så lycklig att få sitta med mina händer i hans, strykande min kind emot dem. Och han lekte med mitt ena lilla öra, drog helt sakta i dess snibb. Vi äro som två bekymmerslösa barn.

Men så skulle han gå.

— Omfamna mig en gång!

Jag reste mig och sträckte armarna omkring hans hals, helt lätt, så att jag kunde se upp i hans goda, vänliga ansikte, lugnt och lidelsefritt som en kvinnas, endast med en tindrande godhet i blicken. Han lade armarna kring min midja.

— Det är så underligt att taga i er! Man är rädd att ni skall knäckas af på midten. Det är något så mjukt och så vekt.

I går morse, när Elin kom in och skulle bädda upp min säng, märkte jag, hur hon ansträngde sig att synas glad och fryntlig som vanligt. Men krafterna ville icke räcka till. Slutligen frågade jag henne, hur det var fatt. Hon brast ut i våldsam gråt. Det var något i hennes behärskade förtviflan, som gjorde henne obeskrifligt vacker.

Johansson hade varit där nere på morgonen och sagt henne, att han skulle resa till Amerika i mars.

— Det är väl för att undkomma mig, hade hon sagt.

— Ja visst är det så, hade han svarat skämtande och skrattande — att du kunde gissa så rätt!

Lefva — hvarför skall man lefva, när det är så förfärligt! Denna förtviflan låg henne som ett klippblock öfver bröstet. Hon hade knappt luft nog att gråta.

Jag talade till henne.

Åh, att vara tjänsteflicka, det är ju att knappt få anses som människa, hon får icke ha känslor som de andra. Hon är ett ingenting. Hvad betyder det, om hon lider? Hvar och en har rätt att behandla henne som han vill. Hon skall fördraga allting. Det är bara hennes skyldighet. — Åh, att bli helt vansinnig! Då känner man

åtminstone icke sitt elände.

Jag talade åter, frågade om hon icke hade någon som hon höll af och kunde förtro sig till?

Nej, systern skrattar bara och säger, att hon är dum. Hon måtte väl kunna begripa, att han icke bryr sig om henne!

Jag förstod, att det var visshet hon behöfde. Att denna slitning mellan hopp och fruktan var värre än allt annat. Om han bara ville säga rent ut i stället för att vika undan, så skulle hon väl tycka, det var bättre?

Ack, ja, ja. Men när hon frågar honom, slår han bara bort det i skämt. Alltid lika flegmatisk, godmodig och oåtkomlig. Hon kan aldrig få klarhet.

Ja, det är det, som är det otäcka, att en man aldrig anser sig skyldig att säga sanningen.

Ja, och en kvinna måste tiga och vänta. Det är ju icke tillbörligt, att hon yttrar sig och begär ett afgörande.

Nej, det är icke tillbörligt, men allt tyckes mig vara bättre än denna slitning mellan farhågor och hopp.

— Åh, jag är så utpinad, så utpinad! — Hur orättfärdigt är det icke, att den ena människan skall ha rätt att plåga den andra på det sättet.

Ja, det är orättfärdigt att lägga en på sträckbänk, när en enda dolkstöt kunde göra pinan kort.

Men mot en tjänsteflicka kan man göra hur man vill. Hon har ingen rätt att hålla sig med känslor; med henne talar man icke. — Förr gick jag som i en dröm och jag var glad däråt. Jag förstod ingenting. Nu har jag vaknat, nu ser jag. Hvarför skall man lefva, hvarför skall man lefva!

Så lugnade hon sig åter och grät sakta vid min skuldra.

Hon visste, att han just nu hade ekonomiska svårigheter och lefde i oenighet med sina föräldrar; att han var nedtyngd och orolig. Men han talade aldrig därom. Han kunde smeka henne och skämta med henne — men hon törstade efter att vara någonting mera för honom — bara som en trogen, vänlig hund. Men försökte hon tala allvar, slog han alltid bort det, gaf henne en kyss och gick.

— Och så skall jag sitta härnere och gräma mig, gräma mig. — Och veta, att all hennes tillbedjan är honom intet värd.

Knnde hon blott skaffa sig visshet om, att det skall bli slut, så vore allt bättre.

Ja visst! Det var ju ingenting annat hon begärde. Bara ett slut på denna outhärdliga tortyr, som redan räckt ett halft år. Finge hon blott denna visshet, som hon förgäfves tiggde, skulle hon bli lugn. Men aldrig, aldrig mer skulle hon kunna bli loj och tanklös, som förr. Hela lifvet hade fått ett annat utseende. — Men jag vet, jag skulle sträfva efter att bli god. Och jag skulle bära det! Bara icke detta, icke detta!

Stackare! Men nu skulle hon försöka att hålla modet uppe en liten tid. Det måste ju komma ett afgörande, och efteråt skulle det ju alltid bli bättre än nu.

O, ja; om hon endast finge en smula ro, så att hon kunde arbeta med sig själf, tvinga sig själf och komma öfver det. Men en tjänsteflicka finge aldrig tänka på sig själf, hon skulle vara glad mot alla, det har enhvar rätt att fordra af henne. — Åh, man blir så trött af det — så trött.

Hon lade handen öfver hjässan i det ansiktet vändes uppåt; och ögonen glänste fulla af tårar.

I går, när Ivar Mörcke kom, talade jag om det för honom.

— Är hon verkligen *förälskad?* utropade han, som om detta vore det orimligaste, man tänka kunde.

— Ja.

— Vill hon gifta sig med honom?

— Förmodligen!

— Alltid vilja de giftas! — Kunde hon icke vara glad och — — Ja, hon måtte kunna få älskog tillräckligt, hon med sitt utseende. Men hon är väl så van vid det, alla vilja väl omfamna henne?

— Troligen. Och hon har väl hunnit bli led på det.

Han log, som när man hör ett barn ha ett godt infall.

— Ja, hon är tjugusju år, så nog har hon haft tid att bli utledsen på det.

Vi hade kommit in på det kapitlet därigenom att han, just som han satt bredvid divanen, där jag låg, helt skälmaktigt sagt:

— Jag kunde ha lust — — — Jag kunde nästan ha lust att bli förälskad — han gjorde en liten konstpaus, för att se hvad jag trodde han skulle säga — att bli förälskad i er Elin. Jag såg honom helt gladt in i ansiktet, ty det bekymrade mig icke, hvad han skulle säga.

— Det undrar jag icke på! svarade jag uppriktigt och log. — —

För resten var min diktare riktigt rar i går, fast det börjar då bli så vanligt, att det icke längre behöfver upptecknas, och jag ämnar icke heller göra det. Men han har nästan alltid något nytt litet påhitt, och det är märkvärdigt så vackra rörelser han har och hur allting kläder honom. Aldrig någonting ofint eller rått, aldrig så, att man behöfver draga sig tillbaka med en känsla af obehag.

I går, när jag låg på divanen — nej, jag måste först tala om, att han ville, jag skulle ligga, emedan jag hade så ondt i hufvudet — Nå, medan jag nu halflåg så där och språkade, med min hand mycket trovärdigt och rart i hans, så sade han plötsligt: — Ge mig litet plats! Och så satte han sig på divanen, tätt intill mig. — Men hans sätt att säga det, med denna lågmälda röst, som är så vacker; och hans sätt att taga den plats, jag lämnade åt honom, nära intill mig, men icke framfusigt eller tvärsäkert, utan med en viss tillbakadragenhet, gör honom oemotståndlig.

— Nu måste jag säga er farväl, sade han, då han satt sig, och så såg han på mig med sina tindrande ögon, som jag håller så af. Och Elsa låg och var lycklig och trygg. Och han böjde sig ned och kysste henne lika lugnt och hjärtevänligt som en kär broder.

Hur enkelt och naturligt det utvecklar sig nu! Till hvad det nu skall bli: en drifhusaktig bekantskap med en stor man eller en vänskap för lifvet. Jag bryr mig icke om hvilketdera. Jag bryr mig om ingenting. Jag håller af honom, jag känner så lugnt och blidt som aldrig förr, jag har icke en oren tanke, icke en enda grof eller okysk förnimmelse. Jag dyrkar honom som ett öfverlägset väsende, och han är mig kär som en god och ädel människa. Jag fruktar ingenting. Jag känner den tryggaste, varmaste tillit.

Att han blir likgiltig emot mig, är jag beredd på. Hvad mera? Jag skall vara honom tacksam för hvarje stund af lycka och han skall vara mitt vackraste minne.

Han skall vara det såll, genom hvilket alla mina lumpenheter och småfel skola rensas bort. När han kastar mig undan, skall det vara fulllödig kärna alltigenom.

Sista kvällen han var här, sade han:

— För mig finns det endast två slags människor.

Jag såg förväntansfullt på honom.

— De som samla sig omkring någonting och de som lefva på måfå.

— Jag lefver icke på måfå.

— Därför är jag lugn för er. Men alla mina fruntimmersbekanta här sakna alldeles — jag vill icke säga ett arbete eller en sträfvan, det låter alltför storartadt — nej, de sakna till och med en sysselsättning. Deras kärlekshistorietter upptaga dem därför i en alldeles oproportionerlig grad, de lefva icke för annat, de gå alldeles upp i sitt fladder.

Jag blef så glad öfver, att han sade detta så allvarsamt och ärligt. Det har ibland låtit på honom, som om han ansåge kvinnorna ha kommit till världen endast för att spela med i männens kärlekshistorietter.

Jag arbetar icke just nu, men jag grämer mig icke öfver min overksamhet. Jag utvecklas. Jag känner, hur mina möjligheter tillväxa, liksom Promethei lefver. När jag åter begrafver mig i Tibble, blir det ro nog.

Hvar dag hafver sin omsorg. När man har tråkigt, är man glad att arbeta, och tråkigt får jag tillräckligt, när kassan tvingar mig hem, så med den saken har det ingen fara.

Hufvudsaken är, att jag får äta mig mätt på den här staden, så att ingen oresonlig längtan sedan kan komma och förtära mig.

Hvad ha vi nu egentligen att säga hvarandra vidare, han och jag? Jag har fått allt hvad jag begärde, ja tiotusen gånger mera än jag någonsin kunnat hoppas eller fordra af lifvet.

Men jag vill icke resa förr än jag känner mig riktigt försäkrad gent emot hvarje återfall af längtan. Han kan gärna få slappa af, jag stannar ändå och sköter mig själf — gör mig förtrolig med tanken på, att dessa sommardagar midt i vintern ha berott på ett under, att de således icke kunna väntas hvarken fortfara eller återkomma. Jag förstår bäst själf, hur jag efter min natur skall kunna läka mina sår; läkedomen har jag inom mig själf, liksom hunden har den i sin tunga.

Det enda som behöfs, är *tid* att låta behandlingen verka, och tid har jag ju. Hvad betyder förlusten af något penningar i jämförelse med återvinnandet af hela ens sinneslugn.

Jag stannar således. Icke för att njuta af hans sällskap utan för att få nog af det, för att bli botad.

Det är ett tämligen originellt motiv, som min gode diktare visst icke kan gissa sig till!

Jag önskar icke, att han skall tröttna på mig, jag endast väntar att han skall göra det, och jag emotser det med större sinnesro, än han anar — större än jag själf kunde ana för en månad sedan.

Det skall bli intressant att se, hur jag består profvet, när det kommer.

Jo, han kom på sin vanliga tid, klädd i frack, nykammad och med pärlknappar i skjortbröstet. Klar i ansiktet för buketten, älskvärd och fin. Hvad han sade? Ja, nästan ingenting, ty — — —

Nåja — det blef en parentes, en lång, lång parentes, med hufvudet mot hans axel, viljelöst, bekymmerslöst, öfvergifvet. Det var att mista andan under, det är nästan mer än mänskligt att bibehålla sinnesjämvikten, men Elsa är en väl brandförsäkrad skuta, hon kände blott den svagaste lilla gnista — nästan endast välbehaget att vara afhållen.

Hon såg visst ovanligt bra ut i kväll!

Han hade knappt tanke för annat. Det blef endast stänkrepliker.

— Ni är vacker, ni är riktigt vacker! (Han satt och såg på mig, jag satt med nacken lutad mot väggen.) Man kan knappt känna igen mig. Mina ögon ha fått ett leende, och — ja, nu visste han! — de drag, som lidande och sjukdom ristat kring min mun, voro tillbakaträngda; man märkte dem icke. Och så kanske det var ljuset.

— Ja, det är ljuset! svarade jag mycket lugnt.

Ju längre han såg på mig, dess ifrigare blef han. Han tyckte, att jag brytt mig mindre om honom de sista dagarna än förut.

(Det är ju för resten sant! Men hur har han kunnat märka det? Saken är, att ju varmare hans känslor bli, dess svalare bli mina.)

— Hur kan ni tro det? Jag lade mina händer omkring hans nacke.

— Jag blir så rädd, hvar gång ni lägger armen omkring mig, att någon skall öppna dörren — — det är just vid den tiden, då man brukar buda er till te — — och *det* böra vi då väl icke utsätta oss för?

Jag blef harmsen både på honom och på mig själf. En dylik varning hade jag — kvinnan — utsatt mig för. Jag blef kall, men jag ville icke visa det; då skulle han ha gissat sig till orsaken.

Min liknöjdhet eggade honom visst ännu mera; han såg angelägnare ut än någonsin, jag var mycket reserverad.

— När vi nu bara ha dessa minuter kvar, så sätt er någonstans, där jag vågar kyssa er!

— Nej. En åtbörd åt dörren.

— Är ni rädd?

En nick.

— Kom hit! Här kan ingen se oss! Han sprang bort på andra sidan dörren.

Jag satt kvar på min plats och betraktade hans manöver. Han såg mycket rar och öfvertalande ut, men jag var orubblig.

Då kom han igen. Det var alldeles icke hans mening att ge tappt.

Vi talade hit och dit. Han sade bland annat:

— Det ligger en otrolig lumpenhet på bottnen af hvar människas natur. Bevisar man någon en välgärning, får man alltid hat till tack.

Han skulle nog akta sig för att göra mig något godt, så kunde han kanske få behålla mig. (Med hvilket fint leende han sade denna läckra artighet!)

Hennes nåd var icke okänslig därför, hon smög sig in till honom och han drog henne in till sig med mjuka, starka armar, som icke alls hade någon hänsyn för porslinet. Han ville kyssa henne, men hon vände icke ansiktet till, bara sidan, han kysste kinden och halsen och kastade sig sedan med ett slags glupskhet öfver det högra lilla örat, som verkligen till fullo förtjänar den hyllning det fick.

Så budades det till te.

En triumferande blick. Vi hade stått helt sedesamt, och nu visste vi oss fria.

Skillnaden mellan mig och andra kvinnor — sade han — är att jag har ett arbete.

— Men ni är ju också knappast kvinna!

— Är *jag* icke?

— Tag då icke allting så högpatetiskt!

Jag log bara. Om han visste!

— I morgon kan jag icke komma, men kanske i öfvermorgon.

En sista liten lätt parentes och vi skildes.

Nånå. Om icke skalden håller på att bli förälskad i gamla Elsa, så begriper jag ingenting af hela saken. En kärlekshistoria tar i allmänhet en ända med förskräckelse; det var egentligen en lugn tillgifvenhet jag ville ha. Men — — Ja, jag kan inte hjälpa det, så fort han visar sig från den erotiska sidan blir jag kall, beräknande och experimentlysten. Jag blir en kokett, som just på kif mot sina år och sin fulhet vill se honom bli kär — vill vända om rollerna och spela den, som i början var hans. Åh, jag har väl lidande tillräckligt att taga revanche för.

Men det var i alla fall icke hans skuld att jag led. Lika mycket. Om han icke har makt att krossa mitt hjärta, har han nog krossat andra kvinnors. Det finns ingenting att göra sig samvete öfver, *om han icke håller af mig*, och skulle så vara — — åh, nej, nej! Inga sentimentala dumheter! Tvinga fram mickel. Nu bör du kunna riskera att vara »isjungfru», nu tycks han ha fått den rätta temperaturen. Och blir han ond; än sen! Det har han ingen rätt till, om jag icke säger några orättvisa och elaka saker. Att kyssa honom har jag aldrig förbundit mig till. Det blir hans sak att söka öfvervinna min likgiltighet. Det är härligt att vara afhållen, men det där andra — parenteserna — bryr jag mig, sanningen att säga, icke mycket om.

Gud ske lof att jag har så kallt blod!

Han sade i kväll, att han var utledsen på hufvudstaden. Den är en gåta, som han löst. Ja, lösta gåtor intressera icke längre. Vi skola se till, att nöten icke blir för lätt att knäcka.

Klockan är tjugo minuter öfver nio. Alltså kommer han icke i kväll. Och det just efter det, jag varit det mest medgörliga, jag någonsin varit, och han det mest ifriga — — — Hum. Det är en lärdom.

I dag har jag fått löfte om fribiljetter, nu kan jag gå på teatrarna utan kostnad, nu kan jag skaffa honom en lång näsa så ofta jag vill.

Jag hade väntat honom så säkert i kväll. Jag hade gjort den allra omsorgsfullaste toalett, jag tar mig ännu bättre ut än förra gången, han var här. Och så kommer han icke! Det harmar mig.

Det är sårad stolthet mera än något annat. Det är tråkigt att sitta mol ensam, men honom saknar jag icke

särskildt. Jag har icke längtat efter hans smekningar; när de äro tomma och endast gälla kvinnan, bryr jag mig icke om dem. Jag ville komma honom nära som både människa och kvinna. Jag bryr mig icke om att bli smekt för en kort tid och sedan kastad undan. Tack! Då skall jag hellre med min stora, starka hand skjuta honom undan och säga: — Gå, min herre, ni är ingenting för mig. Jag hör icke till de kvinnor, som låta leda sig efter en triumfvagn!

Det är tomt i kväll. Jag kunde ha varit på teatern. Han har låtit mig sitta här ensam och vänta förgäfves. Det reser sig till uppror inom mig. Jag beundrar honom i hans diktning, men som människa vill jag icke ödmjuka mig för honom. Kampen mellan oss har varit hård, och det fanns ett ögonblick, då jag vred mig i sanden med hans knä pressadt mot mitt bröst, men han begagnade icke tillfället, han har låtit mig få rådrum, och jag har rest mig. Nu är utgången åter oviss.

Nu, Ivar Mörcke, har ni förlorat lika mycket, som ni vunnit, och jag ämnar icke lämna kampplatsen förr än striden är afgjord. Ni eller jag!

Eller också en försoning, en trygg, öppen sammanslutning. Vänskap — tillgifvenhet — och framför allt förtroende.

Jag vill icke spela komedi och visa mig vänligare, än mina känslor. Jag vill icke af fruktan för ovänlighet underkasta mig smekningar, som äro mig hart när obehagliga.

Vinn mig, om du kan! Vinn mig, om du anser det mödan värdt! Inga konventionella hinder ligga dig i vägen. Och om du är den kvinnotjusare, du tror dig vara, bör det bli dig lätt att draga till dig en kvinna, som formligen längtar efter att få älska och bli älskad.

Det tjänar till ingenting, att han kommer med ursäkter för sitt uteblifvande. Han hade alltid kunnat få tid att skicka mig ett kort. Sådant fick han alltid tid med förut.

Akta dig nu, så att icke febern griper dig igen. När ovissheten kommer med i spelet, blir faran större. Se till, att du kan behålla ditt öfvertag — att *du* ej söker vinna honom. Vill han ej vinna dig och sätta in någon kraft på att göra det, så gå din väg. Din nyfikenhet är tillfredsställd. Du vet hur det känns att vara föremål för hans lidelsefulla kyssar, du vet, att också den finaste smekning icke är så mycket värd, som den tillgifvenhet, hvilken ger af sitt inre lif och icke tänker endast på könet utan på själfva människan.

Jag skulle älska Ivar Mörcke, jag skulle älska honom med allt hvad jag äger af kropp och själ, *om* det vore honom något värdt. *Om* han vore mindre kvinnofångare och mera en enkel och sann karaktär. Hans fåfänga *är* en smula löjlig, det kan icke hjälpas.

Jag ångrar ingenting, absolut ingenting. Men hvarför skulle jag af hänsynsfullhet väja undan för att säga honom, hur kall jag blifvit? Det blir mannens sak att öfvervinna kvinnans motvilja, men hon har ingen skyldighet att söka maskera den. Hvad skulle det vara för blödighet. Männen taga, minsann, aldrig någon hänsyn till oss, när de ledsnat.

Jag känner redan motvilja för Ivar Mörcke. Det är med vämjelse jag tänker på dessa tomma smekningar. Det är vidrigt att så där utminutera sin känsla åt en kvinna, som ingenting är för honom, och som han därför icke gör minsta ansträngning att hålla kvar.

Med mig är det en annan sak. När jag sluter mig in till honom, är det alltid i det hoppet, att hans ömhetsbetygelser skola innehålla ett grand af verklig, äkta, trofast tillgifvenhet, och för detta grand skulle jag gärna ge hela min uppmagasinerade kärlek, för alltid, för så länge jag lefver, som hans vän, hans kvinnliga vapendragare, hans tjänande ande. När jag tror på detta grand, som han ännu har kvar att gifva åt

en kvinna, är jag etiskt berättigad att ägna honom alla de ömmaste känslor, som kunna gömmas i min varelse, ty *min* afsikt är att gifva på allvar och att aldrig taga tillbaka.

Men då jag tviflar till och med på detta grand, kastas jag in i experimentlust och kall beräkning.

Och nu tviflar jag.

Af smekningar (kroppens och de yttre åtbördernas kärlekstecken) har jag redan fått så många, att jag är mätt. Ja, sista gången drog han försorg om, att jag fick äta mig mätt ända till leda. Det är ett älskande hjärtas varma, innerliga kärlekstecken jag längtar efter — känslan af ömsesidigt förstående, ömsesidig trofasthet.

Nu må krisen komma, om den vill. Jag skall icke blinka. Nu må brytningen ske, om den måste ske. På den inslagna vägen ha vi ingenting mera att vinna af hvarandra. Vi ha gifvit och tagit kyssar och omfamningar. Och de ha nästan dödat både min längtan och min beundran. Hvarför skulle jag af fruktan för hans vrede eller af fruktan att såra hans fåfänga söka dölja detta faktum? Det skrifna ordet kan missförstås (jag har erfarenhet däraf!), men de ord som växlas i korta satser, öga mot öga, dem kan man förklara, om den andre vill ha dem förklarade, och tonfallet gör att meningen lättare blir klar.

Jag vill icke med berådt mod såra, och jag vill försöka, att på intet sätt vara ovänlig eller grof, men jag vill undanbedja mig hans kyssar och omfamningar, tills han kan tvinga mig att hålla af sig med samma tillit som förr.

Jag vet icke själf, hvad det är, som småningom framkallat detta stämningsomslag. Det märkvärdiga är, att han kände det innan jag själf ens anade det. — Jag har en känsla af, att ni tycker mindre om mig de sista dagarna! sade han.

Det var en underlig skarpsinnighet eller instinkt.

Jag var vänligare och smeksammare mot honom då än förut, men jag hade svårt för att låta mina ögon möta hans. Det var alltid, som om det ville komma något kallt i dem, och som om de, för att dölja det, måste vika åt sidan.

Och nu — medan jag skrifver — nu känner jag nästan smärta, liksom en samvetsförebråelse öfver denna kallsinnighet eller motvilja. Det tyckes mig som vore jag en dålig människa, därför att jag icke kan vara varm och älska utan misstro. Men jag kan icke.

Jag rår icke för det. Jag skrifver med tårar i ögonen. Det gör mig så ondt, att jag skall vara så onaturligt hård på samma gång jag är så ohjälpligt vek. Det gör, att jag måste lida själf och komma andra att lida. Men det enda, som kan sammansmälta dessa så stridiga element är *tro.* Och jag har ingen tro på Ivar Mörcke. Gent emot kvinnor har han intet samvete.

Och trots allt håller jag så mycket af honom. Hvarför skall han ha denna narraktiga kurtisörsfåfänga? Det är något löjligt, att en stor man springer omkring och berättar, hur en vacker dam »sett lidelsefullt» på honom och hur fröken A. stämt möte med honom i förstugan och sagt honom några ord af passionerad beundran.

Det är lågt, allt detta. Den afmattning, som förut fanns i min känsla, har nu fått en tillsats af leda. — Han är mig nästan vidrig.

Och dock håller jag af honom, trots allt. Han är icke elak. Han är ett stort, bortskämdt och därför en smula äckligt barn, som genom ett onaturligt öfverflöd på dockor lärt sig olater och högfärd och som rifver sönder sina leksaker i stället för att ha dem till nöje.

Jag skall tala sanning till detta vanartade barn. Ack, att jag kunde göra det så mildt, som jag har hjärta att vara god mot honom. Jag kan få säga honom det med tårar i ögonen, jag kan få kyssa hans händer, jag kan få bemöda mig att göra det så litet groft som möjligt, men säga det måste jag.

Och blir han då ond på mig, så låt gå. Då är han icke värd, att jag bryr mig om honom.

Aldrig, aldrig vill jag tala illa om honom. Men jag kan icke göra våld på detta, som reser sig inom mig mot hans intetsägande, fadda, utvattnade smekningar. Jag kan icke låta bli att tänka på, hur han smekt många andra kvinnor före mig och på samma sätt — hur gammalt och utnött allt detta är. Det äcklar mig att tänka på det. Må han vara än så mycket ett snille, det ligger dock något lågt i att så där kunna ge sig åt första bästa kvinna, som ser litet bättre ut än Hin Håles mamma.

Jag ser icke stort bättre ut. Han vet det; men bara för det lampskenet kan ge mig som ett skimmer af ungdom, är han färdig. Hu!

Det är icke dygdig harm som dikterar detta känsloutbrott, icke heller svartsjuka, ty det är icke tanken på de kvinnor, han verkligen älskat, som upprör mig; det är tanken på alla de andra, som han gett ett grand af sig själf bara för att få samlingen ökad.

Om jag blott kunde finna ord för min egen stämning, när det kommer till stycket!

Jag vill försöka. Ack, jag skulle ha lust att be till den Gud, jag icke tror på, om det blott kunde hjälpa mig till att vara god och sann. Att i hvarje ord vara enkelt naturlig, så att han måtte tro på mig, så att han icke måtte bli ond, så att han måtte höra på mig och tänka på hvad jag säger. Jag önskar så innerligt, att vi måtte bli vänner. Men detta halfva, falska erotikförhållande kan ej få fortfara. Må han vara förälskad i mig eller blott låtsa vara det, men jag vill icke, att han ur mina smekningar skall tro sig dricka en känsla, som för länge sedan upphört att vara till — annat än latent åtminstone.

I morgon se vi hvarandra icke, ty jag går på teatern. Spela de något bra, går jag i öfvermorgon också. Förklaringen till min bortovaro kan han få när och hur han behagar. Ingenting annat hindrar mig från att resa hem, än fruktan för att han kan skrifva något, som skulle kunna förorsaka mig ett recidiv.

I alla händelser skall jag se till, att jag kan arbeta eller åtminstone vara lugn.

Nu är jag sömnig. Och jag tror, att jag kan sofva. God natt!

Hur löjligt att taga af all stassen, som han icke sett!

Puh, nej! Att försaka är visst icke rätta vägen till likgiltighet. Sist var jag bara på trots ett beläte, som han icke fick ringaste lifstecken ur, hur mycket han än försökte. Och i dag längtar jag så, att jag kan bli tokig; längtar efter hans vänlighet, som jag stötte tillbaka i förrgår. Och jag längtade hela dagen i går, kunde ingenting göra annat än bara längta — ja, jag har icke varit riktigt lugn allt sedan vi skildes med det kyliga handslaget.

Så känns det efter det man spelat kall!

Efter den kvällen, då jag icke höll emot, längtade jag icke det ringaste utan kunde helt gladt gå på teatern, fast jag visste, han skulle komma.

Jag är i den grufligaste ängslan, att han icke skall komma i kväll. Jag är nu halft sjuk af det. Och det var jag också i går.

Åh, om jag bara finge återse honom en enda gång, varm som förr! Jag är så rädd att ha fördärfvat någonting

med mitt träbilds-experiment. Om han tar mig på orden och låter mig sköta mig själf! Åh, herre Gud, om han aldrig, aldrig mer — — —! Nej, nej, nej! Det må gå hur det vill, men det experimentet upprepar jag icke. Jag vill icke spela komedi. Det är dåligt och lågt. Jag vill vara sann och naturlig, så får han tröttna när han vill; jag skall icke söka hålla honom kvar med konstlade medel. Jag vill låta honom gå, när han är led åt mig, jag skall icke lyfta ett finger för att hålla honom kvar, jag skall icke bli bitter, icke svika, hämnas, förråda. Han skall vara mitt vackraste minne; tiden skall läka såret, han slog, och arbete utfylla tomheten.

Är jag icke stark nog och stor nog att våga vara god och sann?

Älskade — som människa är du så mycket mindre än jag, men som diktare så mycket mer. Jag beundrar dig för din andes höga flykt, för det stora och starka i dina tankar, för det färgrika i dina målningar och för denna härliga stil, som jag förstår bättre än någon annan. Jag förstår också dig själf. Jag förstår till och med dina svagheter. Jag vill hålla af dig sådan du är, visa det så länge jag får, och sedan draga mig tillbaka med något af en moders känsla för det barn, hon icke vill belasta med efterhängsen ömhet, men som hon i sitt hjärta alltid följer med kärlek, där det går sin egen väg.

Skulle jag bli bitter, när han öfvergifver mig! Jag som har hans lifsgärning, hans diktning att tacka för så mycket.

All komedi är småsinne eller själf försvar. Jag är icke småsint och jag vill icke försvara mig mot honom. Höjer han handen för att stöta till, skall jag icke klaga.

Älskade — gif mitt lif en smula sol, att jag må bli god och varm; drag sedan bort hvart du vill. Jag skall sakna dig, men aldrig hata dig.

Ty jag skall icke gifva dig sådana vapen i händer, att jag behöfver frukta dig. Jag skall aldrig inför dig eller andra behöfva hölja mitt ansikte i blygsel.

Jag räknar timmarna tills jag får se dig. Ack, det dröjer kanske länge, länge ännu. Spelet är så ojämnt mellan oss. Jag ger med en sluten naturs hela samlade styrka — — — och du — — — !

Men jag vill vara sann. Så komme hvad komma skall. —

Hvarför så patetisk? Hvarför söka framtvinga en djupare känsla, som han icke kan ge?

Han är fåfäng. Och i sin kurtissjuka är han en smula narraktig. Därför kan det mellan oss två aldrig bli något genomgripande, något som går riktigt på djupet. Än sedan! Trots allt detta finns ingen som kan göra honom rangen stridig. Jag kan ge helt och stort, fast han ger litet och deladt — hå, nej, jag *kan* det icke, men jag skulle kunna det, om han vore mindre fruntimmersjägare och en mera helskuren människa. Men kan man icke glädja sig åt en paradisfågel, om man också vet, att den är ett befjädradt skelett. Jag vill ha lof att leka helt oskyldigt, som ett bekymmerslöst barn med en annan lättsinnig barnunge. Jag har något att taga min skada igen för. Jag vill ge mig riktigt fri. Jag vill känna, hvad lycka det kan ligga däri.

Mina läppar lysa röda emot mig, och mina ögon glänsa, när jag ser i en spegel. Det är eftersommar, och han säger, att jag är vacker. Det är eftersommar nu, och solen kan bryta fram mellan moln. Vid en sådan frambrytande stråle kan det bli en underbar färgglans i naturen. Hvarför icke ställa till en festdag innan arbetsveckan inträder! Eller skall jag kanske afstå från festen endast därför, att den icke kan räcka hela veckan ut?

Sjung och var glad! Och gå sedan med sång till ditt arbete.

Det närmar sig upplösningen. Den blir skilsmässa, resignation, ensamhet.

Han har nyss varit här. Och han var svalare, än han någonsin varit, sedan vi kommo hvarandra närmare. Och han var missnöjd med mig. Jag hade varit oförsiktig. Jag hade följt honom ut i korridoren. Det var »icke diplomatiskt».

Jag var bara ett litet tidsfördrif, och han är redan trött.

Än sedan. Skall jag vara ledsen för det? Jag ångrar ingenting.

Jag lider nu. Jag lider så, att det känns, som skulle kropp och själ slitas i sär. Men det skall gå öfver. Och detta eldprof skall ha gjort mig starkare i mitt arbete. Lifvet för min egen räkning skall vara mig ännu likgiltigare än förr. Det skall komma en stor, harmonisk ro öfver mitt sinne, sedan kampen är slut.

Det är som kände jag redan nu dess annalkande; det är som om smärtan hölle på att gå öfver i dyningar.

Lugn och utan konstgrepp, utan försök att hålla honom kvar, vill jag taga emot hans sista, bortdöende välvilja. Och sedan vill jag gå. Tyst, med nedböjdt hufvud, utan klagan och utan bitterhet.

Mitt arbete, dig viger jag mig. Och dig, lugna, storslagna ro.

Nu vill jag berätta.

I onsdags kom Ivar Mörcke upp en stund på förmiddagen. Jag hade varit på teatern föregående kväll, då han sökt mig.

Han var klädd i frack, och han hade under öfverrocken den mjuka, hvita yllehalsduk, som jag lärt mig känna så väl.

Jag kastade ett papper på elden just som han kom. Taktlöshet! — Ni behöfver ingenting bränna för min skull; jag skall icke se efter, hvad ni har på skrifbordet.

Jag försäkrade, att det icke var för hans skull, men han trodde mig naturligtvis icke.

— Hvilken ovanlig tid ni kommer på!

Ja, han var bjuden på middag, men eftersom han icke träffat mig i går, hade han velat titta upp ett ögonblick. — När får jag då se er härnäst?

Torsdag var han bortbjuden. Fredag var han också bortbjuden.

— Jaså. Då går jag på teatern i kväll, i morgon och i öfvermorgon.

— Kan det vara något nöje?

— Alltid bättre än att sitta ensam hemma.

Men hvad det där röda klädde mig!

Prat!

Ja, icke menade han just, att tyget var vackert, men — ja — (parentesen sade resten).

Och så satte vi oss. Jag skulle ju vara den kallsinniga. Det var så länge sedan jag sett honom, och detta just efter den kvällen med hufvudet mot hans axel.

Han satt och såg på mig vid dagsljuset, med vänliga grå örnögon.

— Ni är förtjusande.

Han sade det så smekande och vackert. Och så sträckte han sig fram och såg så rar ut som ett snällt barn. Men jag drog mig tillbaka.

— Är ni nu rädd för mig igen?

— Nej, men jag känner mig en smula främmande.

Hur hans ansikte förändrades med ens! Detta kära ansikte, skiftande och rörligt som en vattenspegel. Det mulnade, blef liksom sorgset, och han drog sig sårad tillbaka.

Han hade nyss börjat berätta en historia om en narraktig gammal öfverliggare. Han hade börjat den gladt och bekymmerslöst — så kom det omotiverade afbrottet, och hans ansikte växlade uttryck.

— Är ni trött på mig nu, eller hvad är det?

— Jag vet icke själf hvad det är.

— Nå! sade han kort, liksom resigneradt, och så fortsatte han med historien om den gamle öfverliggaren, som så gärna höll tal, och som trodde, att alla damer voro förälskade i honom.

— Hvarför berättade jag egentligen det där? utbrast han plötsligt, uppvaknande ur sin tankspriddhet. Min hastigt påkomna kyla tycktes ha sysselsatt honom.

Emellertid berättade han vidare, i trött ton, liksom på dagsverke.

Som helt ung student hade Ivar Mörcke beundrat den gamle öfverliggaren. Denna imponerande företeelse brukade skryta med sin lycka hos könet och hade en gång tagit Ivar Mörcke med sig upp på sitt rum och visat honom en del broderier och dylikt skräp, som han fått af sina beundrarinnor.

Ivar Mörcke tog just vid den tiden lektioner i franska af en pensionerad öfverste, som tillbringat en stor del af sitt lif på resor i främmande land. Denne gamle herre hade varit en stor damernas gunstling, men han var en fint bildad man och skröt aldrig med sina framgångar. En dag berättade Ivar Mörcke honom — under den franska konversationstimmen — om sin präktige vän, den gamle öfverliggaren, som berömde sig af, att alla kvinnor blefvo betagna i honom.

— Du kan hälsa den herrn från mig, att han är en stor narr! sade öfversten.

Ivar Mörcke såg häpen på sin läromästare, och denne fortsatte i undervisande ton: — Om en dam ger dig ett eller annat ynnestbevis, så skall du icke skvallra om det för kreti och pleti. Du skall behålla det för dig själf! Blott i ensamma stunder kan man taga fram minnet och glädjas däråt.

— Det lät så lustigt, tillade Ivar Mörcke. — Den gamle Don Juan undervisade mig i ämnet, alldeles som om jag varit en skolpojke!

Så reste vi oss.

— Har jag sårat er på något sätt?

— Nej.

— I så fall skall ni säga mig det öppet.

— Ja. Men ni har icke sårat mig.

Han såg på mig så där väntande, men jag gjorde intet närmande.

— Ni kan icke?

En skakning på hufvudet.

Han utstötte ett hastigt och otåligt: — Nå!, som menade han: »Låt bli då!»

— Nu kommer jag icke på två dagar.

— Ja, icke lär det bli bättre af det!

Han log så att hela ansiktet klarnade.

— Blir det icke bättre af, att jag är borta?

— Nej.

Vi måste le båda.

— Nå, adjö i alla fall.

Ett handslag, och han gick.

Nästa gång han kom var Knut Herman hos mig. Jag tyckte, att jag icke sett Ivar Mörcke sedan en evighet tillbaka. Jag var nervös och förtviflad öfver att icke få träffa honom på tu man hand. Jag hade föresatt mig att vara sann och naturlig, att försöka tala helt enkelt och okonstladt, med ett ord, att vara mig själf och icke blygas däröfver.

Detta mitt hjältemodiga beslut hade jag till yttermera visso antecknat. Det såg ut så här:

Jag vill vara vänlig och mjuk som en kattunge. Smyga mig in i hans välvilja, om jag kan. Vara lätt och fin i mitt sätt, slå mig lös, men med takt och måtta. Det finns kvinnor med varma ögon, i hvilka det glänser fram en glimt ibland, när skalkaktigheten blickar dem till mötes.

Måtte jag blott få se honom en enda gång till!

Jag skall vara språksam. Det är ju naturligt i en sådan förtrolighet. Hvarför skall jag låta göra mig till trä af lutter anspråkslöshet? Mina smekningar ha mera innehåll än hans och äro mera värda än hans.

Jag är icke hans gäldenär. Jag ger full valuta för hvad jag får.

— — — — — — — — — — — — — — —

Jag var utom mig, när han gick utan att vi fått ett enda ögonblick för oss själfva. Jag följde honom till trappan och frågade *sotto voce*, när jag kunde vänta att få se honom igen.

— I öfvermorgon.

Min förtviflan när jag kom in! Lampan tycktes ha mist sitt sken. Knut Herman stod ensam i detta rum, som nu tycktes mig naket som ett fängelses väggar, ödsligt som en lifdömds tankar.

— Hvad han var nervös! anmärkte Knut Herman, som just därför icke fått tillfälle att gå.

Så kunde jag icke förställa mig längre: — Åh, herre Gud, jag hade velat tala med Ivar Mörcke.

— Hvarför sade du det icke rent ut, innan det var för sent!

Knut Hermans ånger öfver att icke ha lämnat oss ensamma var helt rörande. Jag håller af Knut Herman. Han är en människa.

Men jag var utom mig. Mitt hjärta kunde sprängas af längtan. »I öfvermorgon!» Insåg han då icke, att det var en evighet till dess? Han hade sagt det helt lugnt: »I öfvermorgon!» Jag tyckte, att jag kunde vara död långt innan denna förskräckligt långa tid hunnit löpa till ända.

Och jag ville icke dö. Jag skref därför en biljett, sade honom, att jag var sjuk, att jag längtade; om han ville komma följande dag. Jag sprang ut, så sent det var, och stoppade biljetten i en breflåda.

Jag hade gjort sjuktoalett och jag var sjuk. Hela denna kamp mot en öfvermäktig fiende har uttömt mina kroppskrafter. Men jag ville se så hygglig ut som möjligt.

Det fanns hvarken kraft eller spänstighet hos mig, icke en tanke i mitt hufvud. Jag var trött som en trasa.

Så kom han.

— När jag sade, att jag icke hade tid förr än i morgon, så var det verkligen, emedan jag är upptagen hela dagen i dag.

Förebråelsen gjorde mig till en våt hund.

— Och så var det icke diplomatiskt, att ni följde mig till trappan. Knut Herman måste ju då tydligt märka, att ni hade någonting att säga, som han icke finge höra. Ni borde ha sagt mig farväl här inne och sedan helt lugnt ha väntat tills jag kom tillbaka.

(Helt lugnt!!!)

Och så satt han och såg sorgsen ut, strök öfver min panna och böjde sig ned till mig. Men jag var så full af ånger öfver min dumhet, att jag brydde mig om ingenting.

För resten var han vänlig och snäll, men jag kände mig förkrossad af hans medlidande.

Följande dag var det han, enligt det första aftalet, skulle komma, men jag fruktade, att han skulle uppskjuta det, emedan han varit hos mig på den där förmiddagsvisiten.

Tiden gick. Jag drack te, jag satte mig att läsa; han kom icke. Jag måste ha luft och jag skref på en papperslapp:

Gud i himmeln! Så har jag aldrig lidit förr. Men jag vill icke visa det. Aldrig! Jag skall draga mig tillbaka lugnt och likgiltigt, eller, rättare sagdt, jag skall låta honom draga sig tillbaka.

Jag hatar dig, Ivar Mörcke, därför att du låtit mig lida så öfvermänskligt — därför, att du måste veta, hur jag nu sitter och längtar — förgäfves — längtar så att hjärtat vill sprängas

— — — — — — — —

Just då öppnades dörren. Jag kastade mina papper in i portföljen och såg på honom.

Han var blek, och det fanns ett par vattendroppar på hans kinder. Jag trodde det var af smält snö.

— Jag kan icke tala med er. Jag kom bara upp därför, att jag lofvat det. Det har händt mig en stor olycka.

Han kastade sig på en stol vid mitt skrifbord. Hur nedbruten han såg ut! Det grep mig. *Han* olycklig! Det var som om mina läppar stelnat. Jag kände, hur mina ögon vidöppnades, medan jag såg på honom. En olycka en olycka! — hvilket ord, när det var *honom* det gällde! Jag greps af en hjälplös förfäran. En olycka. Och jag kunde kanske icke ens få veta af hvad art. Jag böjde ansiktet ned i mina händer utan att yttra ett ljud. Jag stod ju utanför hans värld, jag var ju främmande för honom.

— Tag det då icke så hårdt!

Icke? När det hvarken fanns tröst eller förtroende! Endast att tiga — tiga!

Han kunde icke säga, hvad det var.

(Naturligtvis! Det visste jag ju!)

— Nej, nej. Jag gjorde ju inga frågor. Jag ville ingenting veta.

Han bad mig berätta något, som kunde slå bort hans egna tankar.

Hur skulle jag kunnat sätta mig till att berätta just då! Sammansnörd som min strupe var af ångest.

Men han började berätta själf. Om sina gamla kärlekshistorier, för att slippa tänka på det andra, som han likväl förgäfves sökte undfly.

Han talade och talade lugnt och redigt, nästan muntert; men allt emellanåt afbröts han af en nervskakning, och till sist sjönk han alldeles samman.

— Har ni ingenting jag kan få att bita på? Några torra cakes eller något slikt?

— Nej, men jag kan skaffa.

Han gjorde några invändningar, men jag fick göra som jag ville.

Hur gammal han kommit att se ut! Hans ansikte var så litet och hopkrumpet, bröstet så insjunket, hyn så blek och vissnad. Mot denna gulbleka pergamentshy såg näsan rödaktig ut, som i köld, och munnen föreföll så bred. Det märktes också, att han förlorat tänder.

Stackars min Cæsar! Men jag höll af honom mera än någonsin, ty i detta ögonblick var han endast en lidande människa, som jag själf.

Han fick sitt vin, min stackars hjälte. Och han såg så sjuk ut. Nervskakningarna kommo allt oftare. Det stod icke till att slå bort, det där, hvad det nu var.

— Ni tycker visst att det är synd om mig.

— Ja.

— Ni skulle ha unnat mig att bli lycklig.

— Ja.

— Men jag har stigit i fel diligens. Det var icke den, som bar till lyckan. Det är icke många, som finna lyckan.

— Nej. Och aldrig de rätta!

Hur förfärligt det var att se denna starka kropp skälfva under den ena nervskakningen efter den andra. Hur förfärligt att vara så genomträngd af medlidande och icke kunna hjälpa. Det var som om han skulle brytas i stycken, och dock talade han lugnt.

Endast en gång böjde han hastigt ned sitt ansikte och tryckte det länge mot mina händer — att jag icke skulle se, hur han, en man, behöfde strida med tårarna. Mitt hjärta var som en mors, det vill säga fullt af allt hvad det finns djupast älskande hos en kvinna — — — åh, att se honom lida och vara vanmäktig!

Jag strök med min hand öfver hans nacke, som låg nedböjd framför mig. Och för första gång såg jag, hur många gråa strån, som sprängt sig in i denna täta, strida hårväxt. Stackare! Smekande gled min hand öfver dem. Stackars mitt stora barn, som i sitt oförstånd går och drar öfver sig så många sorger! Stackars mitt kära barn, som aldrig skall sluta med att springa och ställa till förtret för sig! Hur det sved i mammas hjärta, medan hennes hand gled så ömt öfver denna grånande ragg!

Skall du aldrig få ro — stackars mitt barn! Ro och lycka; stillhet i ditt sinne.

En stilla, djup sorg. Icke öfver mig, men öfver honom. Icke blott öfver, att han är olycklig, utan ännu mer öfver, att detta opålitliga, skiftande sinne med sina spelande reflexer af stämningar och infall måste verka splittrande och förstörande på hans lifsgärning, göra honom mindre stor och mindre harmonisk än han borde ha varit.

En stilla, djup sorg utan bitterhet. Jag kan icke vara någonting för honom. Icke emedan jag är för liten, utan emedan vi äro alltför olika. Jag känner mig helgjuten och stark; men det fasta, stadiga, trofasta, som finns hos mig, finns icke hos honom.

En stilla, djup sorg, som skall uppfostra mig och samla alla mina möjligheter kring en enda kärna: kärleken till honom och till hans lifsgärning — det bästa af honom, det som står kvar, när allt det ytliga och tillfälliga frångrages.

En stilla, djup sorg, som skall lära mig vara god mot människorna, men som skall komma mitt sinne att sluta sig, likt en musslas skal, kring den pärla, som växer där inne — det som ger smärtan, men också värdet. När musslan är död, skall pärlan glänsa fram i dagsljuset.

En stilla, djup sorg, som skall göra mig till aristokrat. Det råa, plumpa väcker min afsmak. Min iakttagelse skall bli finare, skarpare; min stil mera smidig. I mitt arbete skall jag tala till dig, och du skall förstå mig.

Haf tack för sorgen, älskade! Det är den som skall inviga mig till mitt konstnärskall.

Men du, men du! Hvad skall gifva dig kraft att arbeta? Hvad skall gifva dig glädje af att lefva? Hvilken vändning till godt eller ondt skall åter kunna göra dig till den du varit.

Mitt hjärta krymper sig, när jag tänker på ditt glädjefattiga lif.

O Gud — hvarför har jag då icke kunnat vara någonting för dig! Hvarför skall min gränslösa tillgifvenhet vara så maktlös, att den icke ens förmår skänka ett ögonblicks tröst eller lindring.

Han glider ifrån mig. Jag är dum och obetydlig. Han bryr sig icke om mig.

Klockan fattas tio minuter i tio; alltså kommer han icke. I början var jag lugn, nästan likgiltig, men allt efter som tiden skred fram, växte min längtan. Och så har den långsamt dött sin kvalfulla död. Nu är det slut för i kväll. Jag sitter här ensam med min gnagande sorg öfver att vara försmådd. Och detta skall räcka en ny månad? Hvilken lidandets tid! Men jag känner ingen frestelse att afkorta den; ty enda medlet att få makt med min böjelse är att låta den rasa ut, sarga och bränna och sönderslita mitt inre så länge tills den mist sin

kraft. Så skall tiden långsamt börja läka, och det sår, som nu svider, skall draga sig samman till ett ärr.

Om jag försöker att med ett enda slag kufva denna passion, skall den öfvervinna mig, till vansinne eller själfmord. Nej! Må den uttömma sina krafter och mina, sedan kommer det kanske ro och resignation, och jag skall tillfriskna och återvända till mitt arbete.

Mina ögon äro torra och heta. De ha inga tårar. Och det känns som om bröstet vore krossadt, fylldt af skärfvor och flisor, en enda blodig förstörelse.

Jag skulle vilja ge mitt lif för ett enda vänligt ord af honom — och han kan icke skänka mig ett enda ögonblick, fast han vet, måste veta, hur jag längtar.

Himmels eller afgrunds makter, gif mig ett vapen mot denna lidelse! Hvart, hvart skall jag fly från dess obarmhärtiga klor, som slagit sig kring mitt hjärta? Den minsta stegring i detta lidande, och jag föredrager att dö.

Men det återstår ju alltid. Hvarför kan jag icke pröfva arbetet först?

Jag hvälfver och vänder de olika förslagen i mitt hufvud. Skall jag helt enkelt återvända till Tibble och skrifva till honom att jag väntat förgäfves, att jag har en förnimmelse, som om han kommit till mig endast af medlidande, han kan sända mig ett ord, om så icke skulle vara — och jag kommer tillbaka.

Men han skall icke sända mig det ordet, ty det enda han känner för mig är likgiltighet.

Eller — borde jag icke träffa honom en gång till? Tala ut en gång.

Dagen efter reste jag, i afsikt att icke återvända.

(En vecka senare.)

I kväll har han varit här. Jag kände mig främmande, som om det låge år mellan honom och mig.

Och hvad jag nu känner, sedan han gått och jag sitter ensam i rummet, är endast smärta. Han gör bördan tyngre för mig. Kanske är det nyttigt ändå. Jag vill arbeta.

Jag kan ingenting bli för honom och han ingenting för mig. Jag menar i tillgifvenhet. Men det är troligt, att den smärta jag känner, skall verka utvecklande.

Hvad mitt hela känslolif måtte vara exalteradt, sade han. Hur jag gick upp i mina stämningar. Jag skulle försöka att vara lugn. Hvad han mer än allt annat behöfde, var ro.

Det svalnar. Låt det dö sotdöden; det är så han vill ha det.

Jag skall försöka att inrätta mitt lif både som om han funnes och som om han icke funnes.

Vara vänlig och snäll, men icke tänka på honom oftare än vi se hvarandra.

Klockan är half tio. Lampan står på bordet, och i kväll känner jag det icke som om hennes sken gått ned. Jag är lugn. Det är en dumhet att ligga här och kasta ut pengar till ingen nytta. Men jag trifs, han vill så ha det, jag har råd till det för tillfället, och jag tror, att jag skall bli botad. Ju mera sällan han kommer, dess snarare skall jag bli botad. Hvar gång jag sagt honom farväl, är det alltid, som om det gamla ville vakna.

Jag var främmande för honom i går. Hvarför? Han har då åtminstone sagt mig så mycket om sig själf, att jag

kan betrakta mig som hans vän utan att vara för egenkär. (Jag hade först skrifvit väninna, men ändrade; ordet har en sådan bismak af kurtisförhållande.)

Hvarför kan jag icke vara vänlig, enkelt och naturligt? Det kan ju icke missförstås. Jag har ingenting att frukta.

— Jag behöfver ro, sade han. Stackaren. Om jag kunde vara vänlig och glad! Det kan jag, om jag icke är låg och själfvisk. Jag skall tänka på honom och icke på mig själf. Hvad gör det, hvad han känner för mig, om han blott får hvila för sinnet af mitt deltagande och mina små omsorger.

Den som håller riktigt af någon, glömmer sig själf.

Jag har arbetat lugnt och stadigt. Och hvarför skulle jag icke vara lugn! Jag skall återse honom. Om icke i morgon så i öfvermorgon, och om icke i öfvermorgon så en annan dag. Jag skall visa honom, att jag kan vara stilla och harmonisk.

Jag skall vara god och naturlig i mitt sätt, när han vill söka upp mig. Men hvarje minut, jag icke ser honom, skall han vara som utstruken ur mitt lif. Ett gammalt minne.

Jag känner det så i kväll.

Han kan ingenting bli för mig, och jag ingenting för honom. Vi ha hvar sin värld. Men det kan finnas välvilja. Och den skall få utveckla sig som den vill, bli till hvad den vill, dö när den vill. Och när den dör, skall den slockna som lifvet slocknar under en sömn utan smärta.

Så dör ju ofta den, som lidit mycket.

Och vi båda skola ha ett vänligt minne mer; blekt som en tearos, men utan taggar.

Och jag skall ha duktiga, starka arbeten att glädjas åt, rödkindade barnungar att tumla i gräset.

Det som sofver under tufvan där, var mindre än en dröm. Sof, sof!... kärt för mitt minne. Sof, sof!... ostördt af stormar.

Den gudarna älska dör ung. Icke skall man sörja för det.

Glädjas skall man!

Jag är glad i stillhet.

Tack för hvad du varit för mig. Det var mer än jag kunnat begära. Lägg din hand i min, och vi skola tillsammans se hur det dör; leende mot hvarandra.

Ro säger du. Som en sommarkväll sjunker den öfver mitt sinne. Jämvikt — jämnmått skall jag finna i mitt arbete. Och det som har varit, skall ha mognat mig.

Skall du möta mig en gång och se, att jag blifvit en konstnär? Kanske.

Icke i afton och kanske icke heller i morgon. Jag vill vara lugn. Det är ju godt för mig, att det dör. Det får icke bli vrede och icke bitterhet hos mig. Han har intet ondt gjort mig. Jag vill icke vara småsinnad, jag skall vara stor nog att se tillbaka på honom som på ett vackert litet minne.

Han är mig öfverlägsen i snille, men som människa och karaktär är jag honom vuxen.

Jag vill icke bli nervös och icke ryckas ur min bana. Jag skall icke bry mig om honom, ty jag vill icke utsträcka mina armar till ett stort famntag åt en, som räcker mig ett finger. Men jag skall minnas honom med vänlighet.

Jag skall stanna hemma till nästa möte, men sedan sitter jag här icke kväll efter kväll, om jag icke har lust att arbeta. Det blir icke i vredesmod jag går ut. Men jag har rätt att bli likgiltig mot honom, när han icke är mera mån om att hålla mig kvar.

Knut Herman har varit här i kväll. Det var så trefligt. Jag satt vid mitt skrifbord och sydde, när han kom. Han tog en stol och satte sig där bredvid. — Jag tror, du sitter och lappar en klädning? — Jaha. — Hvem kunde tro en blåstrumpa om att ha ett så nyttigt arbete!

Jag var glad och vänlig; fullkomligt otvungen. Det var som om han varit en bror eller dylikt. Jag tycker, att vi kommit hvarandra närmare än någonsin.

— Man borde ställa så till, att man hade en människa utom sig själf, som man aldrig tordes ljuga för.

De orden äro som tagna ur mitt eget hjärta, ur min egen längtan.

Hur jag sökt efter detta! Efter att få ett öfverordnadt förhållande — jag menar icke afgjordt ett kärleksförhållande, jag menar blott, att jag ville ha en människa, som stod mig närmare än alla andra, just när det gällde att tala sanning. Honom ensam skulle jag säga allt om mig själf, och hvad jag än sade, om mig eller andra, skulle jag veta, att det stannade mellan honom och mig. Jag blir icke någon hel människa, förr än jag träffar på denne. Och finner jag honom aldrig, kunna mina möjligheter aldrig utvecklas till hvad de borde bli.

Knut Herman har varit något sådant för mig, men på sista året var det som om vi drifvit ifrån hvarandra.

När jag träffade Ivar Mörcke, hoppades jag på nytt. Hans kärlekshistorier vidkomma icke mig; det är icke en älskare, jag söker, och den lilla anstrykningen af erotik skall försvinna som lätta pärlor af kolsyra. Men kan han, som är så splittrad af sina kurtishistorier, verkligen samla sig till något sådant, som en stadig vänskap? Jag tror det icke. Och så måste jag gå vidare för att söka. Det gör ingenting, att jag är gammal, det är icke kärlek, jag begär, allraminst trogen kärlek. Ett slags fostbrödralag är hvad jag vill ha. Just hvad det var mellan Knut Herman och mig de första åren. Den rätte må gärna för mig ha älskarinnor och hustru och hvad han vill.

Jag känner mig så stark i kväll och så trygg i medvetandet om min styrka. Trots allt slagg, som finns hos mig, är jag dock värd att behandlas som jämnbördig af en bra karl. Jag skall nog också finna denne man, lika godt hur och när; och från den stunden skall det komma jämvikt i mitt lif, och Elsa Finne vara en fullkomnad, fullödig karaktär.

Jag lägger mig nu utan att ha sett det långa majestätet hvarken i går eller i dag. Mitt hjärta slår lugnt, och mitt hufvud är svalt. Jag känner ingen förödmjukelse öfver att han drager sig tillbaka, ty jag börjar inse, att jag som människa är lika mycket värd som han.

Hans snille bländade mig i början, så att jagdignade ned som Saulus och ropade: »Herre! Herre!»

Men jag skall resa mig, starkare än förr, mera mogen, mera viss på mig själf.

Jag kan stryka mitt hufvud mot din axel — Caesar — men jag känner mig icke längre förkrossad af din storhet. Jag gläds åt dessa smekningar, som man gläds åt vallmoblommorna vid vägkanten, fast man vet att morgondagens lättaste vindpust skall sopa dem bort.

Mitt lif har varit så kargt och min väg har gått öfver hårda hällar, nu kastar jag mig ned ett ögonblick på mjukt gräs och stryker däröfver med min hand. Jag ler bekymmerslöst mot sol och blå himmel, ty jag har trotsat så mången ovädersdag: hård vind skrämmer mig icke.

Jag trycker mina läppar mot dina, svalt och passionsfritt som kvinna kysser kvinna, ty för mig finns ej detta: »jag törs ej», och jag håller dig kär, som man håller af en stolt och ståtlig fågel eller ett stort, själfsvåldigt barn.

Klockan är åtta. Jag har gjort toalett, men enkelt och hvardagligt. Skall han komma? Det betyder icke mycket, om han gör det eller ej. Kommer han, heter det väl som vanligt: jag skall strax gå. Kommer han icke, väntar jag honom i morgon, liksom jag väntat i dag, i går och i förrgår.

Jag är lugn och liknöjd. Det skall bli godt att få slut på detta hufvudstadslif, om jag blott hunnit bli riktigt botad.

Jag känner nästan på mig, att han icke skall komma. Lampans sken tyckes mig redan mörkna. Men jag längtar icke. Det är icke längre någon så stor glädje att se honom. Det gläder mig nästan mer att se Knut Herman. Hur *han* menar, det vet jag åtminstone.

Vi ha redan hunnit tråka ut hvarandra, I. M. och jag, därför att vårt förhållande till hvarandra är skeft och halft. Men om jag gör goda arbeten och får ett namn, så är det troligt, att vi framdeles bli vänner. Därtill skall min hand alltid vara redo att läggas i hans.

Half nio! Det gnager en smula i bröstet. Det vill kännas som en förödmjukelse — som om jag vore en af dessa vanliga kvinnor, hvilka, då de kastas undan, icke äro annat än utslitna trasor.

Jag *skall* öfvervinna det, och utan att det får stanna någon bitterhet kvar efter smärtan. Jag är väl ingen så liten själ heller!

Jag lägger undan mina papper, tills jag är viss om, att han icke kommer; ty det gör mig nervös att skrifva med en känsla af, att han kan öfverraska mig.

Fasthet och själfbehärskning, gamla Elsa! Du är icke någon trasa.

Lugn, ro, jämnmått. Ingen nervositet!

Harmen kokar inom mig, men jag vill kufva den. Medlet! Medlet!

Han tycker sig kunna behandla mig som han vill. Ursinnet hotar att kväfva mig. Men det är jag som skall bli herre öfver det i stället. Jag har försökt att läsa engelska, men det går icke. Min tanke följer icke med.

Jag har tändt alla ljusen i kronan för att få bort denna tyngd, som hvilar öfver rummet.

Det är icke längtan längre. Jag vet, att han icke bryr sig om mig. Nej, det är en obändig naturs raseri öfver att nödgas tåla — att icke kunna, icke få resa sig eller hämnas.

Jag vill icke ha en brytning. Jag vill icke, att vi skiljas som ovänner.

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

Han kom. Jag blef icke glad. Men jag var vänlig, lugn och naturlig. Och han tyckte om det. Jag såg så god och förståndig ut, sade han.

Och jag var så ärlig, så okonstlad, så kry och munter. Jag vet ju, att det är slut nu, och jag skall ha kraft att bära det. Så behöfver jag icke vara ängslig och skygg.

Han såg på mig med välbehaget lysande ur de grå ögonen.

— Ni är god, och ni är duktig, och ni är vacker! Se där det beröm jag fick. Och han sade, att han snart skulle komma igen.

Och han satt och såg så snäll och rar ut, min stackars bortkurtiserade hjälte. Han strök öfver min kind och smekte min haka, medan han såg in i mitt ansikte med en fuktig, blank blick.

— Jag tycker om er.

Stackare min!

— Jag blef så rörd öfver ert medlidande; det sårade mig alldeles icke.

— Jag skulle icke ha varit människa, om icke er smärta rört mig!

Och så till sist sade han, att jag var »mycket mera människa» än man från början kunde ana.

Det tycks således, som om det efter många, många pröfningar ändtligen skulle bli vänskap af.

Och när det så blir, då skall du se, Ivar Mörcke, att jag verkligen kan vara något för dig.

*

Jag är led vid lifvet. Jag längtar efter honom, och jag ser i honom jämte den store mannen en narr.

Jag sörjer öfver att vara kvinna. En kvinna kan aldrig bli första-rangs konstnär. Så säger man. Det är väl så.

Jag skulle vilja ha ro. Ensamhet. Jag ville vara död. Nirvana — den stora lyckan.

Om vi kvinnor ha hufvud, bli vi blott stora mäns leksaker; till detta är det, som de mest framstående af oss nå fram.

Jag har haft besök nästan hela dagen. De ha plågat mig, dessa människor, som störa mig i mitt arbete och ingenting ha att ge.

När jag icke ser honom, är det som om jag älskade, och när jag ser honom, är jag likgiltig. Jag önskar ett slut på detta. Jag känner mig bunden af honom. Jag känner mig nedtryckt af hans öfverlägsenhet.

Jag duger ingenting till. Mitt arbete är ingenting värdt. Är det så, vill jag dö.

Kvinna utan kärlek — — konstnär utan konstnärlighet — — —

Nej! då är lifvet intet.

Det är kväll. Klockan är tio. Det är icke lifsleda, jag känner, ty det är icke tanken på själfmordet, som uppfyller mig. Men jag känner en sorg så djup och mörk, så ogenomträngligt svart, som om det aldrig mer kunde bli dag.

Jag är ensam. Ensam som på en stor, ödslig hed, omsluten af mörkret. Om jag ropade, skulle ropet dö bort utan att ha nått en mänsklig varelse, ty mellan mig och de andra ligger detta stora, öde rum, detta tysta, ogenomträngliga mörker. Gudarna ha dömt mig — gudarna ha dömt mig att aldrig finna en mänsklig

varelse, till hvilken jag kan trygga mig.

Jag är kvinna. Se där den värsta olyckan, därför att den funnits där alltid och därför att den aldrig skall upphöra.

Jag skall sträfva med den outtröttligaste viljekraft mot konstnärskapet, och dock skall jag veta, att jag aldrig kan nå det — därför att jag icke är en man, därför att min kraft endast råder öfver en kvinnas hjärna. Förbannelse öfver det att vara kvinna, när man fått en mans viljekraft!

Tusen gånger hellre en af dessa svaga små varelser med täckt ansikte och förmåga att fängsla en mans hjärta! De kunna gå upp i en annans tillvaro, lefva en annans lif, arbeta för en annans sträfvan — — men jag!

Om jag vore en man — — — om jag vore en man! Stark i viljan som jag är. Och vilja skulle vara detsamma som att kunna. Jag skulle öppna mina armar för dessa varma små varelser: — kvinnor. Och deras smekningar skulle förtaga all kantig torrhet ur mitt lif.

Men nu!

Ensam. Ensam! Aldrig sol. Aldrig fri och enkel naturlighet. Aldrig detta: det beror af mig att räcka ut min hand eller låta bli. Med ett ord — det ligger tvång i min ensamhet, och tvång hatar jag.

En son — en fosterbror — en vän — en hvad som helst, men en man att dela intressen och sträfvan med! En kvinna *är* ingenting af sig själf eller för sig själf.

Och *jag* är endast en kvinna!

Han talade en gång om gamla florentinska porträtt. Han tycker om de gamla mästarnas sätt att återgifva sina modeller. De konstruerade icke. Var det en gammal fältherre med en mycket lång näsa, så afkorta de konstnären icke en hårsmån på den näsan, såg den än så löjlig ut; han gaf den också utan betänkande samme fältherres sura, trumpna min till sällskap. Och fältherren satt där allvarlig och gravitetisk i sin bisarra fulhet, med ett uttryck som funnes där icke en människa i världen mer än han. Men i denna tvärhet ligger det hvila och natur; han är sig själf, denne gamle krubb-bitare, och man njuter af framställningens sanning.

Sedan kom det sällskapliga porträttet med pudradt hår och uppdragna mungipor. Alla ansikten fingo samma söta, släta prägel.

Också i lifvet utplånas individualiteten mer och mer. Vi vänjas från barndomen att vara vänliga mot alla, och resultatet blir en gränslös, leende faddhet.

Han sade, att det kan plåga honom, då han ser någon, som han håller af, gå omkring i sällskapslifvet med detta konventionella småleende. Han tycker, man borde ha kraft nog att vara sig själf, »enkel, lugn och allvarlig», allt i enlighet med sin egen natur.

En stort tilltagen karaktär göres lugn och harmonisk af en djup sorg. För icke sin smärta till torgs, men bemantlar den icke heller med spasmodiska pajazzogrin.

Genomgående skakningar komma svaga karaktärer att brista som rämnande hus, men de starka bli däraf endast fastare i sina fogar.

Att ha varit lycklig, det är att ha sett himmeln blå och solen skina. Detta har äfven jag sett. Men det var en sensommardag, och solskenet var icke varmt, det ägde den kyliga klarhet, som väcker ett så oändligt vemod, därför att det är ett afsked. Len var den vind, som strök öfver min kind, men sval var dess smekning.

Underliga sensommarlycka. Solsken öfver förgängelsen — — —

Lyckan är en talisman, genom lyckan får man tilltro till sig själf.

Jag vill minnas. Jag vill minnas en afton, då ett par ögon lyste in mot mina och jag kände lyckan stråla ut från mitt ansikte — sensommarlycka.

»Ni är god och ni är duktig och ni är vacker» och »jag tycker om er».

Nu vill jag vandra bort med talismanen gömd under min gråa pilgrimskåpa. — — —

I själfva verket var detta vårt afsked. Och det är den aftonen jag skall minnas längst.

Hur enkelt och naturligt att vi två skulle hålla af hvarandra! Och så detta sista farväl. Hur vi stodo där, vi två, tysta och stilla, hur han, trött af sina slitningar, lutade hufvudet ned mot mitt bröst, utan ett ord, slutande sig in till mig som ett förvuxet barn, i en lång omfamning utan kärlek. Två utsläpade vandrares tröstande, styrkande tillgifvenhet. Ingenting mer.

Jag skrattade åt en författarinna, som är förtviflad öfver, att hon icke kan få förläggare till hvad hon skrifver, fast hon är så rik, att hon icke lefver upp sina inkomster. — Om jag vore rik, skulle jag icke bry mig om att skrifva.

— Pytt! Ni drifves fram af en alldeles häpnadsväckande ärelystnad! Era ögon tindra ju formligen, när ni säger: *mitt arbete!*

Åh, som han kunde säga detta kära ord: mitt arbete! Det blef till musik; som en svällande tonvåg fyllde det mitt hjärta. Ja, ja, ja! Han har rätt i att jag älskar det. Är detta äregirighet? Ja, då är jag äregirig. Det jublade inom mig bara vid att höra det ordet från hans läppar: mitt arbete! Mitt, mitt, mitt! Det enda lifvet unnat mig som mitt, men helt mitt. Att se honom respektera det, se där ett mål för min ärelystnad.

Jag blef bra glad, när han kom, och samtalet var otvunget, men för resten är jag lugn som en kogubbe. Jag är så nöjd. Jag hoppas med tiden kunna visa honom, att jag duger.

Jag afskyr mig själf. Jag blygs inför mitt bättre jag, så att jag skulle vilja sjunka i jorden. Jag är klumpig, jag är ofin, jag är obehagligt larmande, jag är simpel, jag är allt hvad en kvinna af verklig själsadel aldrig kan bli. Och detta icke emedan jag i grunden är simpel — det är det förfärliga — utan emedan jag är så skygg, att jag alltid slår öfver till den värsta onatur och blir grof, när jag vill försöka vara ogenerad.

Knut Herman var här i kväll. Den ogenerade tonen å ena sidan, hans underliga tvärhet å den andra, gör att jag slår öfver. Vill vända allt till skratt och löje, troligen af en oklar fruktan, att eljest bli beskylld för sentimentalitet. Men det är fult, det där. Det passar icke min ålder. Och jag kommer att säga saker som jag borde tiga med. Bara af fruktan, att samtalsämne skall tryta. Jag talar högt, sladdrar fram orden i skrattparoxysmer. Det är vidrigt för mig själf. Sedan han gått, hör jag alltid min egen stämma, som skräller för mina öron. Det pinar mig öfver all beskrifning. Och så skulle jag visst kunna skratta åt allt som är mig kärt — förhåna, förneka det. Hvarför? Jag blir grof af öfverdrifven känslighet.

Och så detta själfförakt efteråt!

Jag *skall* bli annorlunda. Jag *skall!* Jag skall bli mig själf — lugn, stilla — — —

— — — det allvar, som de gamla florentinska mästarna brukade ge sina porträttfigurer — han talade åter om det i går.

Låt nu se, att du uppför dig hyggligt som en stillsam gammal kvinna nästa gång du råkar Knut Herman, så att du icke slår öfver i pojkaktighet. Det passar dig icke.

Efter nästa sammanträffande skall det kräfvas räkenskap af dig. Du skall ständigt uppföra dig så, som om du hade ett par stora grå ögon riktade på dig. Sanning, sanning! Sanning är det de ögonen fordra, sanning i ord och åtbörder, i blick och tonfall, och så denna själsförnämhetens enkla tillbakadragenhet.

Åh, om jag kunde bli så god, så klok, så hederlig som jag ville! Om jag kunde uppfostra mig så, att jag blefve värd en välvillig hågkomst.

Sanning och*arbete.*

— Nej, jag kramar sönder er, och det är verkligen opassande.

Om han ännu går och bär på en olycka, så tycktes han åtminstone icke ha burit den med upp till mig. Jag var sorgbunden, det känns som en saknad att lämna hufvudstaden. Och jag är så matt, så förfärligt kraftlös, att det känns, som om jag icke orkade lefva. Det sista sade jag, det första fick jag icke tid att förklara, ty han hade bara fem minuter att ge mig.

— Matt? Drick ett glas vin! Ni kommer att lefva i etthundratio år!

Han var i sitt allra uppsluppnaste lynne. Han inhöljde mig i smekningar och lät hagla små älskvärda elakheter, som hans leende tog udden af. I sådana stunder är han alldeles som ett barn, ett kvickt och lekfullt barn. När han smeker, är det bara som om hans vänlighet icke kunde taga annat uttryck, det faller af sig själft, det är ingen närgångenhet. Man håller af hvarandra, det är så enkelt och okompliceradt som det vara kan. Två fullkomligt konvenanslösa människor, med samma veka natur, smeksam som kattungens — men icke ett älskande par.

Jag är aldrig lugnare, aldrig längre från att vara förälskad i honom, än just då jag njuter det stilla välbehaget af denna tindrande, innerliga vänlighet. Man värms däraf, men den upphetsar icke. Det är en sådan vänlighet, jag alltid drömt om. Men jag trodde, att den icke fanns, annat än i en kvinnas inbillning.

Allt detta skall aldrig kunna harma mig. Jag har intet att blygas öfver, intet att förebrå honom. Jag skall alltid tacka honom för dessa sista solskensdagar. Jag skall vara glad öfver att tänka tillbaka på dem. Det skall ligga ljus öfver minnet.

Jag känner mig lycklig i kväll, som jag sitter här ensam vid min lampa. Jag vet, att mitt oförståndiga stora barn skall gå bort ifrån mig — gå bara! Jag skall sjunka ned i mitt arbete. Jag skall reda mig ett bo efter mitt sinne. Jag skall vara lycklig efter min eremitnatur, och det skall sprida sig en stilla, vemodsfull glädje öfver mitt lif — i minne och arbete.

Jag är lycklig. Jag är så lycklig, att tiden kunde få stå stilla, och så, att det aldrig, aldrig mer behöfde hända annat än detsamma. Jag skulle vilja sluta mina ögon och sjunka i Nirvana.

Jag hör på afstånd det aftagande larmet från den stora staden. Jag är icke i Tibble. Det ligger njutning bara i den tanken. Och så har det stannat en mjuk stämning kvar.

— Ni är så rar och så dum — sade han när jag frågade, om hans melankoli nu vore alldeles förbi, — rar och dum äro synonymer, man är aldrig rar utan när man är dum. Och så lyste hans ögon. Jag har för resten aldrig sett dem sådana som i kväll, de tindrade och logo ständigt mot mig, som om också de sagt: du är så rar och dum. De smekte och kelade. Och jag gled in i hans armar, jag vet icke hur, och han kysste och kysste på halsen, i håret, på ögon och panna, och det var starka, starka armar, de, som trodde, att de kunde krama mig

sönder.

— Nu har jag er i min makt, nu kunde jag hypnotisera er, om jag ville, sade han leende, då han tvingat mitt hufvud tillbaka mot väggen, medan han stod och strök öfver min panna, så att håret kom till sidan och han sedan måste peta det rätt igen. Och jag log och såg upp i detta kära ansikte, som jag aldrig, aldrig vill hata, om han också skulle göra mig ondt.

Och så hade jag honom vid min sida igen, sittande på schäslongen, och så var jag fången igen i allt detta mjuka: hans läppar, hans ansikte, hans hår; och så: — Jag trodde, ni hade en mun! Ty jag hade suttit alldeles stilla med hufvudet nedböjdt. Men jag log vid denna hans förmodan och räckte honom min mun. Och han kysste mig alldeles lugnt, men så länge, länge, och mitt hufvud hvilade mot hans axel.

Det var icke att misstaga sig på: allt detta var för *hans egen skull*, icke för min.

Därför var jag lycklig.

Men han känner mig icke ännu. Och jag skall komma att sakna honom.

Stackars jag!

Men då skall jag minnas detta. Och det skall samla sig som solstrålar kring min penna.

Älskade, för dig är jag endast en främling, ett litet tidsfördrif, en myra. Du ger mig hundradedelen af ett utslitet hjärta. Tag tillbaka den bråkdelen också, och gå! Det är hvad jag *ger,* som gör mig rik.

Underliga, underliga stämning!

Jag var harmsen, kände mig sårad i min fåfänga öfver att han icke kom i går, som han lofvat. Det var så länge sedan han talat om sig själf; vi hade liksom blifvit främmande för hvarandra igen. Jag var mera leksak än vän, kvinna och icke människa. Då är det så svårt att vara god; man känner själfva vänligheten som slag i ansiktet; det är så svårt att icke bli bitter.

Nu är allt detta som bortstruket. Jag känner sorg öfver honom. Men jag känner den utan bitterhet. Jag har sådan vilja att vara god. God mot hela världen, därför att jag ville vara det mot dig. Hvilket oändligt vemod i detta, att kunna med hela sin varelse gå upp i sträfvandet för en annans väl, i att med tusen små obemärkta omsorger jämna vägen för en annan — och så ändå vara utestängd från denna väg genom oöfverstigliga skrank. Jag skall aldrig kunna bli något för honom, aldrig göra honom någon glädje, aldrig kunna visa honom, hur anspråkslös, hur trofast och hur fri från afund en stark kvinnas tillgifvenhet kan vara. Om jag vet, att han lider, skall jag icke kunna göra ens det minsta för att visa mitt deltagande — — — jag skall se honom kämpa ensam mot tusen lumpna hvardagsförtretligheter, jag skall se honom uttömma sin kraft mot dem, och jag skall icke kunnna värja honom för en enda. Jag kan intet, intet göra! Jag som — om han begärde det — kunde ge mitt lif — ja mer än det, ty jag skulle kunna lida dag efter dag för hans skull, om det blott gjorde honom lycklig.

Det är icke hans kärlek, jag begär. Det är hans förtroende, hans välvilja — det en man kan skänka sin mor, emedan han vet, att hon aldrig, aldrig skall svika.

Om det funnes någon att bedja till, skulle jag bedja om detta enda.

Ingen kan vara mera kvinna än jag. Detta begär att få vara någonting för en människa, att få glömma sitt jag, så snart det rör denne andre, det är så äkta kvinnligt. Det är denne andre jag söker och som jag alltid sökt.

Är det Ivar Mörcke, eller skall det bli någon annan? Jag vet icke. Jag står tyst och ödmjuk, med gåfvan i

mina händer. Skall den bli antagen?

Jag skall arbeta. Jag skall bli erkänd. Jag vill samla krafter och inflytande; jag vill kunna vara din bundsförvant eller jag vill åtminstone bida och se, om det aldrig skulle kunna förunnas mig att göra dig minsta lilla glädje eller nytta.

Det är underligt hvad en sådan flärdfri och samlad känsla ger jämvikt, hur sundt den reglerar alla förhållanden. Så öppet, så enkelt, så utan allt tvång har aldrig mitt umgänge med Knut Herman varit, som just nu. Jag är en bättre människa än förr, och osäkerheten i mitt sätt är försvunnen. Det är endast mot I. M. jag ännu är skygg, emedan min ställning är oklar.

Men mot alla andra är jag så lugn: jag vet, hvad jag skall ge och hvad jag icke skall ge, jag vet, hvad som är öfver- och underordnadt.

Att vara sann mot honom och mot mig själf; det är det öfverordnade. Allt annat följer af detta.

Vi skola skiljas. Han skall glömma mig. Jag skall vara en episod bland tusen andra. Ett lif rymmer så många: — jag skall endast vara en episod.

Men jag skall minnas allt hvad jag nu har lidit, kämpat och sörjt, allt hvad jag njutit i lycka, det skall väfvas in i mitt kommande lif, det skall speglas af mina arbeten, gnistra som regnbågsglans i dess facetter.

Det är för dig jag diktar, för dig jag vill vinna erkännande. Hvarför? Jag vet det icke, jag känner det blott så.

Det har kommit en storslagen stillhet och ro öfver min tankegång. Allt det småsinta och låga är liksom trampadt ned i stoftet framför mig. Det kommer mig icke vid. Det kan fläcka mina skosulor; till mitt hjärta når det icke.

Detta skall bli det varaktiga intrycket af vår bekantskap; behållningen af alla dessa inre slitningar, dessa stridiga känslor, dessa skärande, skrikande stämningar.

Ännu äro striderna icke slut. Men jag känner, att det är den grundtonen som skall bli förhärskande.

Jag har gjort toalett, men jag väntar icke, att han skall komma, jag längtar åtminstone icke, fast det naturligtvis skulle bli mig en stor glädje, om jag finge se honom. Jag har gjort toalett blott för säkerhets skull: jag vill icke, att han skall finna mig illa klädd, om han kommer, de sista intrycken äro lika viktiga som de första.

Hvilken skillnad nu och för en månad sedan! Hur klokt var icke det botemedel, jag valde. Jag tänker ännu för mycket på honom, men jag är lugn. Jag är beredd på det, som skall komma — att han kastar bort mig, som han kastat bort alla de andra. Jag vill vara bättre väpnad än de. Jag skall se till, att likgiltigheten icke kan bli så fullständig; det måste bibehålla sig en liten välvilja.

Jo, han kom. Jag satt och läste — hade beslutat vara lugn och kväfva hvarje glimt af missräkning, om han uteblef.

Så kom han, ja. Med sin bekymrade min. Tog boken för att se hvad jag läste.

Vi satte oss och började prata. Han var melankolisk om dagarna, sade han, brydde sig icke om att se någon människa, kände sig liknöjd för allting. Han var som ett förkeladt, missnöjdt barn. Jag påstod, att det nog skulle gå öfver, när han kom till Italien. Och så berättade jag, att jag ämnade resa hem nästa söndag eller måndag.

— Redan? Och på allvar?

Det såg ut, som om han fått tårar i ögonen, men han lyfte icke blicken, och han teg en lång stund.

Sedan började han tala om sin resa, undrade, om han skulle upplefva många äfventyr i Rom. Jag tröstade honom med, att det var högst antagligt.

Och så talade han om sina eröfringar från förra året, då han var där. — Slikt är det enda, som verkligen intresserar damerna! Jag måste le inom mig. Hur det intresserar den store skalden själf — detta strunt — sysslolösa människors tomma kurtis. Rika lättingars tidsfördrif. Att han icke känner sig för god till att utströ sig själf så där, nypa för nypa, som ett rökelsepulver. Hur förödande det måste verka på de djupare krafterna i karaktären, detta, att aldrig åtminstone för en tid stadga sig i ett förhållande, finna ro i det och samla sig kring det. De förefalla mig så ytliga och narraktiga dessa dockteaters-känslor. Sporten att fängsla kvinnohjärtan — — — få så många som möjligt för att räkna dem som ett barn räknar sina pepparnötter — icke för att äga något helt, för sig själf, utan bara för att kunna glädjas åt sin oemotståndlighet.

Hvad var det allt, han berättade i går? Frun som bjöd honom en half million lire, om han ville skiljas vid sin hustru och gifta sig med henne — det vill säga, sedan hon då också skilt sig från sin make. (Hvilken kombination! Och egentligen — hur nesligt för en man af snille att utsätta sig för ett sådant köpeanbud!) Han såg på mig. Han frågade, om jag trodde, han ljög? Visst icke! Jag känner ju själf denna makt, som lik en trolldom omsnärjde mig, strax han närmade sig. Han säger, att det var ofattligt (hennes kärlek) därför att hon icke kände honom. Nej. Det är just det där på en gång välbekanta och främmande, som gör, att man strax tycker, man kan kasta sig till ett varmt hjärta och som gör att man sedan känner en tomhet — huldrans ihålighet.

Hon har ofta skrifvit till honom sedan, och alltid slutar hennes bref med refrängen: — Främling — huru många skulle icke vilja böja sig i stoftet för dig.

Det var den strofen hon citerade den kvällen, då hon i sin vagn förde honom hem från en fest och han, vid skenet af en lykta, såg hennes allvarliga ansikte, inhöljdt i en hvit spetsslöja, vid det hon häftigt kramade hans hand — — —

Jag tror hvartenda ord. Han behöfver icke ljuga om sådant. Han sade, att hon är en kysk kvinna. Att det är mycket få kvinnor man kan bruka det ordet om, men att hon just hör till de få.

Så var där en annan. Hon var stor och präktig, med ett par mörka ögon, »som tycktes vilja sluka mig». (Jag kände mig slagen af definitionen och sänkte blicken.) De hade först träffats på en middag — etc. Ja och så var där en tredje, en femton års flicka, som flög honom om halsen, för det han skrifvit en dikt på hennes solfjäder. Och så var där tre gamla fröknar — — — —

Vi skrattade rätt godt. Han hade kommit i briljant lynne.

— Jag blir allt dummare och dummare — sade han och lutade sig med kinden mot min — men säg ingenting om det till andra. Ni märker nog, hur dum jag är.

— Ja, ni är mycket obegåfvad!

— Jag talar ju beständigt om mig själf — det är ett säkert tecken!

Och så såg han så rar ut, liksom sorgsen öfver sin egen barnslighet.

Underliga människa! Men jag tycker om detta glittrande väsen, så olikt mitt eget.

Ja, jag håller af mitt stora barn i alla fall. Det kommer mer och mer moderlighet i min känsla för honom. Det är löjligt, men det är så i alla fall. I alla kärleksaffärer är han ett oförståndigt barn. Bara att ha gått och gift sig som han! Och så trassla in sig i denna oändlighet af småintriger! Och så berätta den ena kvinnan om de andra.

Han har själf en känsla af det narraktiga däri. Han är liksom rädd, att man skall skratta däråt, men kan likväl aldrig låta bli att berätta allt hvad han borde tiga med. Hans farhågor komma alltid fram så där halft på skämt, men med allvar under.

Jag skulle väl tala om hans fåfänga, sade han, då jag skrifver den där boken, som en kvinna alltid skrifver om den man, hon »hållit en smula af».

Jag skrattade och sade, att det skulle jag.

Däri skulle jag framställa honom som en storskrytare och säga, att han saknade begåfning?

Han är så oemotståndligt godmodig och rolig, när han bara låter bli att drapera sig i sin egen storhet. Hvilken *jag* åtminstone så väl förstår att uppskatta, just när han är som mest hvardagsaktig och enkel.

Så var det tid att gå.

— Detta är ert glas? han förde det mot mig.

— Ja!

Han skrattade:

— För resten gjorde det väl icke så mycket, om vi två drucko ur samma glas?

Hans barn bli så förtjusta, när han icke är rädd för att dricka ur deras glas. — Sådana små varelser — sade han och skrattade så godt — bestå ju nästan uteslutande af mjölkdroppar. Det är minsann ingenting att vara rädd för!

Jag kommer alltid att hålla så af honom, när han säger någonting sådant, rent mänskligt. Då blir han vacker och rar. Det är annat än när han paraderar med sina små salongstriumfer.

Hur enkelt och allvarsamt han också kan tala ibland. Han blir som en annan människa.

Klockan är half elfva. Jag går och lägger mig. Det fanns en möjlighet, att han skulle komma, men jag var så upptagen af mitt arbete, att jag icke hann göra toalett. Han fick ta mig sådan jag var, om han kom. Och jag har på hela kvällen icke haft ett ögonblicks längtan. Icke ett! Tiden har gått fort, och lampan lyser ännu lika klart.

Jag skall gå ifrån honom utan brytning, utan ovänskap, utan bitterhet, nästan utan smärta. Jag mister ingenting. Några smekningar, som börja bli enformiga både för honom och mig.

Nej, sådan där erotik, nåja — det är behagligt — ja väl — men jag är verkligen värd att vara vän åt en karl. Att bara vara ett litet tidsfördrif — nej! Tror han, jag skall sörja och vara bitter öfver att mista det tusendels grand af känsla, han pressat fram ur sig för att äfven kunna uppföra Elsa Finne på sin lista. Som om det skulle förarga mig, att jag låtit fängsla mig litet! Som om *han* skulle behöfva gå ifrån mig; som om *jag* skulle känna mig öfvergifven! Hå, jag går själf, när jag af sammanvaron blifvit botad för en lidelse, som

tändts af min ensamhet och min varma fantasi. Jag går af egen, fri vilja. Jag går, därför att *jag* är trött på det, som är tomt och halft. Jag är icke besviken. Min känsla har varit verklig. Jag vill vara en vän åt dig, jag vill hålla af dig. Jag vill aldrig för andra erkänna dina svagheter.

Du har varit så säker på, att jag var en nolla. Du vet hvarken hvad jag tänkt eller känt. Om mitt förflutna vet du intet. Du har varit så säker på, att jag aldrig lefvat. Du känner mig icke.

Hå, du tror, jag är liten. Därför tror du, jag skall anse mig förskjuten, när du icke bryr dig om mig. Du kan icke fatta, att jag dag efter dag kommit närmare likgiltigheten — att jag dag efter dag blifvit säkrare på mig själf. Du dömer blott efter mitt stilla, ödmjuka sätt. Den sega kraft, som döljer sig därunder, har du ingen aning om.

Flyg, flyg!

Jag håller dig icke kvar med ett finger. Jag är glad att jag icke behöfver bryta. Jag är icke så småaktig, att det kan harma mig om du tror dig ha öfvergifvit mig.

Din ovän vill jag aldrig bli.

Men jag skall gå vidare och söka. När du icke bryr dig om mig, är jag åter fri. Och jag vill söka en människa att hålla af. Helst en man. En vän, en son, en hvad för något som helst. En människa utom sig själf, som man icke behöfver ljuga för.

Antingen skall jag finna detta hos dig, sedan det där dumma, halferotiska dunstat bort, eller också — troligare — skall jag finna det hos någon annan.

Det är *jag* som går. Jag har penningar nog att stanna. Men på söndag reser jag; icke i harm eller förhastande, utan lugnt, därför att kuren är slut.

Det är *jag* som går, därför är jag icke bitter, därför kommer jag icke att skrifva en nedsättande bok om den, jag höll af.

Jag har aktning för mig själf; det är med grannlagenhet jag ser på de känslor, jag hyst. Jag har älskat dig, och hade du varit mera samlad och mera helgjuten i ditt känslolif, skulle jag kanske kunnat älska dig alltid.

Nu kan jag icke.

Men jag beundrar ditt snille. Jag beundrar också finheten och ädelheten i din karaktär. Jag vill visa, att jag är dig värdig. Jag vill tänka högt om dig därför, att jag själf icke är låg.

Så kom den då — upplösningen. Historien har fått sitt slut, min nyfikenhet är stillad. Min skygga, finkänsliga kärlek är död. Är det afsmak eller vänskap, som skall växa upp på dess graf? Det vet jag icke. Det beror på, hur mycken själsadel, han har kvar.

Jag känner en dof saknad, en tomhet, nästan en skam. Men det är icke öfver mig själf, jag blygs — det är öfver honom. Samma ofinhet hos honom som hos de andra; själslifvet bryr han sig icke om, blott han får kroppen. Att vara älskad på det sättet, är vidrigt; för mig åtminstone. Är min vänskap, min tillgifvenhet, min aktning rakt ingenting? Åh, detta afskyvärda, att icke få vara människa, endast kvinna, kvinna, kvinna! En stundens njutning och ingenting mer. Hvilken förnedring! Och så kastas bort som skalet kring en apelsin.

— Säg bara nej eller ja.

Att se in i detta ansikte, som blifvit mig så kärt, luta sig mot denna axel i smärtfylld sorg och veta, att all

denna tillbedjande ömhet skall vara intet för honom i samma stund, jag sagt mitt nej!

Det var icke afslaget, som var tungt; jag kände icke ett ögonblicks frestelse. Men det är tungt att se allt det bästa och finaste i sin varelse mätas i värde med några famntag; det är hårdt att se det djupa, skiftande, varma, som gömmer sig innerst inne i en människosjäl, kastas tillbaka, därför att man icke vill ge bort det fattiga skalet.

Detta »du», som jag törstat efter, smekte mig som en svag musik, hans ögon tindrade mot mig, och han höll mig så fast, som om jag aldrig, aldrig mer skulle få gå. Skyggheten oss emellan var försvunnen och äfven jag sade »du», för första gång. Det var som om det personliga förtroendet börjat spira: Jag kände det, som skulle jag kunna lära mig att tala så småningom.

Då kom frågan: hviskad så tyst, så fint, så kärleksfullt.

Och jag visste: ett ja skulle vara att kastas bort med förakt om några dagar; ett nej skulle vara att se honom draga sig tillbaka med köld.

Jag dröjde. Åh blott ett ögonblick ännu af vänlighet, ett ögonblick af hvila blott, så ville jag gå — gå ut i min ödemark igen.

— Du vill icke?

Jag darrade. Nu skulle ovänligheten komma. Men den kom icke ännu. Han lyfte upp mitt nedböjda hufvud och såg mig skälmskt in i ögonen.

— Se bara icke så högtidlig ut!

— Jag är icke högtidlig.

— Är du ond på mig — säg?

— Nej.

— Är du rädd för mig då?

— Ja. Jag känner mig så underligt skygg.

Han sade ingenting, och så satt hon en stund med näsan mot hans rock. Sakta lyfte han upp hennes ansikte mot sitt och så sutto de tysta, länge, länge. Hon tänkte: — är jag lycklig nu? Det skymtade för hennes blick en af närheten förstorad panna, mörkt hår och mörka ögonbryn. Hon blef skrämd, men slöt sina ögon, och nu svarade det inom henne: ja, jag är lycklig — för ett ögonblick — af en dröm, drömmen att vara älskad. Hon satt i ett skrufstäd, hon skulle icke kunnat göra sig lös, om hon velat.

Och när hon blef lös, vågade hon icke se upp, hon djärfdes icke möta denna liksom sugande blick. Hon hade blott blixtsnabbt lyft sina ögon och så slagit ned dem igen.

— Hvarför så högtidlig?

Ja — det är lätt att fråga för en, som njuter det ena kärleksäfventyret med samma bekymmerslöshet som det andra. Det är svårare att svara för den, som står med hela sitt kommande lif i sina händer.

Men hon log mot honom. Han var henne kär, och hon visste, att hon nu skulle stöta honom bort med sina egna händer. Några ögonblick till blott — några ögonblick att vara lycklig.

Och när hon log, hviskade han frågan ännu en gång, i det han drog henne till sig.

Det var, som om han skurit i hennes hjärta med långsamma knifdrag — — — Skilsmässa — — — kyla — — — Men det måste komma.

— Du vill icke?

Han fick ej annat svar, än det han tog från hennes läppar och läste i hennes ögon.

— Ja, ja. Följ din instinkt.

Han strök hennes panna, strök det sträfva håret därur, han smekte och kelade, men hon var sorgsen. Ljusskenet skar henne i ögonen. Förkänningen af hans kommande ovänlighet hade vuxit till en tortyr.

— Släck de ljusen, de plåga mig.

Han reste sig och gjorde som hon sagt.

— Skall jag släcka lampan också?

— Nej, sade hon kort.

Han kom långsamt tillbaka, liksom obeslutsam. Hon sträckte handen mot honom. Han såg på henne ett ögonblick, tvehågsen, så kom han. Kastade sig med lidelsefull häftighet ned, alldeles in till henne.

Hon såg endast afvisande på honom, så förstod han.

— Ni kan icke? Nå, följ er natur. Men nu vill jag aldrig kyssa er mera.

De tego båda mycket länge. Han satt slapp och liknöjd, med blicken riktad mot golfvet. Hon såg hans nacke och en liten del af kinden och ögat. Han satt alldeles orörlig, ögonlockets kant blef rödaktig och det glänste vått öfver emaljen. Hon vågade icke säga något, icke göra en rörelse. Hon kände sig som en missdådare, därför att hon svarat nej, hon skulle ha känt sig som en ännu större missdådare, om hon svarat ja.

Han sade icke heller någonting. Det var en tystnad, som kunnat utsträckas hur länge som helst. Plötsligt skakade han till som af en frossbrytning, och kinden blef gråblek.

Hon vände sig icke om, men det var som om han känt hennes skrämda blick.

— Det är ingenting. Bara lidelse. Det går öfver.

Efter några minuter reste han sig, gick bort i rummet och började tala om likgiltiga ting, som om intet händt. Han såg endast litet allvarsammare ut än eljes.

Nu skulle straffet börja. Oh, oh, oh! Det klagade och stönade i hennes sinne. Men hon måste böja sitt hufvud och uthärda. Och detta straff var oförtjänt!

Han var stilla. Det var ingen ovänlighet, endast någonting underligt automatiskt i hans sätt att tala, som om tanken icke alls följt med orden. Det kom något så vekt och sorgset öfver honom, när han plötsligt böjde hufvudet ned framför henne och sade med sin mjuka, spröda röst:

— För er hand genom mitt hår, där, i nacken — uppåt.

Hon gjorde som han sade, och hon kunde ha brustit i tårar därvid. Detta kära hufvud! Åh, att säga farväl — gå bort af egen, fri vilja. Veta, att hans stilla sorg skall räcka blott fem minuter och så vara öfver för alltid.

Hur länge skall *hennes* saknad räcka?

Men det fanns icke ett ögonblicks frestelse. Detta måste ske. »Slit foten af och fräls lifvet.»

Det skall bli lustigt att se hur han gör. Han har tre alternativ. Första: draga sig tillbaka. Andra: försöka på nytt. Tredje: öfvergå till vänskap.

Drar han sig tillbaka, då var det ett tomt experiment, hvari hans verkliga känslor ingen del hade, och han skulle genast ha öfvergifvit mig.

Försöker han på nytt, då har hans fåfänga blifvit eggad af mitt afslag, och ifvern att bryta mitt motstånd kan möjligtvis framkalla en verklig värme hos honom.

Öfvergår han till vänskap, då har det åtminstone legat någon sanning i de känslor han visat, då är han en bra karl, och då skall jag hålla af honom.

*

Klockan åtta.

Jag går och går. Det är som om jag skulle digna af smärta; nej, det är som om smärtan ville urhålka mitt bröst med sina obarmhärtiga gnagande tänder — fräta upp hela min varelse invändigt. Hjälp, Gud, om du finns!

Det bryter mig, det krossar mig. Det stampar sönder mig till en enda blodig massa.

Det är min fantasi och min längtan som tagit öfvermakten igen. Men det är den sista striden. Blir han borta i kväll, då tror jag, att segern är vunnen.

Det bräcker i hufvudet, min strupe är torr som om jag vandrat genom en öken — och så denna förfärliga, ödeläggande smärta i bröstet.

Half nio.

Nej, jag ångrar mig icke ett ögonblick — — — Men hur jag lider! Det är som om smärtan visste, att nu står den sista striden, att nu måste den samla hela sitt raseri, och att, då den uttömt hela sin sammanträngda kraft, är jag fri.

Vrid mig i stycken, martera mig, låt mig ligga halfdöd kvar, uttömd af trötthet, sönderbråkad och tio år äldre! Gör det! Men det är en operation, och sedan den är förbi, skall såret läkas, långsamt och smärtsamt, men dag för dag.

Och då såret är läkt, då har jag segrat.

Tio minuter i nio.

Ännu är ovissheten icke förbi. Hela mitt inre skälfver af oro. Spänningen är så stark, att svettilningar af ångest löpa som kårar öfver min rygg. Och det vrider likt klämmande tänger i mitt bröst. Jag har icke en redig tanke; endast en vanvettig: kommer han eller kommer han icke.

Maten står på bordet, men jag kan icke äta. Jag kan icke vara stilla; plågorna vilja döda mig. Jag går och går, sätter mig endast ned vid bordet och kastar dessa rader på papperet, går så igen.

Gamla Elsa, vi vilja kväfva vårt skri. Ingen skall veta, hvad vi lidit.

Tio minuter öfver nio.

Hvarför denna förfärliga ångest? frågar jag mig själf. Hvad är dess egentliga kärna?

Låt se.

Det är icke själfva skilsmässan. Jag har ju mitt arbete. Det är ännu mindre längtan efter hvad jag tillbakavisat.

Det är smärtan vid den tanken, att han kan känna groll och ovilja mot mig. Den tanken är mig olidlig därför, att han varit mig kär eller ännu är det.

Om vi endast i förtroende och tillgifvenhet kunde säga hvarandra farväl, då skulle jag gå nöjd — — — (här kom han).

— — — — — — — — — — — — — — —

Och klockan tio satt jag i lugn och ro och åt mina smörgåsar med god aptit — fyra stycken.

Du svarta räf! Jag ser nog, hur fint du går tillväga. Men du är i alla fall rar, och jag håller af dig. I dag skulle han hålla i sig och aldrig kyssa mig. Jag skulle tämjas med svält — som en bångstyrig häst. — Men icke helt ändå! Ett par små, snabbt förbihalkande parenteser, alldeles sådana som på teatern. Och så tal om, att han aldrig behöft smäkta, aldrig blifvit tillbakavisad. Och så: — Ja, nu se vi hvarandra på lördag för sista gången. — Och så borta i skumrasket vid dörren en den kyligaste teaterparentes, så ett par blickar, som möttes, frågande, skälmska, så en ny, icke fullt så kylig parentes, som icke heller blef så kort, ty kring en mjuk pälskrage lade det sig en arm, och en smidig kvinnogestalt böjde sig åt sidan, smög sig in mot ett pösande skinnfoder och den parentesen sade allt hvad de fumliga orden icke rå med. Och aldrig har jag sett en blick mer skälmskt triumferande än den, som lyste borta från dörren: — Ser du — sade den — ser du, att du fick komma ändå! Han skrattade, det trollet: — Ser du, det halp! Jag skall nog veta, att tukta dig!

Och så högt: — Farväl tills på lördag!

Du stora troll, bara du icke blir ond, så ska vi få se! Kommer jag bara underfund med dig och blir varm i kläderna, så skall jag nog löna dig och icke vara högtidlig längre. Jag skall skämta och väsnas — du! — med händerna i din svarta peruk; och du skall se, om du kan få en smul mer, än jag vill ge dig!

Märker jag bara, att du icke går — — Då är det icke farligt. Min älskare får du icke bli, men mista dig vill jag icke heller.

Han hade lofvat att komma, alldeles säkert. Jag var så trygg.

Kommer farande upp och säger, att han skall gå strax. Och så att han »kanske» tittar upp före klockan elfva, om jag då ännu är visibel. Och så: det är dumt att resa redan på måndags morgon.

Sååå? Jag skulle kanske ligga här ännu någon tid för att hvarannan dag få höra detta: — Jag kommer bara för att säga, att jag icke har tid i kväll.

Nej tack! Nu kan jag det utantill. Kommer jag bara väl härifrån utan att bli ovän med honom, så skall jag nog akta mig att råka i hans klor så snart.

Jag fick rosor och violer i kväll. Jag tycker mera om blommorna än om honom själf. Blommorna äro vackra. De stå på mitt skrifbord, belysta af lampskenet.

Jag är sömnig. Jag är hvarken bitter eller ond. Men jag känner motvilja för honom. Det är brist på tillit. Om

jag visste, att han höll af mig, och att jag kunde lita på honom, då behöfde han icke ägna mig stort mera tid, än han gör. Jag skulle likväl hålla af honom.

Hålla af? Denna tomma kurtismaskin! Ja, han förtjänar det visst.

Det är dumt det hela. Men jag ångrar mig icke. Han skall springa och sladdra om, att jag »älskat» honom. Det bryr jag mig icke om. Det är ju sant. Men längre har det icke heller kommit.

Jag är sömnig. Jag känner mig lugn som en filbunke och jag lägger mig.

Det skall gå öfver. Är han värd tiondedelen af en sådan tillgifvenhet, som jag skulle ha att ge?

(Tibble.)

Seså, nu är historien slut; för denna I gången åtminstone. Jag vill minnas allt, jag vill veta, att det icke varit en dröm, därför har jag skrifvit upp det.

Sista dagen ville jag icke ha ett ögonblicks ledighet. Jag var rädd, att saknaden skulle hugga klorna i mig.

Det var före middagen. Här satt en liten fru och pratade. Så kom han. Och vi längtade båda, att den goda damen skulle gå, men hon satt som limmad på stolen. Det var rent af fånigt, att hon icke gick; hon borde väl kunnat känna i luften, att vi önskade henne dit pepparn växer.

Jag var uppspelt och tokigt glad. Jag kunde knappt sitta stilla. Min diktare höll på att bli stött. Han riktigt grälade på mig. Man skulle nästan kunna tro, att jag gladde mig åt att lämna hufvudstaden. Jag såg ut som en »elektriserad groda».

När vi märkte, att vi icke skulle bli fruntimret kvitt, gick han till sist, sedan han lofvat säga mig farväl efter teatern.

Jag kom borta från hörnet i gången med kappan ännu på, och han kom från mitt rum, med denna seglande, majestätiska gång, som är honom egen. Paradmarsch, som hans prosastil. Han såg så glad och vänlig ut och sträckte handen emot mig. Så gingo vi in tillsammans.

Han hade följt upp fröken Berg och pratat några ögonblick med henne i trappan, sade han. — Han hade icke sett mig på teatern.

Han stod nu och höll mina behandskade händer, och han betraktade mig.

Jag kunde ingenting säga. Jag undrade, om han skulle gå strax, och jag kände ett stilla vemod vid tanken på, att vi nu skulle skiljas.

Han stod alltjämt och såg på mig, med mina händer i sina. Och så kysste han mig, lätt och lugnt, med en viss tillbakadragenhet.

— När skola vi två återse hvarandra? sade han flera gånger.

— Tänk på mig ibland — tänk på mig med vänskap! Det var det andra han upprepade.

Jag svarade, att jag nog skulle tänka alldeles för mycket på honom.

Jag satte mig på divanen, och han stod framför mig. Jag såg upp i detta kära ansikte, som jag icke skulle se på så länge.

— Drag era långa handskar af, så att jag åtminstone kan få en hand, sade han.

Jag drog den högra af.

— Den andra också!

Jag gjorde så, och vi knäppte samman våra fingrar, medan jag ännu satt och såg upp i hans ansikte.

— Låt mig få omfamna er. Nu skall jag gå.

Jag reste mig upp, och han slöt mig in till sig.

— Tänk på mig med vänskap!

Jag måste vända mig om och trycka näsduken mot mina ögon.

Åh, skiljas, skiljas! Vi stodo vid byrån med toalettspegeln, där han första gången hviskat »du» i mitt öra. Han tryckte mig in till sig så hårdt, och jag gömde mitt ansikte mot hans axel, min kind mot hans.

Vi drogo oss åter ifrån hvarandra, hårdt hållande hvarandras händer.

Jag sade honom, att han icke lärt känna mig, därför att jag varit så skygg. Jag hade alltid så starkt känt hans öfverlägsenhet.

Han tyckte, att han aldrig visat sig öfverlägsen, tvärtom hade han visat mig alla sina mänskligaste och svagaste sidor.

Just detta hade gjort, att jag blott dess tydligare känt, hvad han är.

Jag beklagade, att jag endast kunnat visa honom mina fulaste och mest frånstötande sidor. Han log: — Jag är så klok, så klok, sade han. Och jag kände med en viss trygghet, att han nog såg längre än till ytan.

Och så gick han.

Ja, nu är historien slut — ett skede af den åtminstone, nyfikenhetens och experimentens. Jag vet nu, på hvad sätt och med hvilka ord Ivar Mörcke begär en kvinna, jag vet också, af hvad slag den erotik är, som jag kan känna. Jag vet, hvilken relativt ringa makt det enbart sinnliga har öfver mig. Jag har icke motarbetat det, jag har låtit min natur vara fri; och min natur är att icke älska enbart med kroppen. Själlösa smekningar lämna mig fullkomligt kall, det är först när kärliga ord och innerligt förtroende komma till, som jag blir riktigt varm.

Hvad som vållar mig det förfärliga lidande, hvarom dessa blad så ofta bära vittne, är mitt behof att helt sluta mig till en människa, att i mitt personliga förhållande få någonting centralt, hvaromkring hela mitt enskilda lif kan samla sig som kring en kärna. Intet offer skulle vara mig för stort, om jag därmed *helt* kunde vinna en mans tillgifvenhet. Utsikten därtill, tviflet, ovissheten, ansträngningarna att tum för tum tillkämpa sig den aktning, det intresse, det förtroende, hvarpå en sådan tillgifvenhet måste vara fotad — se där de hemliga skrufvar, som framkalla den spänning af min själs strängar, hvarunder jag den sista tiden så ofta vridit mig och klagat.

Nyfikenhetens skede är förbi. Jag har velat lära känna Ivar Mörcke. Jag känner honom nu. Han säger så själf. Han citerade Goethes yttrande till fru v. Stein: »Ni känner mig i botten. Och skulle det ännu finnas drag i min karaktär, som ni icke gjort bekantskap med, så är det sådana, som jag själf icke känner.»

Jag har velat veta, hur det vore att se den man, som jag skulle kunna älska, breda ut sina armar emot mig.

Jag ville veta, hvad det är att trycka sig in till hans bröst, kyssas af hans mun, smekas af hans händer. Jag har erfarit allt detta. Mitt ansikte har lutat sig in i den lugna vrån, dit en älskande kvinna alltid söker, när hon vill glömma sitt bryderi. Mina händer ha glidit öfver hans gråsprängda hår, mina fingrar ha fördjupat sig i dess täta massor.

Jag har hört honom göra en fråga, på hvilken jag af fri vilja svarat nej.

Jag är nöjd.

Jag har erfarit allt, hvad jag traktade efter. Min inre erotik har kunnat få ett yttre uttryck. Det är icke af tvång jag lefver som en nunna, det är af egen fri vilja. När jag nu kan se hvar man i ansiktet, så är det icke emedan jag aldrig blifvit frestad. Den dygd, jag kan berömma mig af, är icke en ful kvinnas förödmjukande intyg på, att ingen begärt henne.

Nu tycker jag, att jag med lugn kan låta mitt hår gråna. Nu kan jag med glädje bli gammal. Jag behöfver aldrig känna mig försmådd eller tillbakasatt. Den man, som för mig är vackrast och störst och härligast, den man, som jag tycker, att alla andra kvinnor borde älska, han har klämt mig mot sitt hjärta, han har sett mig in i ögonen och sagt »du», han har sagt mig att jag är vacker och god och duktig, han har kysst mina ögon och smekt min panna. Jag är icke en af de stackars förkastade. Jag behöfver aldrig känna deras afund mot de unga, deras bitterhet mot det manliga släktet.

Jag har varit kvinna. För återstoden af mitt lif kan jag vara människa.

Jag är lycklig. Den man, jag älskat, har icke kastat mig bort. Jag har själf helt lugnt och mildt gjort mig lös ur hans armar.

Vi skola aldrig hata hvarandra.

Han har gifvit mig mer, mycket mer än jag begärde.

Det är en stor, lugn lycka, som fyller mitt bröst. Det är vissheten om, att min person i sig själf icke är frånstötande och obehaglig, trots allt. Den kvinna, som Ivar Mörcke funnit tilldragande, kan lefva på minnet hela sitt återstående lif.

Glädjen öfver hvad han gaf, skall göra mig till en älsklig gammal kvinna, skall lysa som ett inre sken under skrynkliga drag. Den djupa glädjen är helig, och som en helig trollmakt skall den stråla ut ur mitt sinne.

Han fann behag i mig. Mitt kroppsliga omhölje skall hädanefter vara mig heligt. Jag är liksom adlad. Allt lågt och ofint får icke komma mig vid.

Jag har velat skrinlägga min rikedom här. Jag vrider nu om nyckeln för hvad jag samlat. Nu har jag nog.

Det har ända sedan min barndom varit mig en plåga att tänka mig själf ful och obehaglig. Han har med sina smekningar lyft mig upp och ställt mig på samma plan som andra kvinnor. Jag är icke något vidunder längre. Jag har aldrig varit det. De kärliga ord, jag hörde i min ungdom, ha icke varit hån — han har satt sitt insegel på dem, nu äro de alla bekräftade. Han har lyft mig till rang med andra människor. Han har liksom löst mig från min förtrollning.

Nu vill jag drifva med strömmen, lefva och arbeta. Men mitt eget lif är blott en kär bild att slutas i en medaljong; mitt arbete skall bli ett bildergalleri att skänka åt min samtid.

Det har varit en brytningstid denna, en forcerad utvecklingsperiod. Det är som om jag nu först vaknat till tanke och klarhet. Det tycks mig som hade min själ vidgats oerhördt; ensamheten har ett helt annat innehåll

än förr, den ro jag känner är mera storslagen än någonsin. Det är som om krafterna i mig vuxit.

Jag slutar nu ett skede af min historia. Resan skall lägga in ett nytt lag i min utveckling. Därför har jag samlat mig, gjort upp min räkning — tvättat min griffeltafla ren, ty den var fullskrifven.

Sällan har jag lämnat Tibble med så föga glädje. Jag visste, att jag skulle få en tid af oro och små besvär, hjärtetomhet och torka. Men jag hade fattat mitt beslut; jag gick att fullgöra en plikt mot mig själf.

I hufvudstaden träffade jag Knut Herman, som berättade, att Ivar Mörcke icke rest på morgonen, som tidningarna uppgifvit, utan skulle resa nästa morgon med snälltåget söderut. Han menade, att Ivar Mörcke och jag nog skulle träffas vid centralstationen, eftersom mitt tåg gick en half timme senare än hans, och damer alltid komma för tidigt till tåg. Jag var glad, att detta möte, (om det skulle äga rum) icke kom på mig som en öfverraskning, men någon glädje kände jag icke. Det enda jag tänkte, var, att jag nu måste resa i min nya klädning. Jag ville icke, att han skulle se mig illa klädd.

Jag packade om i kofferten, gjorde mina förberedelser och sof sedan som ett godt barn hela natten.

Det snöade på morgonen, stora våta flingor. Smutsiga gator, smutsgrå himmel. Jag gaf mig af i mycket god tid. Sedan jag köpt biljett väntade jag i vestibulen bland andra morgontidiga, morgonruskiga resande. Jag stod och såg ut på den öppna platsen; jag skulle väl få se ett eller annat bekant ansikte snart — Knut Hermans eller kanske Ivar Mörckes. Det var mig likgiltigt hvilket. Att råkas på en järnvägsstation, där hvar och en tänker bara på sina koffertar, är endast ett obehag. Jag såg brådskande ansikten, stadsbud och banbetjäning, främmande resgods; och där ute dalade de våta flingorna ideligen öfver modden. Jag stod sysslolös, betraktande de andras brådska. Allt mitt var färdigt, jag hade ingenting att tänka på.

Dörren öppnades, och där kom en herre; ett par brådskande steg och han tvärstannade. Ett blekt, fint ansikte, som jag kände! En reslig gestalt i mjukt pälsverk. Jag hade återigen glömt, hur han såg ut, och öfverraskades nu af, att han såg så bra ut.

Jag var beredd att möta honom, men han icke att möta mig. Han stod, som om han naglats fast, och såg på mig, som om jag varit den mest otroliga uppenbarelse. Han såg på en gång glad och orolig ut. Jag undrar, om han icke hade ett ögonblicks förnimmelse af, att jag ämnade göra honom sällskap.

— Ni — ni här? Men ni skulle ju resa till England?

— Det är just hvad jag gör!

— Det här tåget går söderut?

— Men strax efter går ett annat västerut!

— Då har ni god tid! Och mitt tåg går först. Kom så få vi talas vid några ögonblick.

Han tog min lediga hand och förde mig in i väntsalen, bort till glasdörrarna mot perrongen.

— Så märkvärdigt, att vi två skulle råkas här! upprepade han ett par gånger. Jag tror, han tyckte, det var roligt att se mig.

Vi växlade några af dessa betydelselösa fraser, som höra hemma i väntsalarna. Han sade, att han kände sig just i det rätta reslynnet.

Jag hade ingenting att säga. Jag stod tyst och såg ut genom glasdörrarna med den orörliga blick, som jag så

ofta får, när han betraktar mig. Jag tänkte, att han måste finna mig bra dum, men det bekymrade mig icke. Vi stodo helt nära hvarandra. Han kysste mig på kinden utan ett ord, utan att jag kunde ana hvad han ville göra. Han tog det som den naturligaste sak i världen.

— Men är ni tokig!

— Ingen känner oss.

— Alla känna er.

— Jag kan ju säga att ni är min syster!

— Det tror ingen.

— Då säger jag, att ni är min tant.

Han såg mig skälmskt in i ansiktet. Detta lugn, som vore han i sin goda rätt i detta tilltag midt för allas näsa, det var så friskt och skrattretande, det var alldeles omöjligt att taga det allvarligt.

— Er tant — ja det låter höra sig.

Dörrarna öppnades.

— Följ mig till min kupé.

Vi skyndade åstad framåt tåget och han fann sin kupé, där han placerade sin resfilt. Så kom han åter ned på perrongen.

— Stå nära dörren, så får jag kanske vara ensam i kupén!

Det var i alla fall en egendomlig slump, att jag skulle vara den enda, som sade honom farväl där nere.

— Nu en gång midt på munnen, och så går jag in i kupén för att få min plats vid fönstret; det är hela min ärelystnad för tillfället.

Brådskan ökades, tåget skulle strax gå.

— Ingen känner oss — — —

— Det kan man icke veta!

— Och dessutom — nu skola vi ju skiljas! Seså!

Han stod redan med handen på handtaget, tror jag. Jag vet icke hur det gick till. Jag vet bara, att det var en snabb och vänskaplig kyss, som om jag fått den af en kvinnlig bekant — en vacker ung flicka. Vi voro så glada och fria, hela världen låg öppen för oss. Kyssen var alldeles i sin ordning. Jag var i mitt gladaste, lugnaste solskenshumör, och mina ögon skrattade mot hans.

— Seså! Nu ha vi vanärat oss för tid och evighet! sade han muntert.

— Jaha.

— Och jag skall säga er något, ifall ni icke redan vet det — vi stodo alldeles intill hvarandra och min hand låg hårdt i hans — Man betalar sin hustru tre hundra kronor i månaden för hennes kärlek, och det anses riktigt. Eller man betalar andra kvinnor, och det anses också riktigt. Det enda som icke tillåtes, är att man

icke betalar. Det är den fria kärleken. Kom ihåg det!

Han talade hastigt, med en blandning af smärta, harm och ironi.

— Det vet jag.

Han måste springa upp i kupén.

Jag gick efter en tidning åt honom och kom tillbaka, strålande lycklig öfver att ha kunnat vara honom till den ringaste lilla nytta.

— Den skall bli min sköld, sade han med en sidoblick på en handelsresande, som tagit platsen midt emot honom i kupén.

Vi voro tysta ett ögonblick.

— Om jag icke redan i början blir enleverad af någon italiensk markisinna, så skrifver jag, sade han.

— Blir ni enleverad, är det ju så mycket mera skäl att ni skrifver och berättar det.

— Ja. Men då skrifver jag bara ett enda ord: *besegrad!* När ni ser det, vet ni hvad det betyder!

— Nu vill jag gå, sade jag gladt och såg upp i detta välkända, opålitliga ansikte. Jag sträckte upp min hand, han tryckte den hårdt, och jag gick raskt därifrån, utan att vända mig om.

Jag var så glad, jag kände ingen ängslan öfver vår djärfhet. Jag kände mig trygg, som om jag kysst en bror eller en syster till afsked.

Jag såg människor gråta, när de skildes från de sina. Jag hade ingenting att gråta för, ingenting att sakna. Tåget vaggade mig framåt. Jag satt och såg ut öfver skogskransade åkrar och sjöar, med sinnet fylldt af lycka. Det föreföll mig som om han hållit af mig, som om han alltid skulle hålla af mig, lugnt och svalt, för min egen skull. Jag hade ingen tanke för det narraktiga, det ytliga hos honom. Vi två höllo af hvarandra, det hade gjort honom godt att få vara vänlig, det hade varit honom kärt att jag stod där — den sista att säga honom farväl.

Det fanns ingen saknad i mitt sinne öfver skilsmässan, ingen längtan efter återseendet. Känslan af att han höll af mig, och att vi skilts så lugnt och så gladt, uppfyllde hela min varelse.

(London.)

Det är så underligt tomt och kallt att vara här. Jag trifs icke, ty jag är ännu alltför främmande för att rätt kunna njuta af ensamheten, som eljes är mig så kär.

Vistelsen här förefaller mig närmast som en frivillig landsflykt. Om jag hade godt om penningar, så att jag alltid kunde åka, och om jag hade någon människa här, som jag kunde hålla af och som brydde sig om mig, så skulle jag kanske trifvas.

Men nu!

Jag känner en riktig ångest, när jag tänker på att gå ut på gatan bland dessa förskräckliga hästar, af hvilka jag väl en vacker dag skall kastas omkull. Det är ohyggligt att ständigt gå med den föreställningen för ögonen. Det är icke muntert att vara fattig, närsynt och illa klädd.

Och så är mitt lif ödsligt. Jag är så trött ibland, så trött af att alltid nödgas gå ensam, alltid vara kylig och lugn eller kylig och stel, alltid tvungen som i en rustning af kall metall. Rustningen skyddar, men den är tung, och den kyler genom märg och ben.

Åh, att kunna känna tilltro till en människa! Åh, att vara afhållen, att äga främsta rummet i en människas hjärta. De vanligaste, de tarfligaste, de minst snillrika kvinnor ha kunnat uppnå detta — men icke jag! När jag varit dödstrött, har det aldrig funnits en axel, som jag kunnat luta mig mot i fullt förtroende. Jag har aldrig fått visa mig vek, som jag är.

Jag hade tänkt skrifva resebref att sända hem till någon tidning; det hade alltid gifvit en smula inkomst. Men jag har beslutat mig för att icke försöka direkt slå mynt af hvad jag ser.

Om jag skrefve resebref härifrån, skulle jag komma att förråda min okunnighet, min hjärnas förfärliga tomhet. Jag bör tvärtom vara tyst, dölja mig och i all stillhet söka kapa åt mig den smula vetande, som det kan bli mig möjligt att nå. Det är som om min okunnighet och min dumhet rent af skulle trycka mig till jorden, när jag icke är i Tibble. Där, i fänadens sanna hemvist, är jag skyddad mot själfkännedomens styng, men där förfäas jag själf.

Dock, icke allenast där, förefaller det mig — — åh, jag blir ju mera tom för hvar dag som går — — —

Denna pröfningstid i helt nya förhållanden skall icke bli förspilld, jag börjar känna det nu. En del af min känslosamhet, min trängtan till lycka skall kanske värka bort därunder, och det vore alltid en vinst för den, som icke har rätt att fordra lifvets solsken.

Jag kände mig alldeles som urhålkad i går, alldeles öde invärtes. Hufvud och hjärta lika tomma — ingenting annat än kaos och medvetande om ödsligheten som sväfvade öfver mörkret. Jag tror, att det står någonting dylikt i bibeln. Men här fanns ingen gud, som bjöd »Varde ljus!»

Jag trodde, att världsstaden skulle hjälpa mig glömma. Misstag! Intet hjälper mig utom min egen vilja.

I går kväll, när jag skulle lägga mig, var det som om viljan vaknat i mig. Jag hade hela tiden här varit så hopplöst förtviflad, att jag tyckte alla ansträngningar fruktlösa, fann det lilla, som jag genom arbete skulle kunna uppnå, icke värdt att äga. Men i går kväll, då jag var ensam i min kammare, var det som om trotset rest sig igen, likt en krigare, som dukat under, men som icke ger sig utan strider ännu på knä tills lifvet förrunnit.

Det gör detsamma, hvart mina ansträngningar leda, men jag ger mig icke!

Jag tog en grundlig afgnidning och sof en sund, stärkande sömn. Jag vaknade med fast beslut att taga itu med arbetet, lika godt hvartill det båtar. Jag har också arbetat hela dagen utan ett ögonblicks uppehåll. Men nu behöfver jag någon att tala till, att tala uppriktigt till; och jag har ingen annan än mig själf.

Det är icke underligt, att tanken på en så svag, så splittrad och så veklig personlighet kunnat fängsla mig. Det ligger helt enkelt i, att han är den ende, jag träffat, som vågat älska mig. Att jag ser, hur hoplappadt, hur trasigt, hur skrynkligt och urblekt det stackars stycke »kärlek» är, som han räckt mig, hjälper icke: för en kvinnas hjärta är *något* af det åstundade alltid bättre än *intet.*

Få se om jag är stolt nog och stark nog att kasta bort smulorna, emedan jag vill äga någonting helt eller ingenting alls. Få se, om jag är helgjuten nog att icke nedlåta mig till kompromisser. Få se, om mitt arbete är stort nog att fylla hela min tillvaro. Få se, om jag har karaktärsadel nog att hellre vandra enslingens raka, ödsliga väg än vika in på slingriga smygvägar, där kreti och pleti ta sin lilla siesta och skvallra om sin medvandrare.

Jag ser de sminkade damerna rundt omkring mig, på teatrar och offentliga platser, och jag erinrar mig Francillons replik: »När jag tänker på, att det finns någonting gemensamt mellan dessa varelser och mig, och att detta någonting är du!»

Nej, nej, nej! Engifte, se där det enda riktiga ögonmärket att sträfva efter. Allt det andra är förbannelse, förbannelse för alla parter. Hvar ny erfarenhet visar mig endast detsamma, hvart starkt intryck pekar endast ditåt.

Jag medgifver, att det bör finnas öfverseende för de förvillelser, som icke gifvit djupare skada åt karaktären, jag medgifver, att äktenskap kunna grundas på misstag; det kan då understundom vara önskligt, att de upplösas; men idealet, önskningsmålet är och blir den ömsesidiga troheten, beslutet att hålla fast vid hvarandra, viljan att älska hvarandra, alltid och i allt; i kärlekens smekningar, i barnen och i det gemensamma arbetet. Två äro starkare än en; två böra de möta ålderdomen, och den skall bli mindre tung; två böra de invänta döden, och den skall bli mindre förfärande.

Den frestelse, jag känner att mottaga en kärlek af annan art, kullkastar icke mitt argument. Det är just känslan af, hur låg, hur fattig, hur tarflig denna kärlek är, trots all sin så kallade poesi, som gör att jag klarare än någonsin ser mång-kärlekens förbannelse — hur leken med trohet och beständighet nöter och utplånar det bästa i en människas moraliska karaktär.

Jag skulle i alla händelser ha viljan att vara trogen, genom att låta känslan afsvalna till en fast vänskap. Men den vårdslöshet, hvarmed han betraktar det hela, kan icke bli utan inverkan på mig. En karaktär sådan som min erfar en smula ringaktning vid åsynen af en karaktär sådan som hans; och där ringaktning finns, blir kärleken antingen låg och sinnlig, eller också förvandlas den till ett slags öfverseende välvilja, som har mycket litet med kärlek att skaffa.

Det är samhället, som gjort oss kvinnor trofasta, jag erkänner det gärna; af naturen äro vi väl icke mera trofasta än männen. Men det förefaller mig, som om troheten skulle vara det eftersträvansvärda, och i så fall finns intet skäl att låta kvinnan vänja sig af med den. För att uppnå likställighet, vore det nog bättre, om mannen ålade sig själf den trohet, han kräfver af kvinnan.

Det är för underligt, det är riktigt otäckt att tänka på, hur föga det finns af verklig tillgifvenhet och aktning i den känsla jag hyser för honom. Jag känner den eggelse, som man erfar vid ett schackparti, jag känner en hungrig nyfikenhets hela lockelse, när jag frågar: hur känns det att älska och vara älskad? Jag känner äfven mer: en förfinad hunger efter smekningar. Af själfva den gröfre sinnligheten känner jag ingenting alls, åtminstone icke ännu.

Hvarför har jag så länge sökt förgylla honom i mina egna ögon? För att förgylla mitt eget handlingssätt, naturligtvis. För att inbilla mig, att jag ansåg honom förtjäna den kärlek, jag icke kunde låta bli att ge.

Men kommer det någonsin något godt af att ljuga för sitt bättre jag?

Nej. Låt mig se det, som det är, och låt det så komma till hvad det vill. Om jag icke kan känna någon aktning för hans karaktär och ingen tilltro, måste orsaken därtill ligga hos honom, Jag önskar ju ingenting högre än tänka högt om honom. Må han öfvertyga mig om, att han förtjänar det.

Det finns också en annan anledning till mitt självbedrägeri. Det har funnits stunder, då han visat mig en vinnande själsfinhet, som kommit mig att blygas öfver hvad nedsättande och föraktligt jag skrifvit om honom. Men är det värre att skrifva så än att — mot sin vilja — tvingas af hans egna ord och handlingar att tänka så? Det har dessutom, djupast i mitt sinne, funnits en hemlig baktanke: att jag en gång i fullt förtroende skulle skänka honom mitt hela lifsinnehåll och äfven dessa blad. Jag önskade då, att ingenting,

som han kunde finna sårande, här skulle få rum. Men sanningen måste ju fram.

Hå, ingen fruktan! Han skall aldrig gifva sig åt mig så helt, att jag förpliktas till en så oerhörd ärlighet. Han riskerar minsann ingenting, kan alltså aldrig komma att lida för min skull. Allt hvad smärta och olycka, som kan växa upp ur detta, skall falla öfver mig ensam. För hans skull behöfver jag aldrig känna några samvetsskrupler.

Jag är honom ingenting skyldig. Ingenting! Han har ingen rätt att fordra större förtroende, än han själf kan tillvinna sig, och ju mindre han får af mig, dess bättre, ty grannlagenhet gent emot kvinnor hör icke till hans starka sida, hur mycket han än berömmer sig däraf.

Till ingen människa vill jag säga ett förklenande ord om honom, men jag är icke blind för hans svagheter, och jag behöfver hålla mig skadeslös genom att på dessa blad rätt grundligt förtala honom. Ha, ha, ha! Kvinnonatur!

En liten småaktig hämnd för allt hvad jag lidit genom honom.

I min lifstid skall ingen människa läsa dessa anteckningar. De äro mina egna, ingenting annat än surrogat — jag äger icke en människa att älska och att tala med. Och när jag blir död, är allt mig likgiltigt. Hvarken skam eller heder kunna nå mig då.

Det är en obeskriflig lättnad, jag kan känna af att skrifva så här, alldeles ut ur mitt eget hjärta. Hur måtte det då icke vara, att äga en människa att tala till!

Jag nekar icke till, att jag äfven hyst en hemlig tanke: Om den känsla, jag nu brottas med, endast skulle vara en hjärtats missvisning; om det skulle komma en ännu osedd — om det skulle kunna finnas någon för mig, som det fanns en Lewis för George Eliot.

Dårskap! Och om så vore! På elden med allt det förflutna! — det vore då värdelöst för mig. Eller hela mitt lif uppslaget för hans ögon. Hvad vore då allt det lilla, lumpna, mot det enda stora och härliga!

Nej. Jag behöfver vara sann mot mig själf. Och jag vill vara det.

Elsa Finne! Stackars Elsa Finne! Du kan aldrig bli annat än en kvinna. Hur har icke detta tyngt mig ända sedan min barndom! Parian kan aldrig lyfta sig ur sin kast! En halffärdig varelse kan aldrig bli ett helt för sig.

För den, som känner det så, är denna stad ett helvete. Man tvingas att hvarje ögonblick tänka på hvad kön man hör till.

Jag längtar efter mitt arbete. Hvad de fem veckor, jag ännu har framför mig här, synas långa!

Men skulle det då vara omöjligt att arbeta här? Yttre hinder existera ju blott för lättingen. Duktiga arbetare veta alltid att öfvervinna dem.

Jag har plågats af, att I. M. icke skrifvit till mig en enda rad. Hur lugnt och godt skulle det icke kännas, om vi vore vänner.

Men det är icke hans likgiltighet, som gör mig förtvillad. Hvad som tynger mig mest, är känslan af min brist på snille och på kunskaper.

O Gud — hvilken tomhet, tomhet! Med en allt lugnare förtviflan börjar jag tänka på självmord. Jag är icke olycklig. Men jag är oduglig. En författare utan snille! En kvinna utan en kvinnas kall. Hvad skall jag i

världen?

Om jag blott icke vore så rädd för den fysiska smärtan! Om jag hade ett smärtfritt dödande gift. Vetenskapen borde skänka detta åt oss, som ingenting ha att lefva för.

Det är icke möjligt att bli kvitt tanken på honom. Ingenting annat än det strängaste arbete kan göra mig till herre däröfver. Det är starkare än jag. Allt hvad jag sett, allt hvad jag upplefvat, allt hvad penningar kunna skaffa tycks lika maktlöst. Det enda, som intresserar mig, är hvad som i än så ringa mån ställer mig i ett slags förbindelse med honom: platser som han sett, människor, som känna honom, konstverk, som han älskar.

Hur vi återsågo hvarandra.

Jag hade skrifvit till honom, att jag skulle komma, men jag visste ju icke, om brefvet träffat honom.

I den ljumma, instängda höstskymningen satt jag ensam på mitt rum och väntade, våndades, gissade. Hurudant skulle vårt möte bli? Jag satt och virkade så länge jag kunde se. Jag ville i den mekaniska sysselsättningen finna en motvikt mot själsoron; men till sist var jag så hopplöst uttröttad. Hvad tjänade kampen till? Jag var och blef blott en misslyckad, föraktad skribent.

Jag kastade mig på divanen borta vid fönstret och försökte sofva. När jag legat där en stund, knackade det. Han kom. En kall, ovänlig hälsning, en min som tycktes säga: hvad vill du här?

Vi satte oss, och han började tala. Hån. Icke en vänlig min. Ingenting. — Ni skrifver ohöfliga bref. Och så anspelningar på hans triumfer i Italien. — I Firenze — det är där man får nådestöten. Långa svarta satan, hvilka ögon han satte på mig! Han såg hur jag led, han njöt af det. Och han skröt med sin markisinna, med hvad hennes hushållning kostar om året, oberäknadt toaletter och mannens utgifter. Jag vet icke, hur mycket det var, en 60,000 eller 100,000 lire om året.

Och så hån igen. — Och nu känner ni hela min resa. Men om kvinnorna skall jag akta mig att tala, om dem får ni ingenting veta. Små sarkasmer och nålhvassa blickar.

Med ett tag kastar han sig tillbaka i stolen, knäpper händerna fast om sina upplyfta knän, spärrar upp sitt stora, svarta gap och ger till ett skratt så sataniskt skadegladt, som om han plötsligt gripits af vansinne.

Och så skulle han gå. Jag var så trött och så förplågad. Icke ett vänligt ord, icke ett tecken till, att vi någon gång stått hvarandra nära.

— Min syster frågade mig häromdagen, hur många flammor jag hade. Tio, svarade jag. Nej, du har minst aderton! Dubbelt så många som muserna! Hon har kanske rätt i alla fall. Jag tycker själf, det börjar bli för många.

Det var en förfärlig natt som följde. Jag låg som i eld — — — Förskjuten, förkastad med hån och skam. Helt och hållet i hans händer genom min oförsiktighet, prisgifven åt hans godtfinnande, knäckt i mitt arbete, strypt i min ekonomi, bunden i fattigdom, knuffad ned från min sociala ställning och sparkad ut i obemärkthetens mörker.

Jag led af en smärta just vid hjärtat. Jag tyckte, det fanns ingen lindring i annat än att sätta revolverns mynning mot bröstet och trycka af. Jag badade i svett. Jag är så rädd för döden.

Han hade varit så hård, så hjärtlös, så omänsklig. Skulle jag böja mitt hufvud så ödmjukt och dö? Skulle han

hålla af mig för denna slafviska undergifvenhet? Nej. Han skulle skämta och skratta åt, att en af hans »flammor» tagit lifvet af sig på grund af obesvarad kärlek. Det skulle bli en välkommen triumf för honom, och det sista som följde med mig från denna härliga värld skulle vara hans förakt.

Var jag då icke en människa i hans ögon?

Nej, endast en kvinna — leksaken, odalisken. Och hvad är ett människolif för denna världens store?

Känslan af att dock vara en lefvande varelse med samma förmåga att lida, frukta och kämpa, som han själf, reste sig i uppror. Hade han rätt att plåga och pina mig blott för att till sist trampa mig ner i jorden och gå vidare?

Hur lång skulle den väg vara, som betecknas af nedbrutna kvinnoexistenser? Jag kunde sätta gränsen, jag, om jag hade mod. Jag kunde döda honom. Jag skulle få straff — javäl. Men man kunde också hålla mig räkning för, att jag skaffat undan skadedjuret.

Jag var böjd för att stå risken, om jag blott icke misslyckades. Jag började tänka på, hur det skulle kunna utföras.

Han är rädd för att dö. Han är snabb och stark; att skjuta framifrån skulle vara omöjligt. Jag skulle misslyckas, och hans hat skulle bryta lös — hans föraktande, vredefyllda blick skulle säga: sådan var du! — — — Skammen eller en skymflig död som självmördare — löjet öfver att ha velat tillgripa en teaterkupp — — nej, om jag bestämde mig för det, så måste det vara med garanti att lyckas.

Enda sättet, men det säkra, var att låta honom se på något eller läsa någonting framme vid bordet och att själf stå bredvid och skjuta honom mellan skuldrorna, med revolvern ända in på rocken. Skottet skulle alltid döfva så mycket, att jag kunde hinna ge honom ett till.

Men skjuta bakifrån? Se honom vända sig om, bitter, hatfull, döende — denna människa, för hvilken jag krupit i stoftet som en hund — — nej det var för vidrigt.

Om morgonen satte jag mig att arbeta innan klockan var sju. Och dagen gick. Men på kvällen bröt lifsledan åter våldsamt fram. Det kändes som skulle jag icke kunna lefva längre.

Dock — först ville jag skrifva till honom; och jag sände ett stadsbud med brefvet. Jag minns icke klart, hvad jag skref, men det var ungefär så här:

»Jag hade hoppats att få säga er farväl, men ni hade icke ett vänligt ord att ge mig. Jag fick nöjas med mindre medkänsla än en döende hund får af sin herre.»

En half timme senare kom han.

— Hur kan ni göra era vänner ondt med att skrifva sådana bref?

Han tvingade mig att äta. Och ändtligen blef han god mot mig, som om jag vore det stora barn jag är; han drog mig till sig och smekte mig och sade, att jag var dum, att jag borde läsa och arbeta, och att han skulle titta till mig, när han hade tid. Och så skrattade han, i det han tryckte mitt hufvud in till sig. Han kunde nog förstå, hur retsamt det måste kännas att vara så där »numrerad».

Och så gick han.

— Ni behöfver stå under kommando! sade han.

Åh, ja, ja, ja!

Han kom på förmiddagen.

Jag våndades. Kunde jag bara få veta, om han vill vara af med mig eller icke.

Jag kunde hvarken tala eller tänka.

Vi sutto helt nära hvarandra, främmande af allt det, som kommit emellan oss.

— Jag har något att bedja er om.

— Hvad då?

— Säg att jag skall gå.

— Hvarför skulle jag säga det?

— För då gör jag det.

— Hvarför skulle ni gå?

— Jag vill gå, men jag kan icke, om ni icke säger det.

— Nå, så gå då!

Jag såg på honom. Den som kunde tyda detta ansikte!

— Det är så dumt, det är så dumt att aldrig kunna vara ärlig. Hvarför kan man icke säga hvarandra farväl?

— Det enda verkliga farväl är det som aldrig säges.

Det var tydligt nog, men ändå:

— Om jag visste! — Åh, jag såg, jag såg in i detta opålitliga ansikte, som om mina ögon kunnat draga fram sanningen därur. — Om jag visste, hvad ni vill — om jag skall gå eller stanna.

— Nu slår jag er!

— Ja, gör det, det är visst det enda som hjälper!

Trots allt måste jag skratta åt mig själf.

Han kom på kvällen. Jag hade min nya, vackra vinterklädning med röda västen på.

— Nu är ni i bättre humör. Att en dam har en ny klädning på sig, är alltid ett godt tecken!

Han var i bättre humör. Han satt på mitt skrifbord och jag i skrifstolen, och vi småpratade rätt gladt. Det var något af den gamla vänligheten. Men när han skulle gå, frågade jag:

— När får jag se er igen?

— Försöker ni binda mig med löften, så kommer jag aldrig!

Hur ansiktet blef vredt och ovänligt.

Jag sträckte båda mina händer tillbaka för att visa, hur fri jag ville lämna honom.

— Nej, nej, nej! Jag *vill* icke binda er!

— Seså, var nu lugn. Jag vet ju, att ni icke vill.

Han reste sig.

— Omfamna mig, så att jag får känna, att ni är en människa!

Och sedan:

— Jag kommer nog snart igen.

Han kom, vänligare och belåtnare än vanligt, tog mig i handen och förde mig bort till divanen, där vi satte oss, och så kysste han mig.

— Man kan se er från andra sidan gatan.

— Det bryr jag mig icke det minsta om!

Han reste sig och rullade ner gardinen.

Där var det gamla igen, att han kan vara så hjärtevinnande vänlig, och att det är så härligt att sluta fred. Vi kysste hvarandra och voro vänner på nytt. Efter allt detta!

Jag satt med blicken sänkt. Han såg in i mitt ansikte, och när jag rodnade, småningom, stigande, medan jag icke helt kunde låta bli att le, då log också han — åt att jag kunde sitta där och rodna. Jag vände mig mot väggen, så att han icke skulle kunna se mitt ansikte.

— Jag blygs.

— Blygs ni? Då skall jag icke röra er! Hans ansikte mörknade åter.

Hur jag krympte under denna kalla, ovänliga blick! Han flyttade sig långt bort och talade som till en främling. Jag skulle velat kasta mig om hans hals och be om förlåtelse, men blygdes också för det.

Vi gingo ur vägen för hvarandras tankar och samtalet var tvunget.

Men hur det var, kysste han mig ändå till afsked. Och jag — jag måste ha fred: jag slog armarna om hans hals och bad honom stanna några minuter till. Han såg tveksamt god ut, blickade mig i ansiktet och småskrattade.

— Ni är så dum! sade jag. — Ni säger att jag icke kan längta.

— Har ni längtat efter mig?

— Ja, ja, ja! Nej, gå icke — stanna ett par minuter.

— Jag måste gå, men jag kommer igen. — Jaså, ni kan längta så förfärligt? Jag längtar aldrig efter någon människa!

Ja, så måste jag låta honom gå.

Han kom följande dagen, men var trött och nervös. Sedan såg jag honom icke alls på två dagar.

Det var tämligen sent och skymde starkt den kvällen, då han åter uppenbarade sig. Han var trött och förstörd. Där ståndar just nu i bladen en väldig fejd om hans namn.

— Jag har alltför många fiender!

Han berättade, att han föregående kväll varit mycket nedstämd. Han hade fått ett anonymt bref fullt af hotelser och de gröfsta okvädinsord. Han var rar som han alltid är, då han är ledsen. Han böjde sitt ansikte gång på gång öfver mina händer för att dölja tårarna, som ville fram.

— Stryk håret från min panna, sade han.

Jag strök skyggt, en smula tafatt, öfver hans täta, vackra hår.

— Nej, ni skall taga hårdt, sticka fingrarna helt igenom det!

Jag gjorde så.

— Nej, mer, mer! sade han, då jag ville sluta. — Jag har ett oerhördt behof af smekningar — och så berättade han, hur Hillevi, hans lilla dotter, kan komma in i hans rum, knäppa upp hans väst och stryka med sina små händer öfver hans blottade bröst.

Jag kan tänka mig, hur lugnande de måste kännas för hans sönderspittrade väsen dessa energiska smekningar, i hvilka hon lägger all sin kraft, hela sitt älskande lilla hjärtas värme.

Han satt och såg på mig med sina underbart vackra, tåriga ögon. Och så sade han plötsligt:

— Du är godheten själf!

Han sade det tyst, liksom för sig själf. Och i det ögonblicket såg han själf god och trofast ut.

Herre Gud, hvarför skall han, med alla sina lyckliga naturgåfvor, vara så falsk och dubbel — så opålitlig och ombytlig!

— Alltid kommer jag till er, när jag är sorgsen. Ni har ju nästan aldrig sett mig glad. Men i Italien — där var jag glad! Där skulle jag vilja lefva och dö.

Så kom han till sitt älsklingstema, sina älskogshistorietter.

— Ja, jag förstår, kom jag att säga en gång, på tal om någonting i hans förhållande till en älskarinna.

— Nej, det förstår ni alldeles icke! Ni står som ett nyfiket barn utanför och ser på allt sådant. Ni har inga anlag åt det hållet!

Han ville ha något att dricka; och jag tog fram vår champagne.

— Men jag kan icke draga upp korken.

— Om jag kunde allting lika bra, som det! Och han citerade ett par franska vers om, hur mången morgonrodnad funnit honom i färd med att lossa bandet på en sammetsmask eller korken på en champagnebutelj.

Han stod borta vid fönstret, bände och bråkade, men ståltrådarna voro starka. Jag satt i divanen och såg på honom. Jag afgudar denna starka, resliga och ranka gestalt. Jag såg honom teckna sig som en silhuett mot den ljusa gardinen: den djärfva profilen, det strida håret, som flammade i det döende ljuset. Hvad han var vacker!

Och så kom han som segrare, efter att ha brutit alla hinder. Men champagnen var ljum.

Det gjorde ingenting, vi kunde slå seltersvatten i för att få den kall. Och så satte han sig hos mig på divanen.

Jag måste åter stryka med mina händer genom hans hår. Jag gjorde det mindre bakvändt, började få vana.

— Mera, mera — nej fortsätt!

Jag önskade ingenting hellre.

Han talade om en dam, som har en underbar makt öfver honom. Hon har visst icke några glänsande egenskaper, är hvarken vacker eller snillrik och hon är så feg, att hon kan begå rena brott af idel feghet.

— Ni är ingen förbrytarenatur — sade han till mig — ni är en gås, en beskedlig gås!

Människokännare!

— Åtminstone har jag en känsla af, att ni vill mig väl.

— Ja, ja.

— Men någon riktig kvinna är ni icke.

— Jag? Jo.

— Minns ni en viss afton?

Han böjde sig fram och såg mig in i ögonen.

— Ja. Än sen?

— Men sen? Nu då? Vill du?

— Nej.

— Vill ni icke?

— Säg *du!* Jag gömde mitt ansikte mot hans rock. — Ah, säg du till mig!

— Nå, vill du?

Han gick bort till dörren, tog ur nyckeln på yttersidan, satte den i innantill och vred om. Så kom han och tog mig i handen och reste mig upp.

— Se icke så högtidlig ut!

Jag var nyfiken, nyfiken, nyfiken. Han har rätt jag står som ett barn utanför och är nyfiken.

Jag lät honom hållas. Jag visste hela tiden, att min natur icke kan draga mig med. Men jag har ett så omättligt begär efter smekningar, liksom han.

Han drog mig fram, fint och vackert, som i en fransäs. Jag satte mig i divanen. Men — — — jag kände en stark hand kring min strupe — mitt hufvud trycktes tillbaka — — åh, en sådan kyss skrämmer mig och lämnar mig kall. Jag tror att också han var kall.

Jag gömde mitt ansikte mot hans axel. Han såg förvånad på mig.

— Du vill icke?

Intet svar.

— Du vill att jag skall förföra dig, men det blir icke af.

— Nej, jag vill icke att du skall förföra mig.

— Du vet icke alls hvad du vill! sade han, till hälften förargad och gaf mig ett halfhårdt slag på kinden.

— Blif nu icke ond! Jag lade armarna om hans hals. Han blef så svart i ansiktet, medan han satt och såg på mig. Han såg och såg.

— Tror du att kvinnor äro blygsinta?

— Ja.

— Nej. De äro icke så blygsinta som män!

Han reste sig för att gå och kysste mig lätt till farväl.

— Tack för allt hvad du varit för mig! hviskade jag sorgset.

— Du har ingenting att tacka mig för. Jag har ingenting gett dig.

Han gick mot dörren. Jag blef stående. Skilsmässan sammansnörde mitt hjärta.

— Du vill ha sinnen, men du liar inga, ljöd det borta från dörren. (Sant.)

— Tvärtom, svarade jag lågt.

Hon hade varit ute och gått, var nyss hemkommen; väntade honom, ty hon hade bedt honom komma. Och han kom.

— Låt mig springa in och byta om skor.

Hon gick in och tog på sig sina skor. Han följde efter in i det halfskumma sofrummet. Hon kände sig hvarken skamsen eller rädd för honom. Hon tillhörde honom med alla sina tankar och hela sin längtan, med allt hvad varmt och barnsligt och rent som ännu fanns kvar i hennes sinne. Han gick fram till fönstret och såg ut öfver de glimmande gaslyktorna där nedanför på gatan, så återvände han till hennes arbetsrum och väntade.

När hon kom ut, blinkande mot ljuset, stod han midt för dörren. Han lade händerna på hennes skuldror och log, och hon var glad öfver att han var där, glad öfver att den nya klädningen var vacker, glad öfver allting. Hon önskade ingenting annat i världen än att se honom där, vänlig och god, gå omkring som om allt i detta hem tillhörde honom. Och därför stod också hon och log, stod och log med sin eftersommarglädje. Så svängde han henne om, så att hon kom med ryggen åt honom, och hon kastade sig tillbaka med nacken mot hans axel, smidig och mjuk, med armarna bakåt kring hans hals.

— Nej, nu gör du mig alldeles tokig! utbrast han.

Hon ställde sig ögonblickligen rätt, hon blef åter rädd för detta grofva, fula, som skulle komma in mellan dem — komma som en frostnatt efter sensommarn och härja allt hvad solen lockat fram.

Åh, den gamla frågan, den skrämmande, efterlängtade — svaret, nej eller ja, lika farligt för den, som endast fruktade ett: att mista. — Mista? Nej, att drifvas bort i mörkret, bort från allt som var sol och ljus och värme och lif — bort i döden.

Hon vågade icke svara, hon ville uppskjuta afgörandet, höra frågan upprepas, sola sig i kvällsskimret innan det gled bort.

Så log hon blott, så sorgset och trofast; och medan hon såg honom in i det upprörda ansiktet, hvars uttryck väntade hennes ja, började hon stryka med alla sina fingrar genom hans hår, om och om igen, genom det tjocka håret ned öfver nacken — som hon alltid brukade, när hon ville göra honom lugn och stilla. Och uttrycket blef vekt.

— Du vill icke?

Hon svarade icke. Det satt henne som tårar i halsgropen. Hur länge, ack hur länge skulle hon kunna köpa sig denna frist. Och hon fortsatte att stryka med sina händer, tyst och stilla, medan hon slöt ögonen, som om hon ville drömma om något långt aflägset.

När han gick, sade han:

— Har du beslutat att alltid intaga samma strängt sedliga ståndpunkt gent emot mig?

Hon skakade blott på hufvudet, alltför vemodig att kunna bruka ord.

— Har du icke fattat ditt beslut än?

Icke heller nu svarade hon med ord; men han förstod henne.

— Tiden rinner, sade han. — Om ett par år äro vi gamla, båda två. Tänk på det.

Hon smekte hans hår och log mot honom, så att han måste glömma detta fula, och så att hon skulle få ännu några lyckliga minuter att lägga till alla andra, innan det kom.

Den följande veckan blef en svart förtviflan. Hon tyckte sig icke kunna lefva utan att se honom, utan hans kärlek, utan dessa fina, blida smekningar. Hon led så, att döden tycktes henne den enda, tänkbara lindringen. Det fanns ju intet hopp och ingen tanke på trohet.

Så skref hon. Lifsbegär och lifsleda stredo mot hvarandra i hennes bref.

Den dagen, då han lofvat komma, var det värre än någonsin. Hon vankade fram och åter som ett oroligt, dödssjukt djur. Det värkte i hjärtat som om det skulle brista. Och minuterna drogo sig framåt som ändlösa marter. Hon såg ingen annan utväg än att dö, ty till arbete trodde hon sig för alltid ha blifvit oduglig.

Men han kom. Han skakade henne i skuldrorna, han kastade henne hårdhändt, smeksamt och hänsynslöst omkring, han gaf henne kindpustar och slag. Hvad skulle han eljes taga sig till? Detta var ju »rent hysteri». Stryk skulle hon ha. Det var det enda, som fattades.

— Känner du? Jag slår hårdt!

— Slå gärna.

— Nej, *se* på mig! Hur är det med dig?

— Du tror, att jag aldrig kan ha verkliga sorger, som icke alls ha någonting med inbillning eller hysteri att göra!

Och hon började berätta om sig själf.

De talade länge och förtroligt. Småningom kommo de bort från den sorgsna tonen.

— Jag tar mitt stryk tillbaka! sade han.

När han ville gå, stod hon åter vid dörren och höll honom kvar med sina smekningar.

— Vill du?

— Ja. Men icke nu.

En dag, när hon gick hemåt, slog skenet från Esplanadens elektriska månar emot henne från en blå frosthimmel, där en och annan ensam stjärna tindrade.

Hon förstod icke, hvad det var, som grep henne. Det var som om hon plötsligt tillfrisknat från en sjukdom genom ett under, eller som om hon blifvit seende efter en lång blindhet. Det var så vackert, allt detta, som hon ville gå bort ifrån, att det var som om andedräkten blef ny med ny luft och nya lungor. Det blef plats omkring henne. Hon kände sig som en fri människa.

Hvaraf kom det? Hvari låg orsaken till förändringen? Den blef henne klar först nu, men den måste ha funnits förut.

Hennes medvetande började gnugga sig i ögonen och leta efter de dolda grunderna. När skedde genombrottet? Hon hade varit fri och lugn hela dagen, hon hade sofvit längre och tryggare än vanligt.

Hon erinrade sig stämningen på teatern dagen förut. Hon hade sett honom med hustrun i samma loge, leende, konverserande. Frun hade ett alldagligt, vackert ansikte med mycket och ljust hår — »blonda lockar och ögon blå» — alldagligt, alldagligt! Och han en vanlig äkta man. Förtrollningen var bruten — —

Hon kände vämjelse vid deras förhållande, men visste icke, om hon skulle ha kraft att bryta det genom annat än döden. Allt hvad hon ägde af värme, hade samlat sig i känslan för honom. När bandet mellan dem var afklippt, tycktes henne hela världen öde. Där fanns intet, intet som hon vårdade sig om.

Hvarför skulle hon kämpa med nöden om ett lif så uselt och fattigt? När penningarna tagit slut och arbetskraften var förbrukad, ville hon lägga sig till den långa sömnen.

Hon saknade intet, ty hon var endast en kvinna. Och hon fruktade intet, ty hon hade ett medel i sin hand att dö utan för svåra smärtor. Hvilken trygghet i den tanken.

Hon var lugn och ville försöka att arbeta, skrifva någonting sant och ärligt, innan hon gick. Hon ville icke försvinna spårlöst som isblomman på fönstret.

De hade icke gjort något aftal. Hon hade icke bedt honom komma. Men hon var lycklig i medvetandet om, att hon nu icke skulle få vänta förgäfves. Hon hade äpplet att locka det stora barnet med.

Hon dref omkring i staden, tills tiden var inne, då hon kunde hoppas få se honom. Hon såg lykta efter lykta tändas och glänsa fram ur det lätta storstadsdiset, hon såg de mjölkblå solarna i Esplanadens långa perspektiv tändas en efter en. Allt var så underbart vackert, som hon aldrig tyckte sig ha sett det förr. Och hon log i sina stilla tankar. Kom han i kväll, visste hon, att det skulle ske.

Hon gick hem, fylld af sin starka, unga sensommarglädje. Hon kände sig rik och harmonisk. Hon längtade, men utan oro och kval, ty hon visste, att han skulle komma. Om icke i dag, så i morgon och om icke i morgon, så *snart.*

Hon steg in i sitt lilla hem och tände lamporna, ordnade allt. Hon gick omkring och såg på all denna lugna bekvämlighet, som hon höll af för hans skull.

Och så kom han. Han förde henne fram mot skrifbordet, fram till lampan, de stodo och logo hvarandra in i ögonen, nu visste de båda, att hon var hans. Han drog henne till sig, och hon var icke kall, hon var lycklig och trygg i hans famn.

Och så kom frågan, hviskad in i hennes öra; och så den gamla ångesten. Hon försökte smeka honom lugn och god, men det var förgäfves. Hans ansikte mulnade.

Hon satte sig ett stycke bort i rummet. Han blef stående vid skrifbordet och betraktade henne ogillande.

— Hvarför kysser du mig, när du icke vill kännas vid följderna? kom det, knotande, och hans blick var kall.

— Är det nu *jag* som — — —

— Nej, nej; låt oss nu icke tala om det.

Han gick och satte sig på andra sidan bordet utan att se på henne. Han teg, och hon teg. Det varade länge.

Hon gnagdes af detta tysta missnöje, hon väntade en straffpredikan. Men denna trumpna tystnad var straff nog. Hon hade endast att vara tålig. Godt eller ondt — det låg allt i hans hand.

Så reste han sig, kom emot henne och räckte fram sin hand.

— Försoning! sade han blott, och med tacksamhet såg hon upp i hans ansikte, som log så barnsligt och godt. Hon lade sin hand i hans, och så var freden sluten.

De talade om likgiltiga ting. Och så skulle han gå. Hon följde honom till dörren. Hon kände ett styng i sitt hjärta, som om hon gjort honom en orätt, undanhållit honom något, som med rätta var hans.

— Gå icke nu! bad hon. Han såg kall och likgiltig ut. Det pinade henne. I den sinnesstämningen kunde hon icke låta honom gå. Hon försökte hålla honom kvar med smekningar.

— Nej, nu är det för sent!

Han gick. Hon kallade honom tillbaka gång på gång. Hon kände hur ångesten trängde sig ut i blicken, då han åter stod vid utgångsdörren, hon sträckte fram händerna, det var som om mörkret gapade därute, och som om det för alltid skulle uppsluka honom, om han nu ginge bort i denna stämning af kall ovänlighet.

— Stanna! Ett ögonblick bara!

Hon kände icke igen sin egen röst. Den var halfkväfd och ändå tydlig.

Han kom hastigt och beslutsamt in och stängde dörren.

— Vill du?

Hon ville icke af fri vilja, tyckte hon, hon ville för att slippa från tortyr. Hon ville därför, att hon icke kunde låta honom gå, och detta var enda medlet att hålla honom kvar.

— Ja, sade hon.

Hon gick mot dörren till sofrummet, men han hejdade henne på tröskeln.

— Låt oss tala som förnuftiga människor. Nu är jag alldeles klar i hufvudet.

— Ja, låt oss vara förståndiga.

Nu var hon också kall. Det skulle ju sluta i alla fall; så kunde det lika gärna bli slut med ens.

— Du är en alltför ärbar kvinna, fortsatte han. — Det skulle harma dig efteråt, att du gett dig.

— Ja. Nu skall jag låta dig gå.

Han såg skarpt på henne och tvekade.

— Men det kan hända, att det dröjer länge, innan vi nästa gång äro på tu man hand.

— Ja.

De växlade ännu några ord. Det var en torr öfverenskommelse, det föreföll henne som ett öde. Hon gick in i sitt sofrum och stängde dörren efter sig.

Därinne var persiennen nedfälld, men gaslyktorna sände ett strimmigt ljus in genom spjälorna.

Han stod vid hennes bädd, med hennes hand i sin. Hon låg stilla på kuddarna och såg upp i hans ansikte med en stor, rik, ren känsla af lycka, af ro, af hederlighet. Han var henne mer än allt i världen, mer än lif och död, mer än arbete och vänner, mer än anseende och ställning. Han var hennes kärlek.

Hon kände ingen skygghet mer. Hon kände sig som ett barn utan begär, utan ånger, utan skam; sund, lugn, harmonisk, skuldfri. Älska och ge! Utan förbehåll, helt och utan baktanke.

Hon förde andaktsfullt hans hand till sina läppar. Det var ett tack.

Han stod och såg på henne som i ett stilla vemod. Gällde det honom själf eller henne? Han sade ingenting, böjde sig blott ned och kysste hennes panna. Sedan lyfte han upp hennes hand och kysste också den, stilla, liksom i vördnad. Och så gick han tyst.

De följande veckorna träffades de aldrig utom i främmande människors närvaro och kunde icke tala i förtroligare ton, utom när de andra lämnade dem ensamma för något ögonblick.

Hon undrade, om allt nu skulle vara slut.

Hon kom från sitt sofrum, när han stod i begrepp att gå, efter att ha lagt sitt visitkort på hennes arbetsbord.

— Tänk så glad jag skulle ha blifvit, om jag kommit in och funnit visitkortet! Jag har knappt varit borta i fem minuter.

Han ville draga henne till sig i rättighet eller vana; och så kom kylan öfver henne. Hon rätade upp sig och mötte hans blick, tillbakavisande.

— Hvarför gör ni så här? Han härmade hennes rörelse, när hon drog sig tillbaka från att möta hans läppar.

— En stämning, ett ingenting! Kan man alltid göra sig reda för sådant?

— Hvad för en stämning?

— Jag känner mig främmande för er.

Han skrattade och ansiktet klarnade upp.

— Så-å! Vi ha blifvit främmande för hvarandra! Är det ingenting annat än det?

— Nej.

Han drog henne till sig i kraftiga famntag och lidelsefulla kyssar, gladt, friskt, med kropp intill kropp. Hon var lugn, glad och harmonisk igen, på en gång älskande och lidelsefri, just som hon hittills alltid känt sig i hans armar. Hon gjorde intet motstånd, och hon log mot det välkända ansiktet, trygg under detta yrväder af smekningar, som icke talade om kallsinnighet eller fysisk afsmak.

Han grep med sina händer kring hennes hals, som om han ville strypa henne, han slängde henne härs och tvärs, som om hon varit ett viljelöst ting eller en tom klädnad, och hon skrattade friskt och ungt. Främmande för hvarandra — de två!

— Jag har sådan lust att misshandla dig! sade han. Och hon skrattade vid en jämförelse mellan denna hårdhändta kärlek och den förra själstortyren.

Hon längtade sinnessjukt de dagar som följde. Han kom sällan.

Nu hade han ägt henne helt. Hon hade brutit alla gamla fjättrar och gett sig naturen i våld för en half timme. Och så var han nöjd, så hade de intet mer att säga hvarandra, så kunde de skiljas.

Nu var det tid att gå. Men att gå var icke att bli fri; det var att lida en långsam och kvalfull död.

Bättre att dö strax. Bättre att lidandet blefve kort.

Hon satt ensam och skref till honom ett bref, däri hon frågade, om han önskade att hon skulle resa eller att hon skulle stanna kvar.

Hon kände den ständigt gnagande smärtan i bröstet, tomheten däri hvart andedrag försvann utan att ge lättnad, det stora, svarta djupet af lifsleda. Där låg öfver rummet en stor, död, tung tystnad; bullret från staden, vagnarnas aflägsna skrammel gjorde den endast dess mer påtaglig.

Nu skulle det börja, detta som hon alltid fruktat, det som hon från första stund vetat måste komma. Det hade redan börjat: det gradvisa, förödmjukande nedsjunkandet till likgiltighet och sedan motvilja. — Hade hon då icke ägt kraft att bryta dessförinnan?

Dörren öppnades. Det var han.

Hon gick emot honom, hon lade sina händer på hans axlar, och hon såg in i dessa ögon, som hon snart skulle ha sett för sista gången. Hon log mot honom, men hennes strupe sammansnördes af allt lefvandes ångest för att dö. Hon höll sig på armslängd från honom och stirrade in i detta ansikte med de skiftande uttrycken, de djärfva dragen med deras grundton af själsadel och nästan kvinnlig vekhet. Älska och dö, älska och dö! Hade detta varit lycka? Hon log. Ja, ty hon skulle ju icke vilja ha det ogjordt; hon skulle icke vilja börja sitt tomma, solskensfattiga lif från början, äfven om hon då kunnat stryka denna smärta därur.

Hon kunde icke tala. Det var ett sådant jubel att se honom, och det var en sådan ångest att dö.

— Hvad är det med dig? Du ser så underlig ut, sade han vekt, med sitt varma leende.

Hon andades djupt innan hon kunde svara:

— Jag blef så glad öfver att se dig. Jag hade längtat, längtat så.

Längtat? Efter mig? Kan man tänka sig något så dumt.

— Ja, det *är* dumt. Men jag kan icke annat.

— Hvad vill du mig då?

— Bara *se* dig. Om jag sett dig en enda minut, är jag nöjd, är jag glad för en hel dag.

Där låg sol öfver hans ansikte, och stämman var mjuk, som om han talat till ett kärt barn. Han drog henne till sig, och hon lade sitt hufvud mot hans axel. De smögo sig in till hvarandra att smekas och le mot hvarandra, bekymmerslöst, barnsligt tillgifvet — tyckte hon.

Det var tryggheten af hans närhet, tryggheten af att hvila sin vilja i hans. Det var att vara kvinna: älska och ge. Hur kunde hon orka att spela komedien, när hon var så trött. Han fick begära hvad han ville, bestämma hur han ville. Med hela sin natur, med allt hvad hon ägde af vilja och känsla och tanke var hon hans.

Som en lysmask glimmade den lilla lampan inne i sofrummet med blekt sken från höjden; eljes var där skumt.

Hon begärde intet. Hon fruktade. Det var hans närhet, hans åsyn, hans ömhet hon åtrådde, hon skulle kunnat köpa det med sin ära, sitt blod, med allt hvad hon ägde att ge. Skilsmässan var döden, att se honom var att lefva, och hon älskade lifvet.

Hon stod stilla framför honom på mattan, med armarna tryckta intill kroppen, som en slafvinna inför sin herre. Och hon log mot honom med hela sin dödsdömda hängifvenhet.

Han såg på henne liksom undrande.

— Nu vill jag dig ingenting, sade han sakta.

Och i den skumma belysningen sågo de åter på hvarandra som två mörkrädda barn och smögo sig samman till ett långt famntag.

— Du skall icke se så högtidlig ut! sade han. — Du skall taga det som ett nöje. Om ett par veckor är det öfver för oss båda.

Hon svarade icke. Hvad skulle hon säga? Att hennes lifskraft var knäckt. Att hon lidit sig trött till döden.

Hon skakade sitt hufvud med ett leende af sorg. Och så blef han varm igen eller han ville gå eller hon visste icke hvad. Hon tänkte blott på, att hon icke skulle se honom mer.

Hon stod framför honom i sin mörka klädning, tvekande, orörlig af ångest:

— Jag skall göra allt hvad du vill, blott du lofvar att jag får se dig — bara en minut om dagen!

— Ja, ja! sade han afvisande. Hon kände hans händer hastigt knäppa sig samman med hennes. Han bröt henne ned, nästan kastade henne handlöst på mattan.

Köpa dessa minuter — — köpa dem från hans likgiltighet, med armarna kring hans hals, i sin gränslösa, lidelsefria, dödsdömda hängifvenhet! Och hon log, emedan han tyckte om att se henne le; hon log i denna stulna, brottsliga, hopplösa lycka.

Hon stod stilla på golfvet framför honom. Hon var brydd och osäker. Så vände hon sig skälfvande om och fäste upp sitt hår, som fallit ned.

Så hade det kommit in emellan dem, detta råa, grofva, föraktalstrande, som hon ryggat tillbaka för. Så hade hon gifvit ut sitt sista stackars kopparmynt och stod där tomhändt. Hon visste det. Och nu var det slut.

De smögo in i hennes arbetsrum, de satte sig tysta. Nu kände hon, att han skulle gå, nu hade hon ingenting mer att betala med. Nu återstod ingenting annat än att gälda sin skuld till samhället och moralen.

— Hvad i all världen ser du hos mig att älska? frågade han. — Jag är ju rent af ful. Han gick bort och såg sig i spegeln. — Min mun har ett vidrigt uttryck. Har du aldrig lagt märke till det?

— Nej.

— Och du vet, att jag har många järn i elden på en gång.

— Ja, jag vet!

— Du med ditt goda hufvud och dina rena instinkter! Och vid dina år! Det är ju rena vanvettet!

— Ja.

Hvarje ord, han sade, stack som en knifspets i lefvande fibrer. Och tonen var iskall, som af förakt.

— Det där kan öfvervinnas. Låt bara bli att tänka på mig.

Hon skakade endast sitt hufvud, sorgsen till döden. Han gjorde sig i ordning att gå.

— Jag skall öfvervinna det, på ett eller annat sätt, efter du önskar det, sade hon. I sitt sinne kastade hon skulden för sin död öfver på honom.

— Det är rätt! sade han. Och så skildes de.

Hon satt kvar på sin plats, sedan han gått. Det hade kommit öfver henne en död, tung förtviflan med en tillsats af skam.

Hon hade icke endast varit ett tomt tidsfördrif för honom, hon hade också i hans tanke varit en lättfärdig kvinna. Och han föraktade henne.

Döden var det enda som kunde rentvå henne. Endast med döden skulle hon kunna bevisa, att hon varit en hederlig kvinna, som blott älskat honom öfver allt.

Två dagar hade gått. Två dagar som varit evigheter af själskval och dödsångest, två dagar som gjort henne till en gammal kvinna. Bara två dagar. Och detta var den tredje.

All ångest för döden var borta. Hon grät icke längre. Hon var lugn. Men det lugnet var ödsligt och ofruktbart.

Minuterna skredo fram så öfvermänskligt tunga.

Tanken på honom, som hon aldrig mer skulle se, var liksom utstruken.

Men hon längtade så brännande efter en människa, och Knut Herman hade lofvat komma. Det kunde icke ringa på entréklockan utan att hon sprang till dörren för att öppna och se, om det var han. Minuterna svällde och svällde. När skulle denna evighet taga slut? När skulle hon få dö?

Nu ringde det. Nu måste det ju vara Knut Herman. Hon gick nedför trapporna och öppnade. Och hon ryggade för det leende ansikte, som mötte hennes blick, hon gick baklänges uppför trapporna igen, vikande tillbaka för honom som för ett spöke, en invånare från en annan värld än hennes.

Det låg ju långa, långa år mellan deras förra möte och detta. Hon var en gammal kvinna, en dödsdömd, för hvilken det icke mer fanns en tanke på denna världen.

Den som skall dö, har intet att säga den, som skall lefva. Allt är tomma ord. Döden har intet språk. Döden är stum, har blott sin kalla ande, som kommer allt att vissna.

Jag har icke ätit ett ordentligt mål på flera dagar. Jag är så förplågad till kropp och själ. Men det jäser i mig en dof harm; det första hälsotecknet, kanske.

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

Är det Ivar Mörcke, som har knäckt mig? Nej, det är allt det falska, som jag bäddat ner mig i för att behaga honom. Han har ympat in på mig kvistar, som aldrig kunde slå an och som endast fört in förruttnelse i min varelse. Han har väckt hos mig en sjuklig längtan efter lycka, när begäret efter sundhet och jämvikt är det enda, som lifvet kan stilla.

Jag har låtit vrida mig bort från min egen väg, jag har af detta begär efter lycka låtit leda mig in på skamliga gömslen för last och uselhet, jag har kastats i landsvägsdiket att sölas i smutsen och höljas af förakt.

Här ligger jag nu. Jag har intet kvar. Skam — skam — skam!

Jag är en kvinna. Men är jag icke, som författare, också något af en man?

Hvad mer, om jag intet kan vinna af det, män ägna åt ungdom, skönhet och behag? Kan icke min skrumpna, osköna hand ha kraft? Ej skall det synas på mitt arbete, att jag själf är gammal och ful och fattig. Han har kastat mig ned i smutsen utan att jag gjort motstånd, och han räcker mig aldrig en hand för att hjälpa upp mig därur. Hvarför reser jag mig då icke mot honom? Han vill icke veta af mig; hvarför kastar jag då icke bort all pietet för min döda kärlek?

Han ägde intet att ge mig, ty tomhet var hela hans hjärtas rikedom. Hvem säger mig att det snille, han diat sig till, är mera värdt än den karaktär och erfarenhet, jag arbetat mig till, medan jag lifnärt mig med verklighetens torra bröd?

Jag är en ful och fattig och föraktad gammal kvinna, din förkastade älskarinna. Men låt se, om jag icke också är någonting mera. Jag har varit vek; låt se om jag icke nu kan bli hård!

Jag skref, att jag ville offra mig själf hellre än att hata dig, och du kastade bort offret med spott och hån. Som du vill då: tag hatet i stället! Det hat, som sporrar till strid, men som aldrig gör låg.

Jag skref, att jag ville lida allt och kyssa hans hand och glida bort i mörkret, ödmjukt, försvinnande som en skugga — och han hade icke ett ord af medlidande! Den kvinna han smekt, var mindre värd än ett kryp på marken! Icke en skymt af tillgifvenhet eller ens af mänsklig medkänsla fanns kvar efter alla ömhetsbetygelser.

Jag önskar, att jag fått dö utan att minnet af min kärlek måst fläckas af denna bitterhet och leda; jag önskar att jag fått dö som en trogen hund. Men han slog mig alltjämt, slog och sparkade mig alltjämt, slog mig också för det jag ville dö.

Mina tunga, plågade andedrag hade generat dig, därför slog du.

Nu hatar jag dig. Med rätt eller orätt, det bekymrar jag mig icke om. Du slog mig när jag var god och vek. Slå mig också nu! Jag skall icke känna det, ty jag har blifvit hård.

»Fria kärlek», du har förgiftat mitt lif! Kärlek? hvilket namn för slikt! Jag måste dö, ty jag kan icke lefva. Skam och nesa skall häfta vid min död som vid mitt lif, men den skammen skall lyftas upp på en hög schavott öfver mängdens hufvud, och jag skall med sammanbitna tänder ställa mig vid skampålen, ty min smälek skall bli en varning, och min aflifning skall också ge dödsstöten åt din lära, som jag alltid afskytt men icke vågat resa mig mot, därför att du var starkare än jag, därför att du band mig med sensträngar, skurna ur min egen kropp, därför att min fysiska natur, lik en uthungrad våldsverkare, bländade min klarseende tankes ögon och rånade till sig några smulor.

Men din lära hatar jag, hatar jag, hatar! Den har ingenting med kärlek att skaffa. Ingenting!

Jag har känt dig länge, jag har ingen aktning för dig — — och jag älskar dig ännu.

En liten båt gled fram öfver ett haf utan strand. Fjärranifrån var den blott som ett stoftgrand i det blå, på närmare håll liknade den ett lefvande väsen, som sträfvade stönande framåt, mot vind och ström.

En ensam kvinna gick af och an på däck. Så hade hon irrat allt sedan ångaren lämnade hufvudstaden. Allt sedan morgonen hade hon hört pistongen slå som ett febersjukt hjärta och känt däckets plankor skälfva som en till döds hetsad människas fibrer. Eljes hade hon ingen förnimmelse af yttervärlden.

Hennes ansikte var gammalt, blekgult, vissnadt, ögonen blänkte tomma mot det tomma blå. Hon andades tungt, som om luften vållat henne smärta, utan att skänka någon näring åt hennes blod.

Hela hennes vilja var knuten omkring en föresats: hon ville lefva. Hon ville undkomma frestelsen att dö. Hon ville gömma sig undan världen, gräfva sig ned i arbetet och glömma. Hon klamrade sig som en drunknande människa till arbetet, hon åkallade det i ångest, som en döende åkallar sin Gud. Heliga arbete, mitt lifs starka kärlek, öppna mig din famn och låt mig sjunka till ro vid ditt bröst. Lär mig att lefva, lär mig att glömma, lär mig att se det förflutna som i en dröm. Lös den spännande ångsten inom mig, välsigna mitt sinne med din härliga ro. Älskade arbete, jag viger dig mitt lif, skänk du mitt hjärta fred.

Så bultade hennes pulsar, så sjöng hennes blod, så bad allt som ville lefva inom henne, medan hon gick och gick.

Hon hade stigit ombord med ett så fast beslut att böja sig för lifvets vilja; hon hade längtat till sitt arbete, som hon fordom längtade till sin älskades famn. — Men för hvart skrufslag, som förde henne bort från den luft, han andades, kände hon sin viljas fibrer förlamas, och den iskalla sanningen smög sig öfver henne: att skild från honom kunde hon icke lefva.

Det fanns icke längre någon bitterhet i hennes sinne; där fanns icke heller hvarken skam eller hat; och själfva smärtan hade sargat så länge, att eggen mist sin skärpa. Det var blott så, att all hennes längtan, hela hennes varelse var knuten till en annan; och hon kunde icke bli fri, ty hon ville icke.

Men arbetet, arbetet! Tanken flammade till som en låga, kämpande mot mörkret, och viljans muskler sökte knyta sig på nytt. Hon gick och gick, af och an, det gällde att gå frestelsen trött, det gällde lifvet. Ångaren stäfvade österut, solen steg och dalade mot väster, det led mot afton. Hon gick och gick, så försjunken i sin inre kamp, att hon ingenting såg och ingen trötthet kände, förr än krafterna plötsligt sveko, och hon sjönk i

knä på däck. Då var det som om dimmor skingrats framför hennes ögon, och hon förnam yttervärlden.

Hon såg solen som ett rullande eldklot balanserande på den hårfina strimman mellan himmel och haf; och hon kände med en brännande saknad, att lifvet icke lefdes annorstädes än därborta, dit solen gick.

Hon reste sig. Hon ville tänka på arbetet. Hon ville icke se tillbaka. Hon vände sig om.

Hon såg sin hembygd växa ur hafvet: Tibble stad, kyrkogården vid stranden, hamnens utsträckta armar, som hotade att sluta sig om henne för evigt.

Hon ryste till, tänderna hackade mot hvarandra; så mörkt, så mörkt! Hela hennes lif drog i en blink förbi, allt var mörkt. Hvad hon lidit var blott skuggan af hvad hon brutit, men försoningen var i lidandet.

Hon kunde icke se framåt. Hon vände sig om. Hennes ögon bländades af ljuset, som glindrade rödt i tårarna, medan hon, lik en sömngångerska, med armarna sträckta mot den sjunkande solen, stapplade akteröfver och kastade sig öfverbord.